
Raport roczny Narodowego Instytutu Dziedzictwa

2019

Szanowni Państwo

Przygotowanie i przedstawienie Państwu raportu z działalności Narodowego Instytutu Dziedzictwa jest dla nas co roku okazją do podsumowania naszej pracy i pochwalenia się jej efektami. Rok 2019 to dla pracowników Instytutu czas ciężkiej, ale też bardzo owocnej pracy. Poza stałą działalnością bieżącą, taką jak między innymi gromadzenie dokumentacji rejestru i ewidencji zabytków, opracowywanie opinii specjalistycznych i ekspertyz wspierających organy administracji publicznej w działaniach na rzecz ochrony zabytków czy koordynowanie realizacji procedury występowania z wnioskiem do Ministra o uznanie przez Prezydenta RP zabytków nieruchomych za pomniki historii, w poprzednim roku Instytut realizował zadania, które zakończyły się znacznymi sukcesami na kilku polach.

W pierwszej kolejności trzeba wymienić efekty podejmowanych działań związanych z wpisami polskich miejsc na Listę światowego dziedzictwa UNESCO. 6 lipca 2019 roku międzyrządowy Komitet Światowego Dziedzictwa obradujący w Baku zdecydował o umieszczeniu na tej liście Krzemionkowskiego regionu prehistorycznego górnictwa krzemienia pasiastego. Traktujemy to także jako nasz sukces ze względu na duże zaangażowanie Instytutu w koordynację prac nad planem zarządzania dla tego obszaru.

Drugim wartym odnotowania osiągnięciem na tym polu było opracowanie planu zarządzania i zaktualizowanie wniosku o wpis na listę UNESCO *Stoczni Gdańskiej – miejsca narodzin „Solidarności” oraz symbolu upadku żelaznej kurtyny w Europie*.

Rok 2019 przyniósł także pomyślny finał dofinansowanego ze środków europejskich INTERREG projektu „Park Mużakowski – ochrona, rozwój i promocja europejskiego dziedzictwa kulturowego”. Najważniejszym zadaniem zrealizowanym w ramach tego projektu był wykonany na bardzo wysokim poziomie konserwatorskim remont zabytkowego wiaduktu znajdującego się w polskiej części Parku.

Kolejny sukces to międzynarodowa konferencja „Wolontariat dla dziedzictwa. Działajmy razem w Europie”, która odbyła się w Krakowie w listopadzie 2019 roku. Konferencja, zorganizowana wspólnie przez Narodowy Instytut Dziedzictwa, Międzynarodowe Centrum Kultury, Fundację „Chronić Dobro” w opactwie benedyktynów w Tyńcu oraz Fundację European Heritage Volunteers, pozwoliła na wymianę doświadczeń wolontariuszy i organizacji pozarządowych działających na

rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego w całej Europie. Wzięli w niej udział przedstawiciele 16 europejskich krajów, którzy opowiadali o realizowanych przez siebie projektach. Podczas konferencji przedstawiciele polskich organizacji pozarządowych mogli zaprezentować 10 najciekawszych projektów zrealizowanych dzięki wsparciu finansowemu w ramach programu dotacyjnego NID „Wspólnie dla Dziedzictwa”.

Wymieniając osiągnięcia Narodowego Instytutu Dziedzictwa, nie można pominąć informacji, że w zeszłym roku obchodziliśmy jubileusz 25-lecia Międzynarodowej Podyplomowej Letniej Szkoły „Akademia Nieświeska”. Akademia jest wieloletnim polsko-białoruskim projektem, którego misją jest szkolenie kadr konserwatorskich Europy Środkowo-Wschodniej. Dotychczas w 25 edycjach Akademii wzięło udział i z powodzeniem ukończyło kurs 292 słuchaczy pochodzących z Białorusi, Ukrainy, Litwy, Rosji i Mołdawii – specjalistów związanych z instytucjami ochrony zabytków oraz architektów opracowujących projekty zagospodarowania obiektów zabytkowych.

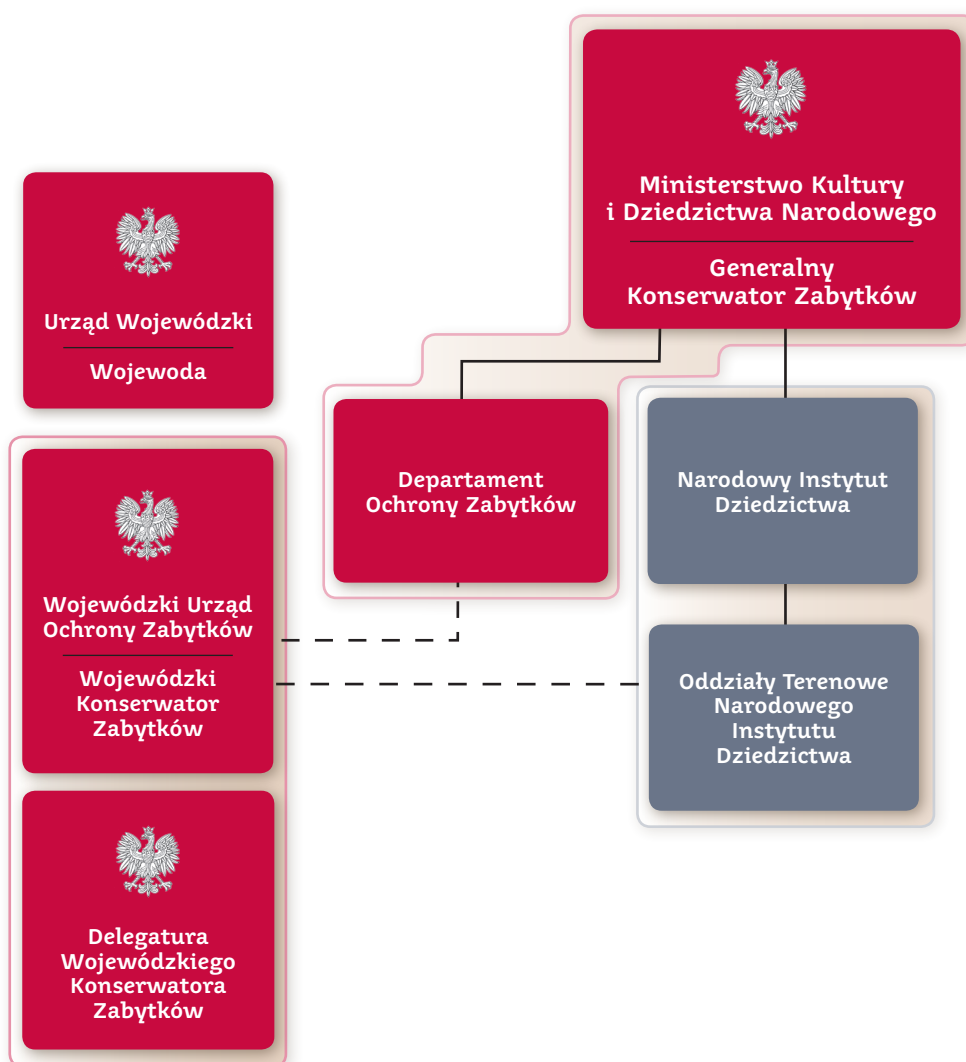
Przy podsumowaniu 2019 roku należy pamiętać nie tylko o efektach naszych działań, ale także o okolicznościach determinujących przyszłość Instytutu. W tym kontekście warto przypomnieć o przyjętym we wrześniu ubiegłego roku Krajowym Programie Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019–2022. Kierunki zadań wyznaczone przez Program definiują najważniejsze plany Narodowego Instytutu Dziedzictwa na najbliższe trzy lata. Drugim równie ważnym czynnikiem determinującym działania Instytutu jest rozpoczęty w zeszłym roku projekt digitalizacji, pn. „Digitalizacja i udostępnianie cyfrowych dóbr kultury – zabytków oraz grobów i cmentarzy wojennych”. Zgodnie z przyjętym harmonogramem projekt będzie realizowany do końca stycznia 2022 roku.

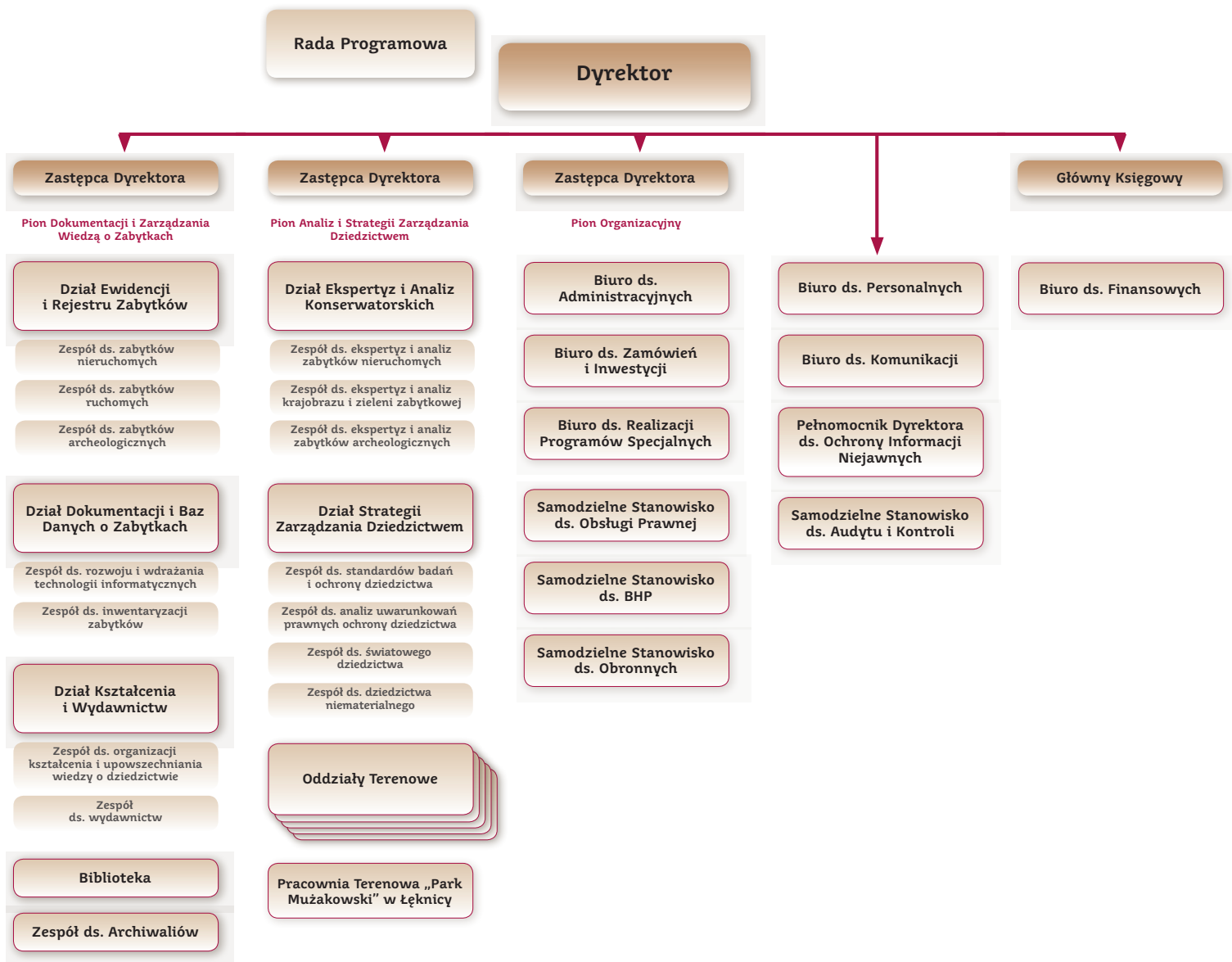
Podsumowując 2019 rok, chciałbym także oddać należny szacunek świętej pamięci dr Izabelli Galickiej, historyk sztuki, odkrywczyni *Ekstazy św. Franciszka El Greca* w Kosowie Lackim, która od 2017 roku była członkiem Rady Programowej Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

Bartosz Skaldawski

Dyrektor Narodowego Instytutu Dziedzictwa

Umiejscowienie NID w strukturze systemu ochrony zabytków

Struktura Narodowego Instytutu Dziedzictwa

Spis treści

Rada Programowa Narodowego Instytutu Dziedzictwa	8
Sprawozdanie z działalności Narodowego Instytutu Dziedzictwa za 2019 rok	11
Wpis Stoczni Gdańskiej na Listę światowego dziedzictwa UNESCO: przygotowanie planu zarządzania. Partycypacja i promocja	56
Krzemionki światowym dziedzictwem	60
Niematerialne dziedzictwo kulturowe w regionie – edukacja w terenie	63
25. edycja Międzynarodowej Podyplomowej Letniej Szkoły „Akademia Nieświeska” – retrospekcja	67
Realizacja projektu Interreg w Parku Mużakowskim	70
Konferencja „Wolontariat dla dziedzictwa. Działajmy razem w Europie”	73
Standardy badań i ochrony zabytków archeologicznych	76
Nowa strona internetowa „Ochrony Zabytków”	78

Rada Programowa Narodowego Instytutu Dziedzictwa

prof. dr hab. **Jan Adamowski** – kierownik Zakładu Kultury Polskiej Uniwersytetu im. Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Filolog-etnolingwista, folklorysta, badacz tradycyjnej obrzędowości, komunikacji symbolicznej oraz niematerialnego dziedzictwa kulturowego. W bieżącej kadencji członek Komitetu Nauk o Kulturze, a także Komitetu Nauk Etnologicznych PAN. Redaktor naczelný kwartalnika „Twórczość Ludowa”. Przewodniczący Rady ds. niematerialnego dziedzictwa kulturowego MKiDN oraz przewodniczący Rady Naukowej Zarządu Głównego Stowarzyszenia Twórców Ludowych.

prof. dr hab. **Wojciech Bałus** – historyk sztuki; studiował też filozofię. Profesor zwyczajny w Instytucie Historii Sztuki Uniwersytetu Jagiellońskiego. Zajmuje się teorią i historią sztuki XIX–XXI wieku oraz związkami sztuki z filozofią, antropologią kulturową i literaturoznawstwem. Redaktor serii „Ars Vetus et Nova”. Przewodniczący Polskiego Komitetu Narodowego Corpus Vitrearum. Członek zwyczajny Hessische Akademie der Forschung und Planung im Ländlichen Raum, AICA oraz członek-korespondent Polskiej Akademii Umiejętności. Autor wielu książek z dziedziny historii sztuki.

Elżbieta Berendt – kierownik Muzeum Etnograficznego, Oddziału Muzeum Narodowego we Wrocławiu, członkini Rady ds. niematerialnego dziedzictwa kulturowego MKiDN. Z wykształcenia etnografka, specjalizuje się w problematyce sztuki ludowej i tożsamości kulturowej; autorka trzech prac zwartych, kilkudziesięciu artykułów naukowych i popularnonaukowych. Od 2007 roku wspólnie z zespołem merytorycznym Muzeum koordynuje dolnośląskie obchody EDD.

dr Izabella Galicka – historyk sztuki. W Pracowni Historycznej Przedsiębiorstwa Państwowego Pracownie Zabytków Sztuki wykonała dokumentację wielu zabytków architektury oraz zespołów urbanistycznych. Następnie wiele lat pracowała w Instytucie Sztuki Polskiej Akademii Nauk w Pracowni Inwentaryzacji Zabytków jako współautorka i współredaktorka katalogu zabytków dawnego woj. warszawskiego – wspólnie z Hanną Sygietyńską opracowały autorsko ok. 40 tomów serii „Katalog Zabytków Sztuki w Polsce”. Wśród dokonanych przez nie wielu odkryć nieznanych obiektów znajduje się obraz *Święty Franciszek El Greca*. Wykładała niemal 20 lat historię sztuki w Europejskiej Akademii Nauk. Autorka i współautorka licznych publikacji naukowych i popularnonaukowych. Członek Rady Programowej Kordegardy w NCK, Rady Redakcyjnej czasopisma „Cenne, bezcenne, utracone” oraz członek Rady Programowej i wykładowca Akademii Skolimowskiej, a także członek Kapituły Fundacji im. Jacka Maziarskiego.

prof. dr hab. **Sławomir Kadrow** – archeolog. Profesor zwyczajny w Instytucie Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego. Zajmuje się teorią archeologii oraz pradziejami Europy Środkowej w neolicie i epoce brązu. Redaktor rocznika „Sprawozdania Archeologiczne” oraz jedyne go pisma poświęconego archeologii ratowniczej „Raport”, wydawanego przez NID. Członek korespondent Deutsches Archäologisches Institut oraz Przewodniczący Komisji Preventive Archaeology w International Union of Pre- and Protohistoric Sciences. Autor ponad 200 prac naukowych.

Marek Konopka – archeolog, dokumentalista zabytków. Wiceprezes Polskiego Komitetu Narodowego ICOMOS i redaktor „Biuletynu Informacyjnego PKN ICOMOS” (od 2009 r.). W latach 1990–1995 dyrektor Ośrodka Dokumentacji Zabytków w Warszawie. W latach 1999–2001 doradca ministra w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego, następnie dyrektor departamentu w Urzędzie Generalnego Konserwatora Zabytków. Rzecznik Ministra Kultury w zakresie zarządzania i ochrony dóbr kultury (w latach 1994–1996 i 1999–2003). Członek Rady Ochrony Zabytków (w latach 1999–2001 i obecnie od 2015). Redaktor kwartalnika „Z otchłani wieków” (1968–1989) i „Informatora Archeologicznego” (1970–1990). Zakres zainteresowań badawczych: archeologia wczesnego średniowiecza i okresu staropolskiego, teoria i praktyka ochrony zabytków, szczególnie archeologicznych, genealogia i heraldyka. Autor kilkuset artykułów z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego.

dr **Dariusz Kopciowski** – historyk sztuki, doktor nauk technicznych w specjalności ochrona oraz konserwacja zabytków urbanistyki i architektury; od 1988 roku działaczynie zawodowo w służbie ochrony zabytków, od 2016 roku pełni funkcję Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Absolwent Podyplomowego Studium Konserwacji Zabytków Urbanistyki i Architektury na Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej (1995–1996). Prezes Lubelskiego Oddziału Stowarzyszenia Konserwatorów Zabytków (od 1992 r.). W latach 2011–2014 wiceprezes Zarządu Głównego SKZ, obecnie skarbnik Zarządu Głównego. Zaangażowany w prace konserwatorskie przy wielu cennych zabytkach na terenie woj. lubelskiego, nagradzane m.in. w konkursach: ogólnopolskim „Zabytek Zadbany” i regionalnym, lubelskim, „Laur Konserwatorski”. W latach 2007–2013 wykładowca akademicki. Członek Rady Muzeum Lubelskiego i Muzeum Wsi Lubelskiej. Autor kilkudziesięciu artykułów i współautor kilku książek poświęconych ochronie i popularyzacji zabytków na terenie woj. lubelskiego.

prof. dr hab. **Jadwiga W. Łukaszewicz** – konserwator-badacz na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu, w Zakładzie Konserwacji Elementów i Detali Architektonicznych. W pracy zawodowej koncentruje się na badaniach naukowych, działalności dydaktycznej i konserwatorskiej. Specjalista w zakresie konserwacji zabytków kamiennych i architektury. Zajmuje się przyczynami i mechanizmami korozji zabytków, nowymi materiałami i metodami konserwacji budowli, detali architektonicznych i rzeźb wykonanych z naturalnych i sztucznych kamieni oraz projektowaniem konserwatorskim. Jest autorem ponad 80 prac naukowych z dziedziny konserwacji zabytków kamiennych. Aktywnie działa na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego i środowiska konserwatorskiego, jest m.in. prezesem Polskiego Komitetu Narodowego ICOMOS, uczestniczy w pracach międzynarodowego komitetu konserwacji kamienia ISCS ICOMOS, członkiem Rady Ochrony Zabytków przy Ministrze Kultury i Dziedzictwa Narodowego, zastępcą przewodniczącego Głównej Komisji Konserwatorskiej i Permanent Scientific Committee for Stone Conservation oraz przewodniczącą Rady Prezydenta Miasta Torunia, Michała Zalewskiego.

dr hab. inż. **Robert Olszewski**, prof. PW – samodzielny pracownik naukowy Wydziału Geodezji i Kartografii Politechniki Warszawskiej, zajmuje się analizą danych przestrzennych oraz modelowaniem kartograficznym. Specjalizuje się w dziedzinie harmonizacji baz danych przestrzennych oraz implementacji Dyrektywy INSPIRE.

prof. dr hab. **Bogumiła J. Rouba** – pracownik naukowy Zakładu Konserwacji Malarstwa i Rzeźby Polichromowanej Instytutu Zabytkoznawstwa i Konserwatorstwa Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Konserwator-restaurator dzieł sztuki, specjalista w dziedzinie konserwacji malarstwa sztalugowego, ściennego, rzeźby polichromowanej. Zajmuje się zagadnieniami z obszaru profilaktyki konserwatorskiej, badaniami zależności procesów niszczenia zabytków od warunków w ich otoczeniu (klimatu, zawilgocenia, światła itd.), projektowaniem konserwatorskim, a także teorią konserwacji-restauracji i terminologią.

dr **Marek Rubnikowicz** – doktor nauk humanistycznych z zakresu archeologii. Pracownik naukowy Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu w latach 1979–2001. Wojewódzki konserwator zabytków w latach 1993–1998 oraz 2002–2006; zastępca Generalnego Konserwatora Zabytków w latach 1999–2001 oraz pełniący obowiązki Generalnego Konserwatora Zabytków od roku 2001 do roku 2002. Od 2007 roku dyrektor Muzeum Okręgowego w Toruniu. Specjalista w zarządzaniu instytucjami wyspecjalizowanymi w popularyzacji dziedzictwa kulturowego.

ks. **Andrzej Rusak** – dyrektor Muzeum Diecezjalnego Dom Długosza w Sandomierzu, konserwator Diecezji Sandomierskiej, historyk sztuki, wykładowca akademicki, kanonik Kapituły Sandomierskiej, konsultor Rady Konferencji Episkopatu Polski ds. Kultury, przewodniczący Stowarzyszenia Muzeów i Skarbców Kościelnych w Polsce.

dr hab. inż. **Bogusław Szmygin**, prof. PL – kierownik Katedry Konserwacji Zabytków (od roku 2004); dziekan Wydziału Budownictwa i Architektury Politechniki Lubelskiej (2005–2012 i od 2016); prorektor Politechniki Lubelskiej (2012–2016); prezes Fundacji Rozwoju Politechniki Lubelskiej (2008–2013). Specjalizuje się w zagadnieniach ochrony i konserwacji zabytków architektury (m.in. teoria konserwatorska, światowe dziedzictwo UNESCO, rewitalizacja miast historycznych, ochrona ruin). Autor ponad 100 publikacji (m.in. monografii *Kształtowanie koncepcji zabytku i doktryny konserwatorskiej w Polsce w XX wieku*, *Vademecum Konserwatora Zabytków*, *Zasady projektowania i umieszczania nośników informacji wizualnej i reklam na obiektach i w obszarach zabytkowych*, *Światowe Dziedzictwo Kultury UNESCO – charakterystyka, metodologia, zarządzanie*, *Wartościowanie dziedzictwa w systemie SV – metoda i przykłady zastosowania*), redaktor naukowy 30 monografii, autor kilkunastu programów badawczych i edukacyjnych, autor kilkudziesięciu scenariuszy filmów edukacyjnych. Prezes Polskiego Komitetu Narodowego ICOMOS (2008–2017), sekretarz generalny Międzynarodowego Komitetu Teorii Konserwatorskiej (od roku 2009), przewodniczący Komitetu ds. Światowego Dziedzictwa UNESCO w Polsce (2011–2014), członek Komitetu Urbanistyki i Architektury PAN (od roku 2012).

dr hab. **Maciej Trzeciński**, prof. UW, z wykształcenia archeolog i prawnik, profesor nadzwyczajny w Katedrze Kryminalistyki na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, zastępca dyrektora Muzeum Miejskiego Wrocławia. Zajmuje się problematyką prawnej ochrony dziedzictwa kultury oraz archeologią sądową.

dr hab. inż. arch. **Agata Zachariasz**, prof. PK – architekt, pracownik Instytutu Architektury Krajobrazu Politechniki Krakowskiej, specjalizuje się w architekturze krajobrazu, historii sztuki ogrodowej i rewitalizacji zabytkowych ogrodów, zajmuje się również zagadnieniami ochrony krajobrazu kulturowego.

Sprawozdanie z działalności Narodowego Instytutu Dziedzictwa za 2019 rok

Narodowy Instytut Dziedzictwa jest państwową instytucją kultury, której zadania są określone w statucie obowiązującym od 23 stycznia 2014 roku.

Zgodnie z regulaminem organizacyjnym z dnia 30 stycznia 2014 roku strukturę organizacyjną Instytutu tworzą: pion dokumentacji i zarządzania wiedzą o zabytkach, pion analiz i strategii zarządzania dziedzictwem, pion organizacyjny, komórki organizacyjne i samodzielne stanowiska pracy, Oddziały Terenowe w 16 miastach wojewódzkich oraz 3 Pracownie Terenowe: w Łęknicy, Trzebinach i Zamościu.

Instytut stanowi zaplecze eksperckie dla Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz służb konserwatorskich, a także propaguje ideę ochrony zabytków oraz upowszechnia w społeczeństwie wiedzę o dziedzictwie kulturowym i jego wartościach.

Misją Narodowego Instytutu Dziedzictwa jest tworzenie podstaw dla zrównoważonej ochrony dziedzictwa poprzez gromadzenie i upowszechnianie wiedzy o zabytkach, wyznaczanie standardów ich ochrony i konserwacji oraz kształtowanie świadomości społecznej celem zachowania dziedzictwa kulturowego Polski dla przyszłych pokoleń.

Do zadań Instytutu należy w szczególności:

1. Gromadzenie i zarządzanie zasobem dokumentacji rejestru zabytków i krajowej ewidencji zabytków

1.A. Rejestr Zabytków

W okresie sprawozdawczym w zakresie dokumentacji rejestru zabytków przyjęto i opracowano następującą dokumentację:

Kategorie dokumentów	Liczba dokumentów, które wpłynęły dla zabytków			Razem
	nieruchomych	ruchomych	archeologicznych	
Nowe decyzje o wpisie do rejestru zabytków	339	238 (2740 obiektów)	56	633
Decyzje o skreśleniu z rejestru zabytków	54	0	3	57
Decyzje odmawiające skreślenia z rejestru zabytków	114	0	3	117
Postanowienia, informacje urzędowe oraz inne dokumenty związane z prowadzeniem rejestru zabytków	253	37	4	294
Razem	760	275	66	1101

1.B. Krajowa Ewidencja Zabytków

W okresie sprawozdawczym przyjęto 3628 nowych kart ewidencyjnych zabytków architektury i budownictwa, 30 kart dotyczących cmentarzy zabytkowych oraz 9 kart ewidencji zabytkowej zieleni. W obszarze zabytków ruchomych zbiorów powiększył się o 2375 kart obiektów sztuki i rzemiosła artystycznego oraz 5154 karty zabytków techniki. W zakresie ewidencji archeologicznej KEZA przyjęto 2019 kart z 250 obszarów, w tym 1500 kart nowych stanowisk.

Aktualny stan zasobu:

Kategoria	Zbiór	Liczba jednostek
Zabytki nieruchome	Karty ewidencyjne architektury i budownictwa	159 268
	Dokumentacje zabytkowej zieleni	9167
	Karty ewidencyjne cmentarzy	25 356
	Teczki urbanistyczne	1274
	Spis adresowy – karty adresowe	649 523
	Dokumenty dla zabytków nieruchomych razem	844 588
Zabytki ruchome	Karty ewidencyjne sztuki i rzemiosła artystycznego	407 746
	Karty ruchomych zabytków techniki	37 589
	Dokumenty dla zabytków ruchomych razem	445 335
Zabytki archeologiczne	Karty ewidencyjne stanowiska archeologicznego	498 040 kart dla 464 989 stanowisk
Dokumenty dla wszystkich typów zabytków razem		1 787 963

Od początku roku, w ramach wspierania WUOZ, pracownicy NID wykonali 152 karty ewidencyjne obiektów zabytkowych.

Zasoby dokumentacji Krajowej Ewidencji Zabytków udostępniono w okresie sprawozdawczym 383 osobom, które w sumie skorzystały z 10 000 jednostek archiwalnych, tj. około 43,5 m.b. dokumentacji.

2. Ewidencjonowanie badań archeologicznych realizowanych na terenie kraju

Od początku roku przyjęto około 10 000 decyzji wydanych przez wojewódzkich konserwatorów zabytków, zezwalających na prowadzenie prac archeologicznych.

3. Monitorowanie stanu zachowania i ocena wartości zasobu dziedzictwa, a także monitorowanie i analizowanie zagrożeń dla dziedzictwa i wypracowywanie metod przeciwdziałania tym zagrożeniom

Narodowy Instytut Dziedzictwa, uczestnicząc w prowadzonych przez Generalnego Konserwatora Zabytków postępowaniach administracyjnych dotyczących skreśleń obiektów z rejestru zabytków oraz wpływu planowanych prac na stan zachowania wartości zabytków, przeprowadził 160 lustracji tych obiektów w terenie, oceniając stan zachowania ich wartości zabytkowych.

Instytut w 2019 roku kontynuował program „Oznakowania cmentarzy żydowskich na terenie Rzeczypospolitej Polskiej”. Na podstawie informacji zebranych w trakcie weryfikacji terenowej przygotowywane są raporty wojewódzkie i raport podsumowujący; dane te wraz z lokalizacjami zostały wprowadzone do bazy danych prowadzonej w NID.

We współpracy z Fundacją Dziedzictwa Kulturowego, Fundacją Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego i Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN aktualizowano informacje o stanie zachowania i własności cmentarzy. Wytypowano z właścicielami cmentarzy (Fundacją Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego oraz władzami samorządowymi) listę obiektów do oznakowania.

W 2019 roku oznakowano w terenie 4 cmentarze żydowskie: w Wyszogrodzie, Łomży, Nasielsku i Orli. Wykonano tablice mosiężne znakujące cmentarze, ustawiono kamienie pamiątkowe i płyty określające ich granice.

Wydano folder *Oznakowanie cmentarzy żydowskich w Rzeczypospolitej Polskiej* prezentujący metodę weryfikacji i znakowania cmentarzy.

Przedstawiciele NID brali udział w cyklicznych spotkaniach zespołu koordynacyjnego w MKiDN powołanego na mocy Porozumienia Generalnego Konserwatora Zabytków i Komendanta Głównego Policji z dnia 8 lutego 2018 roku w sprawie współdziałania w zakresie zapobiegania i zwalczania przestępczości skierowanej przeciwko zabytkom oraz innym dobrom kultury. Ponadto realizowano kwerendy archiwalne w zasobach rejestru i ewidencji zabytków ruchomych w celu ustalenia szczegółowej proveniencji zabytków zatrzymanych przez Policję.

3.A. Program zwalczania zagrożeń i zapobiegania przestępczości przeciwko zabytkom archeologicznym

Program obejmuje między innymi współpracę z Policją, Służbą Celną, Strażą Graniczną, placówkami muzealnymi oraz służbami konserwatorskimi. Przeprowadzono konsultacje robocze w 30 sprawach oraz zidentyfikowano wstępnie i opisano kilkaset zabytków archeologicznych w sprawie karnej prowadzonej przez Komendę Rejonową Policji Warszawa II. Przygotowano 2 wstępne opinie dotyczące obiektów zatrzymanych przez Policję (dla KRP II Warszawa Mokotów oraz KWP w Radomiu). Pracownik NID asystował w 6 interwencjach policji w sprawach karnych.

Przeprowadzono 7 szkoleń dla koordynatorów policyjnych ds. przestępczości przeciwko zabytkom oraz dla koordynatorów ds. zabytków, funkcjonariuszy Policji i techników kryminalistycznych z komend woj. łódzkiego, pomorskiego, mazowieckiego i warmińsko-mazurskiego na temat zwalczania przestępczości skierowanej przeciw dziedzictwu archeologicznemu. Problematykę przestępczości przeciwko zabytkom archeologicznym i ochrony tych zabytków przedstawiono na 4 szkoleniach dla studentów Instytutu Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego oraz omówiono bieżące sprawy z zakresu archeologii drogowej dla GDDKiA.

Częścią programu jest także monitoring rynku antykwarycznego prowadzony między innymi na portalach Allegro i eBay. Obserwowano 73 aukcje i 3 użytkowników. Wyniki monitoringu na bieżąco były przekazywane krajowemu koordynatorowi ds. zwalczania przestępczości przeciwko zabytkom w KGP. Zgłoszono 1 przypadek złamania prawa ochrony zabytków na portalu Allegro.

Na zlecenie NID został przygotowany profesjonalny plan strategii komunikacyjnej trzyletniej kampanii mającej na celu zwiększenie wiedzy i świadomości społeczeństwa oraz wybranych grup docelowych na temat przestępczości przeciw zabytkom. Kampania rozpocznie się w 2020 roku w ramach wdrażania Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019–2022.

4. Budowa i rozwój ogólnopolskiej geoprzestrzennej bazy danych o zabytkach

W okresie sprawozdawczym NID aktualizował dane przestrzenne na ogólnodostępnym portalu mapowym <https://mapy.zabytek.gov.pl>. Kontynuowano aktualizowanie repozytorium skanowanej dokumentacji rejestrowej, na podstawie której zaktualizowano bazy danych geoprzestrzennych o zabytkach. Prowadzono ciągłą digitalizację rejestru zabytków nieruchomości, ruchomych i archeologicznych.

W 2019 roku pozyskano do repozytorium cyfrowego NID 1212 kopii cyfrowych dokumentacji rejestrowej zabytków, a także 5724 kopie cyfrowe dokumentacji ewidencji zabytków. Na koniec okresu sprawozdawczego repozytorium cyfrowe NID zawierało 159 316 dokumentów cyfrowych obejmujących rejestr zabytków nieruchomości, ruchomych i archeologicznych oraz krajową ewidencję zabytków nieruchomości i archeologicznych.

W okresie sprawozdawczym repozytorium cyfrowe NID zawierało:

- 77 642 dokumenty z rejestru zabytków nieruchomości;
- 11 999 dokumentów z rejestru zabytków archeologicznych;
- 22 411 dokumentów z rejestru zabytków ruchomych;
- 16 759 dokumentów z ewidencji zabytków nieruchomości;
- 30 505 dokumentów z ewidencji zabytków archeologicznych.

Na koniec 2019 roku Centralna Baza Danych o Zabytkach NID zawierała:

- 91 487 obiektów przestrzennych reprezentujących rejestr zabytków nieruchomości;
- 7833 obiekty przestrzenne reprezentujące rejestr zabytków nieruchomości archeologicznych;

- 152 obiekty przestrzenne reprezentujące pomniki historii;
- 36 obiektów przestrzennych reprezentujących obiekty z Listy światowego dziedzictwa UNESCO;
- 322 obiekty przestrzenne reprezentujące ewidencję zabytków nieruchomych;
- 166 obiektów przestrzennych reprezentujących ewidencję zabytków archeologicznych.

Tworzona w NID centralna baza danych geoprzestrzennych o zabytkach rejestrowych Polski jest prowadzona w sposób ciągły i obejmuje obiekty wpisane do rejestru zabytków istniejące w terenie, obiekty wpisane do rejestru zabytków i nieistniejące w terenie, obiekty, które skreślono z rejestru zabytków, a także obiekty, których dotyczą uchylene decyzji.

Na koniec 2019 roku na geoportalu NID opublikowanych było 85 proc. danych dostępnych w bazie danych geoprzestrzennych. Geoportal publikuje informacje jedynie o obiektach wpisanych do rejestru zabytków, które istnieją lub nie istnieją w terenie oraz są wpisane do rejestru otoczenia zabytków. Nie są natomiast publikowane informacje o obiektach skreślonych z rejestru oraz obiektach, w przypadku których decyzje o wpisie do rejestru zostały uchylone.

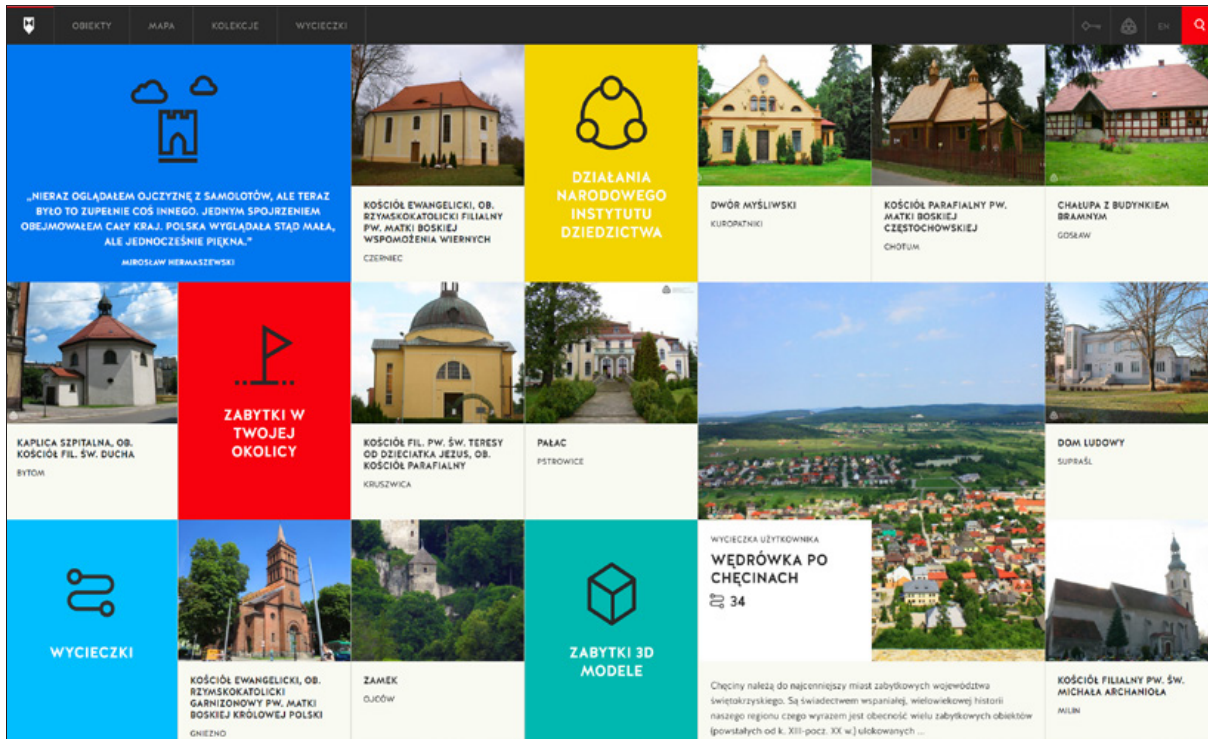
Aktualizowane co pół roku dane w postaci zestawień statystycznych oraz wykazów zabytków wpisanych do rejestru od grudnia 2016 roku są dostępne również na portalu <https://dane.gov.pl/institution/64,narodowy-institut-dziedzictwa>. Obecnie znajduje się tam 7 zbiorów danych.

Informacje zgromadzone w centralnej bazie danych geoprzestrzennych o zabytkach są udostępniane do celów naukowych oraz podmiotom publicznym na podstawie art. 14 ust. 1 Ustawy z dnia 4 marca 2010 r. o infrastrukturze informacji przestrzennej (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1382) i na warunkach określonych w art. 15 ust. 1 Ustawy z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r., poz. 700 z późn. zm.). W okresie sprawozdawczym do NID wpłynęło 39 wniosków o udostępnienie danych, z czego 28 zostało rozpatrzonych pozytywnie.

Projekt „Digitalizacja i udostępnianie cyfrowych dóbr kultury – zabytków oraz grobów i cmentarzy wojennych”

Narodowy Instytut Dziedzictwa otrzymał dofinansowanie od Centrum Projektów Polska Cyfrowa w III konkursie poddziałania 2.3.2. na projekt „Digitalizacja i udostępnianie cyfrowych dóbr kultury – zabytków oraz grobów i cmentarzy wojennych” w wysokości 31,5 mln zł. Projekt otrzymał 85,33 punktów i uplasował się na drugim miejscu listy rankingowej.

Celem projektu jest cyfrowe odwzorowanie analogowych zasobów pozostających w dyspozycji NID dotyczących zabytków nieruchomych i stanowisk archeologicznych objętych Krajową Ewidencją Zabytków oraz kart ewidencyjnych grobów i cmentarzy wojennych zgromadzonych przez urzędy wojewódzkie, a następnie udostępnienie uzyskanych materiałów za pośrednictwem Internetu.

Strona główna portalu
www.zabytek.pl

Projekt zakłada digitalizację co najmniej 697 984 sztuk dokumentów, opatrzenie uzyskanych wersji cyfrowych metadanymi opisowymi oraz odwzorowanie przestrzenne na mapie obiektów, których dotyczy dokumentacja poprzez proces wektoryzacji.

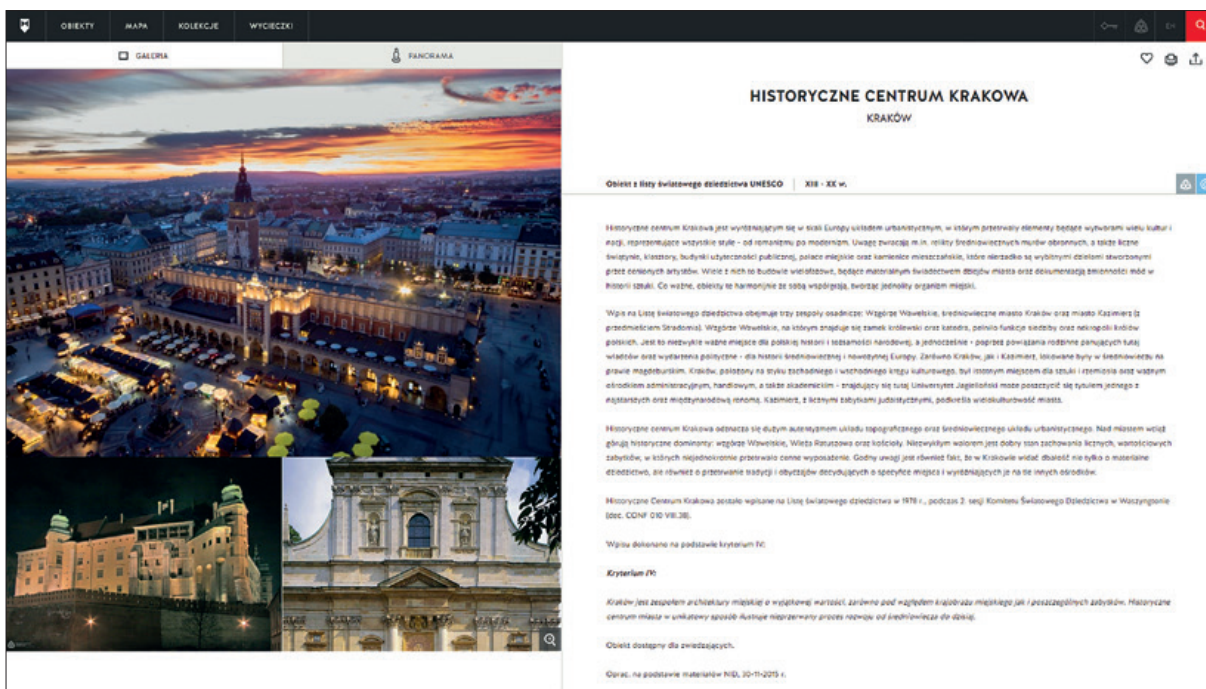
W wyniku realizacji projektu powstanie rozbudowana dziedzinowa baza danych o obiektach zabytkowych, grobach oraz cmentarzach wojennych oraz teleinformatyczny system gromadzenia i udostępniania danych. Informacje dotyczące wspomnianych obiektów będą upowszechniane za pośrednictwem portali: www.zabytek.pl oraz www.mapy.zabytek.gov.pl.

Projekt będzie realizowany od 28 stycznia 2019 roku do 26 stycznia 2022 roku. W tym czasie zostaną wykonane zadania w zakresie: skanowania dokumentacji wraz z opatrzeniem wersji cyfrowej metadanymi, odwzorowania obiektów przestrzennych w wyniku wektoryzacji, rozbudowy systemu teleinformatycznego służącego gromadzeniu i udostępnianiu posiadanych zasobów oraz zadania związane z wdrażaniem i zarządzaniem projektem i jego promocją.

W okresie monitorowania została opracowana dokumentacja przetargowa dotycząca 5 postępowań. Wszystkie postępowania zostały ogłoszone i znajdują się obecnie na różnych etapach realizacji.

Portal o polskich zabytkach – zabytek.pl

Zasoby portalu zabytek.pl w końcu okresu sprawozdawczego obejmowały 83 931 zabytków. Pełnych not (wykonanych przez pracowników NID) było 5303, z czego

2656 przetłumaczono na język angielski. Liczba not wprowadzonych lub zmodernizowanych przez użytkowników portalu wynosi 649.

Na koniec okresu sprawozdawczego portal udostępniał ponad 69 000 zdjęć przedstawiających obiekty zabytkowe wpisane do rejestru. Oprócz zdjęć i opisów zabytków na portalu można przeglądać 35 kolekcji tematycznych oraz 87 wycieczek prezentujących dziedzictwo kulturowe z 16 województw Polski.

W zasobach portalu jest dostępnych 77 filmów promujących pomniki historii, pt.: *Szlakiem miejsc niezwykłych – pomniki historii*. Filmy te zostały opracowane przez NID we współpracy z TVP Kultura.

Od 15 lutego do 25 marca 2019 roku na portalu zabytek.pl trwał konkurs „Kochamy gdyńskie zabytki”. Jego rozstrzygnięcie nastąpiło 24 kwietnia 2019 roku podczas uroczystej gali z okazji Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków, która odbyła się w Muzeum Emigracji w Gdyni.

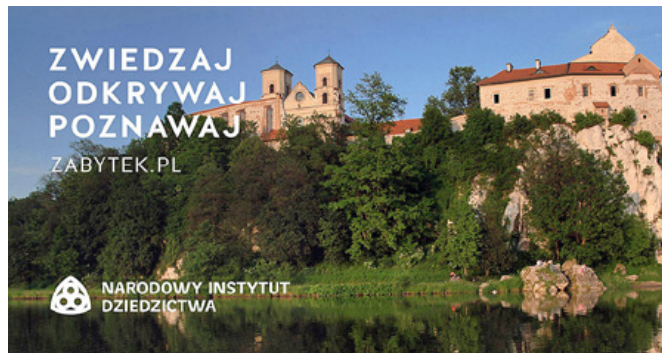
Na portalu w okresie sprawozdawczym zarejestrowano ponad 690 000 sesji (prawie 552 000 użytkowników).

5. Realizacja zadań wynikających z powierzonej funkcji Centrum Kompetencji w ramach programu wieloletniego „Kultura+” w zakresie digitalizacji zabytków

W ramach realizacji zadań Centrum Kompetencji w dziedzinie digitalizacji zabytków w 2019 roku została wykonana inwentaryzacja archikolegiaty w Tumie pod Łęczycą. Wykonano skaniny laserowe wraz z dokumentacją fotograficzną oraz pomiary geodezyjne. Opracowano również model i rysunki inwentaryzacyjne CAD. Zespół ds.

Strona obiektu na portalu www.zabytek.pl

Projekt graficzny promujący
stronę www.zabytek.pl

inwentaryzacji zabytków wykonał także skaning i opracowanie inwentaryzacji willi „U Dziadka” w Otwocku na potrzeby tworzonego w NID Centrum Architektury Drewnianej. Ponadto w ramach prac Centrum Kompetencji wykonano pełną inwentaryzację architektoniczną CAD dla kościołów z Listy światowego dziedzictwa w Binarowej i Bliznem na podstawie modelu przekazanego w ramach projektu dofinansowanego ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach Programu „Kultura Cyfrowa”.

6. Gromadzenie, opracowywanie i archiwizowanie zbiorów naukowych związanych z ochroną dziedzictwa oraz ich digitalizowanie i upowszechnianie

6.A. Archiwum

W 2019 roku do archiwum NID przyjęto około 17,55 m.b. materiałów, przekazano innym instytucjom około 0,1 m.b. dokumentacji, zarchiwizowano 13,65 m.b. oraz przeprowadzono skonstrum 8 m.b. dokumentacji. W ramach spuścizn znajdujących się w zasobie NID opracowano 4485 jednostek archiwalnych (j.a.) dokumentacji i 310 mikrofilmów, wykonano spis roboczy dla 0,5 m.b. materiałów oraz biogram autora spuścizny. Ponadto przepakowano 173 j.a. W ramach dokumentacji PP PKZ znajdującej się w zasobie NID opracowano 1 spis i 1 instrukcję, spisano 5525 j.a. i 10 j.a. mikrofilmów, wypakowano 16 m.b. dokumentacji oraz sprawdzono poprawność wykonania 16 spisów. Dodatkowo uporządkowano 54,9 m.b. Natomiast w ramach archiwum zakładowego opracowano 1106 pozytywów, 66 004 negatywy oraz przeprowadzono prace porządkowe i weryfikacje sygnatur 22,9 m.b. dokumentacji i ponumerowano 1906 stron. W roku sprawozdawczym przeniesiono na nowe regały 27,5 m.b. dokumentacji oraz przekazano pomiędzy komórkami organizacyjnymi 52 j.a.

W ramach przyznanej dotacji celowej z MKiDN udało się między innymi zinwentaryzować 100 m.b. dokumentacji PP PKZ, poddano fumigacji 150 m.b., 12 pracowników Oddziałów Terenowych zajmujących się archiwalią wzięło udział w kursach kancelaryjno-archiwalnych oraz przeprowadzono badania mikrobiologiczne dla 183 próbek pobranych w OT NID.

W okresie sprawozdawczym udostępniono 4187 j.a. 714 osobom. Digitalizacji poddano 150 j.a. Wykonano 9875 zdjęć cyfrowych i reprodukcji, 8292 skany oraz opracowano graficznie 7005 plików. Ponadto archiwum jednego Oddziału Terenowego

zostało poddane kontroli przez właściwe terenowo Archiwum Państwowe. Dodatkowo przeszkolono 250 pracowników z normatywów kancelaryjno-archiwalnych oraz 17 osób wzięło udział w szkoleniu ze Zintegrowanego Systemu Informacji Archiwalnej (ZoSIA).

6.B. Biblioteka

Narodowy Instytut Dziedzictwa prowadzi bibliotekę specjalistyczną w Warszawie oraz biblioteki w Oddziałach Terenowych na terenie całej Polski.

W okresie sprawozdawczym biblioteka NID w Warszawie wpisała do inwentarzy łącznie 703 woluminy książek i czasopism, w tym 261 woluminów zostało zakupionych, 187 przyjęto w formie daru, a 253 – w ramach wymiany. Ze zbiorów skorzystały 542 osoby (449 wypożyczeń i 610 woluminów udostępnionych na miejscu). W ramach wymiany międzybibliotecznej Biblioteka NID w Warszawie przekazała współpracującym z nią instytucjom 109 woluminów książek i czasopism.

W zakresie ochrony księgozbioru Biblioteka wyselekcjonowała i przekazała firmie introligatorskiej do oprawy (naprawy, konserwacji) 109 egzemplarzy czasopism i książek. W ramach konserwacji zapobiegawczej pracownicy Biblioteki wykonali również 28 pudeł ochronnych dla najbardziej zagrożonych i zniszczonych woluminów.

Biblioteka NID opracowuje księgozbiór w komputerowym systemie bibliotecznym PROLIB i umożliwia korzystanie z katalogu on-line oraz z zeskanowanych katalogów kartkowych. W 2019 roku stworzono w sumie 2579 opisów bibliograficznych (książek, czasopism, artykułów). Z katalogów on-line skorzystało łącznie 60 551 osób. W ramach popularyzacji księgozbioru na stronie internetowej biblioteki zamieszczono 12 wykazów nabytków.

Biblioteki Oddziałów Terenowych NID wpisały do inwentarzy łącznie 1698 woluminów książek i czasopism, w tym 500 woluminów zakupiono, 1067 przyjęto w formie daru, a 131 w ramach wymiany. W okresie sprawozdawczym stworzono łącznie 2020 opisów bibliograficznych. Ze zbiorów bibliotecznych oddziałów terenowych skorzystało 205 czytelników, wypożyczając w sumie 680 publikacji. Ponadto, w ramach współpracy z innymi instytucjami, biblioteki przekazały łącznie 163 woluminy książek i czasopism.

7. Publikowanie i upowszechnianie wyników badań naukowych, prac projektowych i konserwatorskich oraz innych wydawnictw z zakresu ochrony dziedzictwa

Narodowy Instytut Dziedzictwa działalność wydawniczą w 2019 roku zainaugurował wydaniem *Raportu rocznego* za 2018 rok. Ukazała się rozszerzona wersja popularzatorskiego wydawnictwa *Pomniki historii* autorstwa Romana Marcinka. Pod koniec roku wznowiono również albumowe wydanie *Pomników historii*, przygotowane z okazji 100-lecia odzyskania przez Polskę niepodległości.

Ukazały się 2 numery półrocznika „Ochrona Zabytków”. W drugim z nich, w odpowiedzi na współczesne wyzwania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego, został zainicjowany nowy dział tematyczny – „Zarządzanie dziedzictwem”. W 2019 roku powstała również strona internetowa czasopisma, która znalazła się w sieci w wrześniu. Więcej informacji na str. 78–79.

Spśród wydawnictw specjalistycznych na uwagę zasługuje tom pokonferencyjny *Meandry ochrony dziedzictwa kultury. Aspekty prawnokarne i kryminalistyczne*. Ukazał się także nowy numer czasopisma „Raport”. W ramach programu „Projekt oznakowania cmentarzy żydowskich na terenie Rzeczypospolitej Polskiej” przygotowano folder poświęcony cmentarzom żydowskim.

Opublikowany został trzeci tom skierowanej do dzieci *Kroniki zabytkomaniaka*. We współpracy z Zespołem ds. dziedzictwa niematerialnego NID przygotowano i wydano 2 foldery pt. *Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego* oraz opracowano 2 dwujęzyczne wystawy planszowe na temat niematerialnego dziedzictwa kulturowego krajów bałkańskich i Polski, prezentowane podczas Szczytu Bałkanów Zachodnich w Poznaniu w lipcu 2019 roku.

8. Realizacja specjalistycznych programów szkoleniowych i informacyjnych na rzecz służb konserwatorskich i środowisk związanych z opieką nad zabytkami prowadzonych przez specjalistów z NID

- 28 lutego przedstawiono 2 wykłady dla architektów zrzeszonych w Dolnośląskiej Okręgowej Izbie Architektów RP: „Postępowanie w pracach przedprojektowych z zielenią usytuowaną w obrębie nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków” i „Realizowanie ochrony zabytkowego krajobrazu kulturowego w działaniach projektowych i planistycznych”.
- Od marca do maja przeprowadzono cykl 2 szkoleń na temat zapobiegania i zwalczania przestępczości skierowanej przeciwko dziedzictwu archeologicznemu. Odbiorcami byli funkcjonariusze policji z województw łódzkiego, pomorskiego i warmińsko-mazurskiego.
- 20 marca odbyło się szkolenie dla studentów i pracowników Instytutu Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego na temat ochrony dziedzictwa archeologicznego w działaniach NID, przestępczości przeciwko dziedzictwu archeologicznemu oraz międzynarodowej współpracy instytucji wyspecjalizowanych w ochronie dziedzictwa w Europie.
- „Raport o stanie zachowania zabytków nieruchomych w województwie zachodniopomorskim” był przedmiotem szkoleń zorganizowanych pod koniec marca w Szczecinie dla pracowników Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków.
- Na początku kwietnia przeprowadzono cykl wykładów dla studentów wydziału Inżynierii Łądowej Politechniki Warszawskiej. Tematem zajęć była archeologia w procesie inwestycyjnym.
- 8 kwietnia ogłoszono wykład na temat monitoringu miejsc światowego dziedzictwa i pomników historii. Odbiorcami byli wojewódzcy konserwatorzy zabytków oraz samorządowi konserwatorzy zabytków.

- 3 kwietnia i 8 maja przeprowadzono wykłady i warsztaty z zakresu rozpoznania zasobów dziedzictwa, edukacji, promocji i rozwoju lokalnego opartego o dziedzictwo dla studentów Instytutu Historii Sztuki UKSW.
- Zapobieganie i zwalczanie przestępczości skierowanej przeciwko dziedzictwu archeologicznemu było tematem wykładu wygłoszonego dla koordynatorów policyjnych ds. zabytków 10–12 kwietnia w Niepołomicach.
- 15 kwietnia i 14 czerwca przeprowadzono szkolenia organizowane we współpracy z Narodowym Centrum Kultury na temat tworzenia oferty programowej w oparciu o lokalne dziedzictwo materialne i niematerialne. Odbiorcami były organizacje pozarządowe, lokalne i regionalne instytucje kultury oraz biblioteki.
- 25 kwietnia w Muzeum Emigracji w Gdyni, w ramach Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków, odbyły się warsztaty pt. „Rozwój lokalny poprzez zabytki i dziedzictwo niematerialne (potencjał ekonomiczny, społeczny i kulturalny)” oraz „Dziedzictwo – szansa na sukces” – warsztat poświęcony tworzeniu atrakcyjnej oferty turystycznej wykorzystującej potencjał lokalnego dziedzictwa kulturowego.
- 26 kwietnia zorganizowano dla urzędników Biura Miejskiego Konserwatora Zabytków, Urzędu Miasta w Bytomiu oraz przedstawicieli WUOZ w Katowicach szkolenie na temat problematyki termomodernizacji zabytków na przykładzie Bytomia oraz założeń do aktualizacji studium urbanistyczno-konserwatorskiego śródmieścia Bytomia.
- 21 maja odbył się wykład na szkoleniu dla koordynatorów ds. zabytków i technik kryminalistycznych w Sułkowicach.
- 18 czerwca przeprowadzono szkolenie dla Mazowieckiej Okręgowej Izby Inżynierów Budownictwa pn. „Prace budowlane a ochrona zabytków archeologicznych”.
- 21 lipca przeprowadzono warsztaty szkoleniowe w ramach programu Narodowego Instytutu Architektury i Urbanistyki „Infrastruktura Niepodległości: Architektura polskich powiatowych projektów modernizacyjnych”. Temat warsztatów: „Metody aktywizacji lokalnej społeczności wokół kwestii dziedzictwa (wolontariat, akcje społeczne)”.
- 29 sierpnia odbyły się w Humaniu warsztaty dla ukraińskich specjalistów dotyczące sztuki ogrodowej oraz spotkanie robocze dotyczące Parku Zofiówka, podczas których przedstawiono wykłady pt. „Międzynarodowa Podyplomowa Letnia Szkoła «Akademia Nieświeska»” oraz „Ochrona zabytkowego krajobrazu kulturowego w Polsce”.
- W dniach 17–20 września przeprowadzono szkolenie z zakresu restytucji i ochrony dóbr kultury dla koordynatorów policyjnych ds. zabytków oraz przedstawicieli prokuratury.
- 18–20 września w Żłotym Stoku odbyło się szkolenie skierowane do inspektorów ds. archeologii z wojewódzkich urzędów ochrony zabytków. Omówiono wybrane problemy ochrony dziedzictwa archeologicznego.
- 25 września policjanci komend rejonowych i komendy wojewódzkiej województwa warmińsko-mazurskiego odbyli szkolenie na temat przestępczości skierowanej przeciwko dziedzictwu archeologicznemu.
- 28 września odbyły się I regionalne warsztaty informacyjno-szkoleniowe organizowane przez NID we współpracy z Muzeum Wsi Opolskiej poświęcone zagadnieniom ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego w myśl konwencji UNESCO z 2003 roku.

- 23 października przeprowadzono szkolenie dla pracowników GDDKiA dotyczące bieżących problemów archeologii drogowej – „Trudne dziedzictwo. Relikty działań militarnych XX wieku”.
- W listopadzie przeprowadzono warsztaty dotyczące sztuki ogrodowej dla pracowników parku w Humaniu na Ukrainie.
- 6 listopada w Sudole i Krzemionkach Opatowskich na seminarium samorządowym poświęconym stworzeniu parku kulturowego na terenach objętych wpisem UNESCO wygłoszono wykład pt. „Zasady tworzenia parku kulturowego”.
- 25 listopada przeprowadzono szkolenie z zakresu zagadnień prawnych w pracach projektowych i budowlanych w obiektach zabytkowych skierowane do członków Mazowieckiej Okręgowej Izby Inżynierów Budownictwa.
- 26 listopada w Wieluniu odbyły się warsztaty dla szkół ponadpodstawowych, na których przedstawiono podstawowe informacje o ochronie zabytków oraz zabytkowych obiektach z terenu powiatu wieluńskiego.
- 5-6 grudnia w Olsztynie odbyły się szkolenia w zakresie zarządzania dziedzictwem lokalnym oraz strategii ochrony zabytków w planowaniu przestrzennym gmin dla jednostek samorządu terytorialnego.
- 10 grudnia zorganizowano warsztaty pt. „Design na usługach depozytariuszy” w ramach spotkania depozytariuszy niematerialnego dziedzictwa kulturowego pt. „Cechy wspólne”.

W 2019 roku pracownicy NID przeprowadzili 27 szkoleń, w których wzięło udział około 900 osób.

9. Wydawanie opinii i ekspertyz dotyczących działań przy zabytkach na rzecz organów administracji publicznej

W 2019 roku specjaliści NID z Warszawy i Oddziałów Terenowych opracowali łącznie 409 opinii, które posłużyły organom konserwatorskim jako merytoryczna podstawa przy podejmowaniu decyzji w sprawach szczególnie trudnych i ważnych dla ochrony wartości zabytkowych obiektów, zespołów i ich otoczenia.

Na rzecz:

- Generalnego Konserwatora Zabytków przygotowano 111 opinii dotyczących skreśleń obiektów i obszarów z rejestru zabytków oraz 12 opinii dotyczących spraw, które były przedmiotem postępowania odwoławczego;
- wojewódzkich konserwatorów zabytków wykonano 140 opinii i ekspertyz dotyczących rozpoznania i określenia wartości zabytkowych obiektów oraz oceny prowadzonych prac konserwatorskich lub robót budowlanych przy zabytkach;
- konserwatorów samorządowych sporządzono 33 opinie na temat oceny planowanych prac przy zabytkach i innych działań;
- Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad wykonano 113 opinii oceniających badania archeologiczne prowadzone na terenach przeznaczonych pod inwestycje drogowe.

W okresie sprawozdawczym NID wykonał opracowania typu studialnego: *Studium konserwatorsko-krajobrazowe dla cerkwi w Kwiatoniu* oraz badania architektoniczne cerkwi w Turzańsku do *Studium konserwatorsko-krajobrazowego dla cerkwi w Turzańsku*. Powstały też: *Studium historyczno-konserwatorskie północnej dzielnicy Elbląga o nazwie Próchnik*, *Gmach Dyrekcji Generalnej Ziemiaństwa Pomorskiego w Szczecinie*, *Otwock – Śródborów, opracowanie wartości zabytkowych historycznego układu urbanistycznego*, *Lusławice – zespół dworsko-parkowy*, *Inwentaryzacja opisowa i architektoniczna budowli zabytkowych*, *Wiślica – grodzisko, analiza historyczna z oceną projektowanych prac*. Kontynuowano prace nad *Koncepcją rewaloryzacji Parku Tęźniowego w Ciechocinku* wraz z wytycznymi konserwatorskimi do projektu rewaloryzacji (dotyczące obiektu będącego pomnikiem historii) oraz *Studium ochrony pomnika historii, Kórnik – zespół zamkowo-parkowy z kościołem parafialnym nekropolią właścicieli*.

10. Tworzenie i upowszechnianie standardów dokumentacji, badań i konserwacji zabytków ruchomych, nieruchomych i archeologicznych

Na zlecenie Departamentu Ochrony Zabytków MKiDN przygotowano wytyczne do prowadzenia badań archeologicznych, cz. 2: *Badania inwazyjne* oraz przygotowano wytyczne związane z zarządzaniem dziedzictwem archeologicznym. Wytyczne dotyczą postępowania w przypadku inwestycji o charakterze rekonstrukcji, rewitalizacji, skansenu itp. obiektów archeologicznych na stanowiskach archeologicznych. Dokumenty są przeznaczone dla wojewódzkich konserwatorów zabytków, a także dla zarządców zabytków archeologicznych.

W zakresie ochrony i konserwacji parków, ogrodów i innych form zaprojektowanej zieleni opracowano:

- zalecenia dla inwentaryzacji szaty roślinnej w parkach, ogrodach i innych formach zaprojektowanej zieleni;
- zalecenia do wykonywania mapy zasadniczej na potrzeby opracowania dokumentacji studialno-projektowej;
- zabezpieczenia drzew na placu budowy w parkach, ogrodach i innych formach zaprojektowanej zieleni.

11. Koordynowanie realizacji procedury występowania z wnioskiem do Ministra o uznanie przez Prezydenta RP zabytku nieruchomego za pomnik historii

Narodowy Instytut Dziedzictwa koordynuje realizację procedury występowania z wnioskiem do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w sprawie uznania przez Prezydenta RP zabytku nieruchomego za pomnik historii. NID wydaje opinię co do zasadności uznania obiektu za pomnik historii oraz przygotowuje projekt rozporządzenia Prezydenta RP wraz z uzasadnieniem i załącznikiem graficznym. Instytut monitoruje także stan takich obiektów, a poprzez organizację corocznych Spotkań Opiekunów Pomników Historii promuje i buduje ich silną markę. NID jest także właścicielem oficjalnego logotypu pomnika historii.

W okresie sprawozdawczym opracowano 7 opinii do oceny Rady Ochrony Zabytków dla następujących zabytków:

- Nowy Wiśnicz – krajobraz kulturowy doby baroku;
- Opactwo św. Wojciecha Mniszek Benedyktyniek w Staniątkach;
- Dawne opactwo kanoników regularnych w Czerwińsku nad Wisłą;
- Kościół parafialny pod wezwaniem św. Jana Chrzciciela w Orawce;
- Zespół pałacowo-parkowy w Pszczynie;
- Zespół pałacowo-parkowy w Puławach;
- Kościół i klasztor oo. Bernardynów w Radomiu.

Opracowano 3 projekty rozporządzeń o uznaniu zabytku za pomnik historii: „Rogalin – zespół pałacowo-parkowy z obszarem dawnego majątku ziemskiego” (zmiana istniejącego rozporządzenia), „Nowy Wiśnicz – zespół architektoniczno-krajobrazowy” i „Staniątki – opactwo św. Wojciecha Mniszek Benedyktyniek”.

Przeprowadzono 6 lustracji terenowych zabytków kandydujących do tego tytułu: Orawka – kościół św. Jana Chrzciciela; Pszczyna – zespół pałacowo-parkowy; Tum – archikolegiata NMP Królowej i św. Aleksego; Czerwińsk nad Wisłą – dawne opactwo kanoników regularnych; Puławy – zespół pałacowo-parkowy; Radom – kościół i klasztor oo. Bernardynów.

W 2019 roku w ramach monitoringu przeprowadzono 45 wizji w obiektach będących pomnikami historii. Pracownicy NID uczestniczyli także w 8 komisjach konserwatorskich w sprawach prac prowadzonych w pomnikach historii.

12. Podejmowanie współpracy z właścicielami i zarządcami zabytków na rzecz właściwego zarządzania zasobem dziedzictwa kulturowego oraz promowanie zasad opieki nad zabytkami

12.A. Spotkanie Opiekunów Pomników Historii

W dniach 12-13 czerwca 2019 roku w Krasiczynie i Kalwarii Pałacowskiej odbyło się 9. Spotkanie Opiekunów Pomników Historii. Wzięło w nim udział około 200 osób. Zaprezentowano film Narodowego Instytutu Dziedzictwa i TVP Kultura *Szlakiem miejsc niezwykłych – Pomniki Historii – Zamek w Krasiczynie* i album *100 pomników historii* wydany przez NID w ramach Wieloletniego Programu Rządowego „Niepodległa”. Przeprowadzono 3 szkolenia dla uczestników.

W okresie sprawozdawczym podjęto intensywną współpracę w zakresie komunikacji społecznej z właścicielami i zarządcami miejsc wpisanych na listę pomników historii. Przygotowano wysyłkę filmów *Szlakiem miejsc niezwykłych – pomniki historii* oraz albumu *100 pomników historii* do opiekunów takich miejsc (około 400 adresatów). Na bieżąco informowano właścicieli o premierach filmowych 4. serii filmów o pomnikach historii na antenie TVP Kultura, TV NID na kanale YouTube i na profilu NID na Facebooku oraz o innych przedsięwzięciach związanych z popularyzacją obiektów z listy pomników historii. Wysłano informacje wraz z filmami *Szlakiem miejsc niezwykłych – pomniki historii* do dyrektorów 16 anten regionalnych TVP.

9. Spotkanie Opiekunów
Pomników Historii
w Krasicy i Kalwarii
Pałacowskiej. Fot. P. Kobek, NID

21-22 listopada we Fromborku przy współudziale NID odbyła się konferencja pt. „25 lat Pomników Historii – wczoraj, dziś, jutro”.

12.B. Międzynarodowy Dzień Ochrony Zabytków

Obchody Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków odbyły się 24-25 kwietnia 2019 roku w Muzeum Emigracji w Gdyni. Na ich program składały się debaty, warsztaty i gala, na której uhonorowano osoby, które chronią zabytki oraz popularyzują wiedzę o dziedzictwie kulturowym.

24 kwietnia goście MDOZ wzięli udział w następujących debatach poświęconych zarządzaniu dziedzictwem kulturowym: „Jak tworzyć strategię zarządzania dziedzictwem kulturowym?”, „Harmonizacja procedur i standaryzacja działań z zakresu ochrony zabytków” i „Jak zachęcić samorządy i organizacje pozarządowe do zaangażowania na rzecz lokalnego dziedzictwa kulturowego?”. W tym dniu odbyło się również spotkanie nominowanych w konkursie „Zabytek Zadbane” z kapitułą oraz omówienie warunków i efektów prac konserwatorskich przy obiektach ocenianych w tegorocznej edycji konkursu.

Wieczorem odbyła się gala, podczas której zostały wręczone odznaczenia Prezydenta RP oraz Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, rozstrzygnięto konkursy „Zabytek Zadbane” oraz „Kochamy gdyńskie zabytki”, wręczono także wyróżnienie dla najciekawszego projektu realizowanego w ramach programu „Wspólnie dla dziedzictwa”. W tegorocznej edycji konkursu „Zabytek Zadbane” jury przyznało 7 nagród i 14 wyróżnień w 6 kategoriach. W kategorii utrwalenie wartości zabytkowej obiektu laureatem został Zakład Karny w dawnym klasztorze karmelitańskim w Nowym Wiśniczu (woj. małopolskie). Nagrodę w kategorii rewaloryzacja przestrzeni kulturowej otrzymała Zagroda – Muzeum Wsi Markowa (woj. podkarpackie). Zespół dworca kolejowego w Kościerzynie (woj. pomorskie) to laureat w kategorii adaptacja obiektów

Obchody Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków w Muzeum Emigracji w Gdyni.
Fot. P. Kobek, NID

zabytkowych. Zwycięzcą wśród obiektów architektury drewnianej został Kościół Pokoju w Jaworze (woj. dolnośląskie). Spośród zabytków techniki kapituła przyznała nagrodę Wieży ciśnień w Biedrusku (woj. wielkopolskie). W kategorii specjalnej właściwe użytkowanie i stała opieka nad zabytkiem jury nagrodziło kościół Świętego Jerzego (Gliwice-Ostropa) oraz kaplicę Świętego Jana Nepomucena w Zerwanej (woj. małopolskie).

Laureatem konkursu „Kochamy gdyńskie zabytki” organizowanego przez NID oraz miasto Gdynia został Tomasz Lelito za wycieczkę „Ikony wielkomiejskiej Gdyni”, a wyróżnienie otrzymał Bartłomiej Ponikiewski za wycieczkę „Styl okrętowy”.

Uhonorowani okolicznościowym dyplomem zostali Danuta i Jan Detlaff, koordynatorzy przedsięwzięcia „Wolontariat dla Domu Pomorskiego” – najciekawszego projektu dofinansowanego w ramach programu NID „Wspólnie dla dziedzictwa”.

25 kwietnia uczestnicy MDOZ wzięli udział w warsztatach prowadzonych przez ekspertów NID. Uczestnicy warsztatów „Dziedzictwo – pomysł na sukces” mieli za zadanie zaprojektować ofertę turystyczną „Weekend w...”, wykorzystującą różne zasoby dziedzictwa, tworzoną przy współpracy podmiotów lokalnych. Warsztaty „Rozwój lokalny poprzez zabytki i dziedzictwo niematerialne” dotyczyły istoty dziedzictwa w kontekście rozwoju lokalnego, a także zagrożeń, jakie może powodować zbyt intensywna komercjalizacja dziedzictwa.

MDOZ został zorganizowany przez Narodowy Instytut Dziedzictwa we współpracy z miastem Gdynia. W wydarzeniu wzięło udział około 250 osób.

Obchody Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków w Muzeum Emigracji w Gdyni. Fot. P. Kobek, NID

MDOZ poprzedzały 2 konferencje prasowe, a dziennikarze redakcji ogólnopolskich i regionalnych otrzymali pakiety informacji o wydarzeniu, dzięki czemu wiadomości na jego temat w mediach pojawiły się 432 razy.

12.C. Przygotowanie i prowadzenie portalu informacyjnego dla jednostek samorządu terytorialnego w zakresie zarządzania dziedzictwem

Głównym zadaniem serwisu samorzad.nid.pl jest dostarczenie samorządom gminnym wiedzy i informacji na temat dziedzictwa, jego ochrony oraz możliwości jego wykorzystania dla dobra mieszkańców i gminy. W okresie sprawozdawczym na portalu ukazały się 33 nowe artykuły oraz dodano możliwość przeglądania i pobierania 6 nowych publikacji zewnętrznych. Łącznie na stronie opublikowano 157 artykułów eksperckich. Portal w omawianym czasie miał prawie 35 000 odsłon (5000 użytkowników). Oznacza to systematyczny wzrost jego oglądalności.

13. Ewaluacja i doskonalenie systemu ochrony oraz ewidencji dziedzictwa materialnego i niematerialnego

Współpraca z Głównym Urzędem Statystycznym

We wrześniu GUS przeprowadził przygotowane wraz z NID badanie *Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami w samorządzie gminnym*, będące częścią Programu Badań Statystycznych Statystyki Publicznej na rok 2019. W ramach badania wszystkie urzędy gmin złożyły sprawozdania z realizacji ustawowych obowiązków w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Badanie umożliwi rozpoznanie faktycznego stanu realizacji przez urzędy samorządu gminnego zadań związanych z prowadzeniem gminnej ewidencji zabytków, gminnego programu opieki nad zabytkami, jak również finansowania opieki nad zabytkami, a także uwzględniania dziedzictwa w gminnych programach rewitalizacji. Badanie będzie powtarzane co 4 lata. Analiza tegorocznych wyników zostanie przygotowana przez GUS w pierwszym kwartale 2020 roku.

Badania informacji i opinii dotyczących Gminnego Programu Ochrony Zabytków

Na zlecenie NID zostało zrealizowane badanie ankietowe metodą CATI (Computer Aided Telephone Interview), mające na celu poznanie sposobu tworzenia, zakresu treściowego, napotykanych przeszkód i sposobów wdrażania przez jednostki samorządu terytorialnego gminnych programów opieki nad zabytkami. Zbadano 300 gmin, które posiadają program aktualny lub taki, którego aktualność wygasa najpóźniej w 2018 roku. Raport z badania będzie przydatnym narzędziem planowania wsparcia dla gmin przy tworzeniu gminnych programów ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

14. Realizacja w zakresie powierzonym przez Ministra zadań wynikających z porozumień, konwencji i innych dokumentów ratyfikowanych przez Polskę związanych z ochroną i opieką nad dziedzictwem materialnym i niematerialnym

14.A. Światowe dziedzictwo

6 lipca 2019 roku w trakcie 43. sesji Komitetu Światowego Dziedzictwa w Baku (Azerbejdżan) Krzemionkowski region prehistorycznego górnictwa krzemienia pasiastego został wpisany na Listę światowego dziedzictwa UNESCO. W okresie sprawozdawczym, w odpowiedzi na wniosek ICOMOS Instytut, we współpracy z Muzeum Historyczno-Archeologicznym w Ostrowcu Świętokrzyskim, przygotował informacje uzupełniające do złożonego wcześniej wniosku oraz prowadził spotkania i konsultacje z interesariuszami procesu zarządzania regionem krzemionkowskim. Więcej na str. 60–62.

.....
43. sesja Komitetu
Światowego Dziedzictwa.
Fot. K. Piotrowska, NID

Instytut kontynuuje prace nad przygotowaniem wniosku i wymaganych załączników dotyczących wpisania Stoczni Gdańskiej na Listę światowego dziedzictwa. W tym celu został powołany specjalistyczny zespół zadaniowy składający się z pracowników NID i ekspertów zewnętrznych, odpowiedzialny za promocję obiektu i opracowanie planu zarządzania, a także konieczną aktualizację wniosku. W okresie sprawozdawczym zespół prowadził rozmowy z przedstawicielami władz samorządowych miasta Gdańska, Pomorskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków i licznymi właścicielami działek na terenie Stoczni Gdańskiej oraz działania związane z przygotowaniem tekstu planu zarządzania miejscem proponowanym do wpisania. Ostateczny tekst wniosku i projekt planu zarządzania zostaną złożone w Centrum Światowego Dziedzictwa w Paryżu do 31 stycznia 2020 roku.

W trakcie prac nad planem zarządzania zainicjowano wiele działań w celu promocji idei wpisu Stoczni Gdańskiej na Listę światowego dziedzictwa oraz takich, które będą kontynuowane jako stały element promocji miejsca w przyszłości.

Stworzono strategię promocji oraz logo i hasło akcji „Stocznia Gdańska na Listę UNESCO”. Przygotowano i wyprodukowano gadżety promocyjne, powstały specjalne profile w social mediach, otwarto wystawę fotografii Michała Szlagi, który od wielu lat dokumentuje historię Stoczni Gdańskiej (merytoryczny opis wystawy przygotował dr Waldemar Affelt), zrealizowano filmy popularyzujące historię tego obiektu (*Kolebka Solidarności*, *Hanza, statki, Solidarność – polski przemysł stoczniowy* oraz film dokumentalny, będący szczegółowym opisem historii Stoczni Gdańskiej); nagrano też wywiady z uczestnikami festiwalu Camerimage 2019 mówiącymi o swoim rozumieniu idei wolności i solidarności.

Ogłoszono i rozstrzygnięto konkurs dla młodych twórców na bluzę i czapkę inspirowane historią Stoczni Gdańskiej, podjęto współpracę z influencerami, którzy łącznie docierają do blisko miliona użytkowników Internetu.

Odbyły się 2 spotkania z dziennikarzami na temat idei wpisu Stoczni Gdańskiej na Listę światowego dziedzictwa UNESCO. Przygotowano i przesłano do mediów 10 komunikatów prasowych.

Do członków sejmowej i senackiej Komisji Kultury i Środków Przekazu przesłano informację o działaniach podejmowanych na rzecz wpisania Stoczni Gdańskiej na Listę. Więcej na temat przygotowania planu zarządzania i promocji wpisu stoczni na Listę UNESCO na str. 56-59.

25-27 listopada w klasztorze oo. Bernardynów w Kalwarii Zebrzydowskiej zorganizowano spotkanie opiekunów miejsc światowego dziedzictwa pn. „Światowe dziedzictwo – ochrona, interpretacja, użytkowanie”, połączone z uroczystościami 20. rocznicy wpisu manierystycznego zespołu architektoniczno-krajobrazowego oraz parku pielgrzymkowego w Kalwarii Zebrzydowskiej na Listę światowego dziedzictwa UNESCO. Ze względu na charakter miejsca, tematyka obrad w dużej mierze dotyczyła dziedzictwa sakralnego.

Prowadzono bieżącą współpracę z zarządcami miejsc światowego dziedzictwa i służbami konserwatorskimi dotyczącą aktualnych problemów ochrony tych miejsc i zarządzania nimi. Współpraca dotyczyła: Królewskich Kopalni Soli w Wieliczce i Bochni, Puszczy Białowieskiej, Auschwitz-Birkenau – byłego niemieckiego nazistowskiego obozu koncentracyjnego i zagłady (1940-1945), historycznego centrum Warszawy, Kalwarii Zebrzydowskiej, drewnianych cerkwi w polskim i ukraińskim regionie Karpat, Starego Miasta w Zamościu, Kopalni rud ołowiu, srebra i cynku wraz z jej systemem gospodarowania wodami podziemnymi w Tarnowskich Górach oraz Hali Stulecia we Wrocławiu.

Opracowano szereg opinii specjalistycznych dotyczących miejsc światowego dziedzictwa i ich stref buforowych oraz raporty rządowe dotyczące stanu zachowania Królewskich Kopalni Soli w Wieliczce i Bochni, Auschwitz-Birkenau – byłego niemieckiego nazistowskiego obozu koncentracyjnego i zagłady (1940-1945) oraz Kopalni rud ołowiu, srebra i cynku wraz z jej systemem gospodarowania wodami podziemnymi w Tarnowskich Górach.

NID rozpoczął realizację wytycznych Generalnego Konserwatora Zabytków dotyczących monitoringu pomników historii i miejsc światowego dziedzictwa. We współpracy z Departamentem Ochrony Zabytków MKiDN 8 kwietnia przeprowadzono pierwsze spotkanie i szkolenie dla przedstawicieli Wojewódzkich Urzędów Ochrony Zabytków.

Kontynuowano współpracę z Międzynarodowym Centrum Badań nad Ochroną i Konserwacją Dziedzictwa Kulturowego ICCROM przy organizacji Forum Zarządców Miejsc Światowego Dziedzictwa, spotkania zainicjowanego przez NID, odbywającego się od 2017 roku w powiązaniu z doroczną sesją Komitetu Światowego Dziedzictwa. Trzecie Forum odbyło się w ramach 43. sesji Komitetu w Baku w dniach 26 czerwca – 4 lipca 2019 roku.

NID przygotował spotkanie pn. „The Challenges of World Heritage Recovery – strategy and planning”, które odbyło się w trakcie 43. sesji Komitetu Światowego Dziedzictwa w Baku 2 lipca 2019 roku. Jego celem było omówienie zagadnień związanych z odbudową dziedzictwa po konfliktach zbrojnych i katastrofach naturalnych, rozpowszechnienie zapisów Rekomendacji Warszawskiej w sprawie odbudowy i rekonstrukcji dziedzictwa kulturowego oraz promocja książki pokonferencyjnej pt. *The Challenges of World Heritage Recovery*.

14.B. Niematerialne dziedzictwo kulturowe

W okresie sprawozdawczym oceniono formalnie 10 wniosków o wpis na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego, które dotyczyły następujących zjawisk:

- Polonez – taniec polski;
- Umiejętność ręcznego malowania wzoru opolskiego;
- Zwyczaj wodzenia niedźwiedzia na Śląsku Opolskim;
- Kroszonkarstwo opolskie;
- Kaszubska Gwiżdża;
- Babski comber na Śląsku Opolskim;

Niematerialne Dziedzictwo
Kulturowe Bałkanów
Zachodnich – wystawa
w Poznaniu. Fot. K. Sadowska-
-Mazur, NID

Warsztaty w Muzeum Wsi Opolskiej. Fot. A. Mucha

- Krzyżoki w Borkach Małych;
 - Wycinanka ludowa na Kurpiach Zielonych. Tradycyjne formy, techniki wykonania i drogi przekazu;
 - Staropolska szermierka polską szablą husarską;
 - Polska kultura łowiecka;
- oraz 1 wniosek do Krajowego rejestru dobrych praktyk
- działalność Małopolskiego Centrum Kultury Sokół w Nowym Sączu na rzecz ochrony NDK.

W lipcu 2019 roku w Poznaniu przygotowano 2 wystawy prezentujące niematerialne dziedzictwo kulturowe krajów bałkańskich i Polski w ramach Szczytu Krajów Bałkanów Zachodnich.

W 2019 roku rozpoczęto monitoring zjawisk wpisanych na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Odwiedzono depozytariuszy reprezentujących dudy podhalańskie, procesję Bożego Ciała w Łowiczu, pochód Lajkonika w Krakowie i Dziady żywieckie.

28 września 2019 roku specjaliści NID we współpracy z Muzeum Wsi Opolskiej zorganizowali warsztaty poświęcone niematerialnemu dziedzictwu kulturowemu – było to pierwsze spotkanie z cyklu „Niematerialne dziedzictwo kulturowe w regionie”.

15-18 października 2019 roku w Nowym Sączu odbył się jubileuszowy V Kongres Kultury Regionów, którego współorganizatorem był NID. Tegoroczny temat kongresu – „SACRUM–PROFANUM. Oś istnienia” – miał zachęcać do refleksji nad duchowym i świeckim wymiarem ludzkiej egzystencji.

10 grudnia 2019 roku na Zamku w Cieszynie odbyło się spotkanie depozytariuszy zjawisk wpisanych na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego pn. „Cechy wspólne”, adresowane do twórców i rzemieślników. Głównym celem

organizatorów było nawiązanie współpracy, a także integracja środowiska i wypracowanie wspólnej polityki odnośnie do kierunku działań Narodowego Instytutu Dziedzictwa w ramach prac związanych z ochroną i promocją niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Więcej na temat ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego na str. 63–66.

15. Realizacja programów społecznych w zakresie edukacji na rzecz ochrony i opieki nad dziedzictwem materialnym i niematerialnym

Kampania społeczna „Najcenniejsze dziedzictwo. Odkryj nasze Pomniki Historii”

Głównym wydarzeniem kampanii jest wystawa „Najcenniejsze dziedzictwo. Odkryj nasze Pomniki Historii” zainaugurowana na Lotnisku Chopina 8 października 2019 roku. Prezentuje ona 105 obiektów o statusie pomnika historii i będzie eksponowana do końca sierpnia 2020 roku.

Drugim elementem kampanii społecznej była odbywająca się w listopadzie i grudniu akcja NID oraz PKP S.A. promująca pomniki historii na wybranych dworcach kolejowych i w pociągach Intercity. W Warszawie i Poznaniu na ekranach wielkoformatowych wyświetlano spot o pomnikach historii. Spot promocyjny był również emitowany od 4 listopada do 4 grudnia 2019 roku w pociągach PKP IC (Dart, Flirt, Pendolino). Szacuje się, że spoty w PKP w okresie trwania kampanii obejrzało ponad milion odbiorców. Oprócz tego w miesięczniku „W podróży” został zamieszczony jednostronnicowy tekst dotyczący obiektów z Listy pomników historii. Miesięcznik był dystrybuowany w nakładzie 35 tys. egzemplarzy w pociągach EIP, IC DART, IC FLIRT, Express Intercity oraz w COK – Centrum Obsługi Klienta.

Kampania społeczna „Krajobraz mojego miasta”

- 11 marca 2019 roku Urząd Miasta Niemodlin i Zamek w Niemodlinie we współpracy z NID zorganizowały konferencję poświęconą kampanii „Krajobraz mojego miasta” pod hasłem „Dlaczego i dla kogo się zmieniamy?”.
- 8 maja 2019 roku dzięki współpracy NID, Podkarpackiego Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków i Urzędu Wojewódzkiego odbyła się w Muzeum Narodowym Ziemi Przemyskiej w Przemyśle premiera filmu *Krajobraz mojego miasta* i ekspercka konferencja poświęcona parkom kulturowym i gospodarowaniu przestrzenią publiczną z poszanowaniem kulturowego krajobrazu regionu.

Głównym celem spotkania było omówienie warunków do powołania w Przemyśle parku kulturowego. Pokłosiem konferencji był wspólny list wojewody podkarpackiego, wojewódzkiego konserwatora zabytków i dyrektora NID do wszystkich samorządów województwa podkarpackiego, zachęcający do pozytywnych zmian w zarządzaniu przestrzenią publiczną i popularyzujący idee akcji „Krajobraz mojego miasta”. Korespondencja zawierała list, folder oraz pendrive z filmami i materiałami dydaktycznymi przygotowanymi przez NID.

- 4 czerwca 2019 roku odbyła się w Garwolinie konferencja „Dziedzictwo Kulturowe Powiatu Garwolińskiego – szanse i zagrożenia”, zorganizowana przez NID we współpracy ze Stowarzyszeniem Akademia Łuczniczka oraz Centrum Sportu i Kultury w Garwolinie. Konferencja była poświęcona sposobom i możliwościom ochrony budownictwa regionalnego, szczególnie architektury drewnianej.
- W drugiej połowie czerwca zainicjowano i przeprowadzono ogólnopolską akcję „Kino letnie z Narodowym Instytutem Dziedzictwa” poprzez wysłanie do przedstawicieli samorządów i instytucji kultury propozycji emisji filmów *Krajobraz mojego miasta* oraz *Piękne, polskie, drewniane*. Zainteresowane podmioty otrzymały materiały potrzebne do projekcji oraz informacje na potrzeby prelekcji.
- 19 września 2019 roku podczas konferencji „Miasto moje, a w nim...” przedstawiono zagadnienia związane z pojmowaniem przestrzeni publicznej jako dobra wspólnego i kształtowaniem krajobrazu kulturowego.
- 2 grudnia 2019 roku z inicjatywy Fundacji na rzecz Zamku Książęcego Niemodlin pn. #MójZabytek!MamToDbam! odbyła się debata z mieszkańcami i przedsiębiorcami o możliwościach wprowadzenia parku kulturowego w tym mieście. Podczas spotkania przedstawiciel NID wygłosił referat *Zarządzanie przestrzenią wspólną – Krajobraz mojego miasta*.

W ostatnich miesiącach roku opracowano strategię promocyjną nowej odsłony kampanii społecznej „Krajobraz mojego miasta” w ramach Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019–2020.

Europejskie Dni Dziedzictwa

7-8 oraz 14-15 września 2019 roku odbyła się 27. edycja Europejskich Dni Dziedzictwa, której hasło przewodnie brzmiało „Polski splot”.

Hasło to odnosiło się do rozwoju niepodległej Polski po latach rozbiorów, a czytane w sposób dosłowny pozwalało na organizację wydarzeń między innymi na temat polskiej mody, tradycji tkackich i zabytkowych obiektów związanych z przemysłem włókienniczym. Uroczysta inauguracja EDD odbyła się 7 września we Wschowie w województwie lubuskim.

W ramach przygotowywań 27. edycji EDD w marcu i kwietniu odbyło się 5 jednodniowych szkoleń, w których wzięli udział organizatorzy lokalnych wydarzeń.

Zostały wyprodukowane materiały promocyjne oraz gadżety odpowiadające identyfikacji wizualnej EDD – plakaty ogólne, plakaty wydarzenia, afisze wojewódzkie, pocztówki-ulotki oraz wojewódzkie informatory. Tegorocznej edycji EDD towarzyszyła nowa strona internetowa zgodna z identyfikacją graficzną. Powstał również animowany spot EDD w wersji 30- oraz 15-sekundowej.

2-15 września była realizowana kampania informacyjno-promocyjna o EDD. Obejmowała reklamę w Internecie (kampania SEM, display, geotrapping, wideo, social media), emisję spotu w kolei dolnośląskiej i śląskiej oraz w tramwajach i autobusach w wybranych miastach. Dzięki współpracy z Biurem Programu „Niepodległa” spot wideo był emitowany na lotnisku Chopina oraz w warszawskim metrze. W radiu

RMF FM odbyła się kampania, która objęła emisję 59 spotów radiowych, zapowiedzi sponsorskie, zamieszczenie informacji o EDD na stronie „Bajeczna Polska”, artykuł sponsorowany na stronie www.rmfm24.pl, emisję reklamy EDD na stronach www.rmfm.pl, www.rmfm24.pl, www.rmfmmaxx.pl, www.rmfon.pl. 6 września w kawiarni „Niepodległa. Miejsce spotkań” w Łazienkach Królewskich odbyła się konferencja prasowa poświęcona EDD.

W czasie trwania EDD strona internetowa wydarzenia miała 126 351 wyświetleń, 65 786 unikalnych użytkowników oraz 78 143 sesje. W EDD wzięło udział 186 925 uczestników, odbyły się 974 wydarzenia w 378 miejscowościach.

W dniach 16–18 października 2019 roku w Strasbourgu koordynatorka EDD uczestniczyła w corocznym spotkaniu koordynatorów europejskich.

Europejskie Dni Dziedzictwa zostały zakończone uroczystą galą w Forcie Sokołnickiego w Warszawie, gdzie wręczono plakiety wyróżniającym się organizatorom. 18–19 listopada odbyły się warsztaty dla koordynatorów wojewódzkich i organizatorów.

Wyłoniono także hasło na 2020 rok – „Moja droga”.

Ogólnopolski Konkurs Filmowy „Zabytkomania” – V edycja

„Zabytkomania” to konkurs i projekt edukacyjny skierowany do pasjonatów sztuki filmowej oraz historii, którzy poprzez swoje prace chcą pokazywać i popularyzować dorobek materialny oraz duchowy poprzednich pokoleń. Tegorocznej edycji towarzyszyło hasło „Droga do wolności”.

W ramach części edukacyjnej we wrześniu i październiku odbyło się 10 warsztatów skierowanych do uczniów szkół podstawowych i średnich. Pod okiem zawodowych filmowców uczestnicy (łącznie około 400 osób) przygotowali filmy nawiązujące do lokalnego dziedzictwa kulturowego, które następnie zostały opublikowane na stronie internetowej NID i kanale YouTube.

Na konkurs zgłoszono 94 filmy. Uczestnicy mogli nadsyłać filmy dokumentalne, reportaże lub animacje. Zgłoszenia były przyjmowane w 3 grupach:

- I: młodzież między 13 a 18 rokiem życia,
- II: osoby powyżej 18 roku życia amatorsko zajmujące się sztuką filmową,
- III: osoby powyżej 18 roku życia tworzące filmy jako profesjonaliści.

Nagrodzonych wyłoniono 25 listopada 2019 roku na posiedzeniu jury, które oceniło prace według kryteriów wartości artystycznej, technicznej i merytorycznej.

W dniach 3–5 grudnia 2019 roku odbyły się w Radziejowicach warsztaty filmowe zwieńczone galą, podczas której wręczono nagrody. W czasie gali zostały zaprezentowane etiudy i spoty promocyjne nakręcone w czasie warsztatów.

Wystawa „Zabytkowe rezydencje w krajobrazie przygranicznych regionów Polski i Niemiec” w Poczdamie

8 stycznia 2019 roku w siedzibie brandenburskiego Landtagu w Poczdamie odbyło się oficjalne otwarcie wystawy „Zabytkowe rezydencje w krajobrazie przygranicznych regionów Polski i Niemiec”, która została przygotowana w ramach współpracy NID z polskimi i niemieckimi konserwatorami zabytków z regionów przygranicznych (województw: lubuskiego, dolnośląskiego, zachodniopomorskiego i niemieckich krajów związkowych: Brandenburgii, Meklemburgii-Pomorza Przedniego oraz Saksonii). Wcześniej wystawa była prezentowana na Targach DENKMAL w Lipsku, w Landtagu Saksonii w Dreźnie i Dolnośląskim Urzędzie Wojewódzkim we Wrocławiu.

15.A. Komunikacja społeczna

Współpraca z mediami

W okresie sprawozdawczym podpisano umowę z TVP Kultura na realizację 22 odcinków filmów z serii „Szlakiem miejsc niezwykłych – pomniki historii” oraz podjęto współpracę z radiem RMF FM w celu partnerstwa medialnego przy projekcie Europejskie Dni Dziedzictwa. Opracowano i dystrybuowano informacje prasowe na temat Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków, Spotkania Opiekunów Pomników Historii, kampanii społecznej „Krajobraz mojego miasta”, Święta Parku Mużakowskiego, Jabłoniowego Zawrotu Głowy, albumu *100 pomników historii*, *Raportu rocznego* za 2018 rok, konferencji „Krajobraz mojego miasta” w Przemyśle, wernisażu wystawy Michała Szłagi, konkursów: „Zabytek Zadbany”, „Kochamy Gdyńskie Zabytki”, „Zabytkomania” i innych. Zorganizowano konferencję prasową Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków, Europejskich Dni Dziedzictwa oraz dwa śniadania prasowe „Stocznia Gdańska warta UNESCO!”.

Zrealizowano spot promujący serię „Szlakiem miejsc niezwykłych – pomniki historii”, który był emitowany na antenie TVP Info i TVP Kultura od września do grudnia, a od 5 do 12 czerwca na antenach TVP: 1, 2, 3, Info, Kultura oraz Historia ukazywał się spot promujący wolontariat w dziedzictwie. Zrealizowano też spot promujący pomniki historii w aspekcie współpracy z PKP.

NID stale monitoruje publikacje w mediach i przygotowuje dla pracowników codzienny monitoring. Z pozyskanych danych wynika, że w okresie sprawozdawczym media publikowały informacje o NID ponad 2000 razy.

Patronaty

Narodowy Instytut Dziedzictwa udziela patronatu przedsięwzięciom i publikacjom, które swoim charakterem i programem nawiązują do ochrony dziedzictwa narodowego. W okresie sprawozdawczym udzielono 37 patronatów.

Informacja publiczna

W okresie sprawozdawczym do NID wpłynęło 38 wniosków o udostępnienie informacji publicznej. Instytut przygotował odpowiedzi na wszelkie pytania w trybie ustawy o dostępie do informacji publicznej i prowadził korespondencję z wnioskodawcami.

Działania w Internecie

Pierwszą platformą kontaktu pomiędzy osobami zainteresowanymi szeroko pojętą tematyką dziedzictwa kulturowego a Instytutem jest strona znajdująca się pod adresem www.nid.pl.

NID zarządza i administruje następującymi portalami tematycznymi:

www.zabytek.pl
edd.nid.pl
niematerialne.nid.pl
samorzad.nid.pl
www.krajobrazmojegomiasta.pl
www.park-muzakowski.pl
swiatowedziedzictwo.nid.pl
mapy.zabytek.gov.pl
cumulus.zabytek.gov.pl
ochronazabytkow.nid.pl

W okresie sprawozdawczym strony internetowe były odwiedzane: www.nid.pl – ponad 281 774, www.zabytek.pl – 485 210 razy, www.edd.nid.pl – 126 351 razy, a www.samorzad.nid.pl – 34 940 razy. Fanpage NID na Facebooku ma 18 242 fanów, liczba wyświetleń filmów na kanale YouTube TV NID wyniosła 473 862, a Instagram NID obserwuje ponad 1200 osób.

16. Organizowanie i prowadzenie innych prac związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego na zlecenie Ministra i Generalnego Konserwatora Zabytków

16.A. Program MKiDN „Ochrona zabytków archeologicznych”

Program Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Ochrona zabytków archeologicznych” ma na celu wspieranie zadań służących nieniszczącemu rozpoznaniu i dokumentacji dziedzictwa archeologicznego oraz opracowaniu i upowszechnieniu wyników badań archeologicznych. Zgłaszane projekty są rozpatrywane w trybie konkursowym, a NID sprawuje pieczę nad przebiegiem procedury konkursowej oraz realizacją wyłonionych zadań.

W pierwszym półroczu 2019 roku zadania NID obejmowały rozliczenie projektów dofinansowanych w poprzednich edycjach oraz rozstrzygnięcie naboru wniosków w edycji 2019. W trzecim kwartale monitorowano realizację zadań i przygotowano ostateczny tekst regulaminu programu na 2020 rok.

Do 30 kwietnia 2019 roku zostały rozliczone łącznie 53 zadania (czyli wszystkie dofinansowane), w tym:

- 18 raportów końcowych z wykonania zadań dwuletnich rozpoczętych w 2017 roku,

- 15 raportów końcowych z wykonania zadań jednorocznych dofinansowanych w 2018 roku,
- 20 raportów częściowych z wykonania w 2018 roku pierwszego etapu zadań dwuletnich przewidzianych do zakończenia w 2019 roku.

W ramach naboru prowadzonego do 30 listopada 2018 roku złożono 71 wniosków o dofinansowanie na łączną kwotę ponad 5,6 mln zł (w tym 3,9 mln zł na 2019 r. i 1,7 mln na 2020 r.). Ostatecznie budżet na realizację programu w 2019 roku został przyznany w wysokości 2 300 000 zł. Strukturę kosztów przedstawia tabela:

Budżet programu w 2019 r.	do wydatkowania w 2019 r.	do wydatkowania w 2020 r.	liczba zadań
środki na realizację w 2019 r. zadań dwuletnich (ich drugich etapów), dofinansowanych w edycji 2018	784 000 zł		20
środki na realizację zadań dofinansowanych po rozpatrzeniu wniosków z naboru w edycji 2019	1 216 000 zł	539 000 zł	30
środki przyznane z puli dodatkowej, w ramach trybu odwoławczego	300 000 zł	60 000 zł	6
razem:	2 300 000 zł	599 000 zł	56

Do połowy października 2019 roku podpisano wszystkie umowy dotyczące dofinansowania, a wszyscy beneficjenci podjęli się realizacji zgłoszonych zadań.

Od połowy sierpnia w MKiDN były prowadzone intensywne prace nad regulaminami programów ministra, a także nad dokumentami związanymi z naborem na 2020 rok. Biuro Rozliczeń Projektów Specjalnych na bieżąco analizowało dokumenty i zgłaszało ewentualne uwagi.

Programy MKiDN na 2020 rok zostały ogłoszone 16 października 2019 roku – z terminem składania wniosków do 29 listopada. Wpłynęło 67 wniosków; ich ocena zakończy się w styczniu 2020 roku.

16.B. Program własny NID „Wspólnie dla dziedzictwa”

Program „Wspólnie dla dziedzictwa” jest adresowany do organizacji pozarządowych, a jego zadaniem jest wsparcie działań dotyczących identyfikacji, dokumentacji i upowszechniania dziedzictwa kulturowego.

W ramach programu 15 projektów zostało rozliczonych do końca 2018 roku, zaś 19 projektów z 2018 roku – do końca lutego 2019 roku. Jedno z zadań z 2018 roku nie zostało rozliczone. Umowa na jego realizację została rozwiązana, a sprawa przekazana do MKiDN w celu wszczęcia postępowania administracyjnego w sprawie określenia kwoty dotacji do zwrotu.

W okresie sprawozdawczym zrealizowano wszystkie działania niezbędne do uruchomienia nowej edycji programu dotacyjnego na rok 2019. W ramach naboru

prowadzonego do 30 kwietnia 2019 roku organizacje pozarządowe złożyły 193 wnioski na łączną kwotę 8 463 945,96 zł.

164 wnioski spełniały wymogi formalne i zostały poddane ocenie merytorycznej i organizacyjnej. Każdy wniosek został oceniony organizacyjnie przez wybranych losowo 2 pracowników NID oraz merytorycznie przez wybranych losowo 4 członków Zespołu Oceniającego. Rozstrzygnięcie konkursu nastąpiło 6 czerwca 2019 roku. Dofinansowanie otrzymało 30 projektów na łączną kwotę 1 000 000,00 zł.

Przeprowadzono kontrole 7 projektów. Stwierdzono, że są one realizowane zgodnie z założeniami.

W połowie października rozpoczęto weryfikację raportów końcowych. Do końca grudnia zatwierdzono 11 raportów, pozostałe są w trakcie weryfikacji i nadsyłania uzupełnień. Jednocześnie prowadzono działania promocyjne programu na stronie internetowej i profilu Facebook, a także w trakcie wystąpień pracowników na spotkaniach i konferencjach.

28 listopada 2019 roku we współpracy z Międzynarodowym Centrum Kultury w Krakowie oraz Fundacjami „European Heritage Volunteers” i „Chronić Dobro” NID zorganizował konferencję międzynarodową „Wolontariat dla Dziedzictwa. Działajmy razem w Europie. Volunteering for Heritage. Acting together in Europe”. Konferencja, skierowana do organizacji pozarządowych i wolontariuszy, stanowiła podsumowanie programu „Wspólnie dla Dziedzictwa” i miała dostarczyć NGO wiedzę o możliwościach współpracy międzynarodowej. Uczestniczyło w niej ponad 90 osób, w tym przedstawiciele NGO z kraju i zagranicy. Więcej na str. 73-75.

W przygotowaniu jest nowa edycja programu „Wspólnie dla dziedzictwa 2020”. Trwają prace nad regulaminem programu. Propozycja składu Zespołu Sterującego oceniającego wnioski w nowej edycji została przekazana do akceptacji ministra kultury i dziedzictwa narodowego.

16.C. Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022 (dalej: Program 2019-2022) ma na celu realizację przepisu art. 84 w związku z art. 86 ust. 1 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2018 r., poz. 2067 z późn. zm.). Program 2019-2022 jest głównym dokumentem strategicznym określającym cele administracji rządowej oraz podległych jej służb i instytucji w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, a także środki służące do realizacji wyznaczonych celów.

Program 2019-2022 został przyjęty uchwałą Rady Ministrów 13 sierpnia 2019 roku, a następnie ogłoszony w Monitorze Polskim 11 września 2019 roku (MP z 2019 r., poz. 808). 8 października 2019 roku minister kultury i dziedzictwa narodowego powołał na koordynatora programu dyrektora Narodowego Instytutu Dziedzictwa (Dziennik Urzędowy MKiDN z 2019 r., poz. 98).

Przygotowania do realizacji Programu 2019-2022 rozpoczęto niezwłocznie po jego oficjalnym ogłoszeniu. 20 września 2019 roku NID zgłosił konieczne korekty do Programu 2019-2022, pytania oraz przewidywane zagrożenia dla jego realizacji.

W dniach 21, 22 i 29 października odbyły się spotkania zatwierdzające założenia merytoryczne i budżetowe zadań i działań do realizacji w 2019 roku oraz założenia i budżet ogólny na lata 2020–2022.

6 listopada 2019 roku NID przedstawił *Szczegółowe rozplanowanie wydatków w ramach budżetu Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019–2022*, a 18 listopada 2019 roku – listę osób (pracowników NID) odpowiedzialnych za każde dające się merytorycznie wydzielić działanie w ramach zadań określonych w Programie 2019–2022.

19 listopada 2019 roku zarządzeniem dyrektora NID został powołany Zespół zarządzający Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami 2019–2022.

16.D. Rewaloryzacja Parku Mużakowskiego

Narodowy Instytut Dziedzictwa w imieniu ministra kultury i dziedzictwa narodowego zarządza polską częścią Parku Mużakowskiego. W 2019 roku NID realizował zadania związane z bieżącym utrzymaniem i rewaloryzacją parku, w tym działania przewidziane projektem INTERREG (wydarzenia plenerowe, infrastruktura budowlana).

W ramach transgranicznej współpracy w zarządzaniu parkiem zorganizowano doroczne posiedzenie Międzynarodowej Rady Konserwatorskiej. W trakcie spotkania zarządcy przedstawili aktualną problematykę konserwatorską obu części Parku Mużakowskiego oraz Parku Branitz, w tym zagrożenia wynikające z inwestycji w strefach buforowych tych parków oraz zmian klimatycznych. Odbyło się także doroczne spotkanie tzw. Konwentu Pücklera.

.....
1. *Prezentacja prac konserwatorskich w trakcie spotkania Międzynarodowej Rady Konserwatorskiej Parku Mużakowskiego i Parku Branitz. Fot. B. Iwlew*

2. *Wiadukt – elewacja od strony parku po pracach konserwatorskich. Fot. K. Jagiełło, 2019*

Zadania realizowane przez NID koncentrowały się głównie na kontynuacji projektu „Park Mużakowski – ochrona, rozwój i promocja europejskiego dziedzictwa kulturowego”, dofinansowanego z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Współpracy INTERREG Polska–Saksonia 2014–2020, który Instytut realizuje we współpracy z zarządcą niemieckiej części parku. Najważniejszym zadaniem zakończonego projektu był remont konserwatorski wiaduktu. Wyremontowany obiekt udostępniono do użytkowania. Więcej na str. 70–72.

Ponadto przez cały rok realizowano zadania zapewniające kontynuację projektu rewalizacji w zakresie odtwarzania historycznego układu przestrzennego i bieżącej pielęgnacji parku.

Kontynuowano tworzenie regionalnej kolekcji historycznych odmian jabłoni w historycznej Szkółce. Posadzono 200 młodych drzew. Wcześniejsze nasadzenia (250 szt.) systematycznie pielęgnowano. Wykonywano prace poprawiające warunki wzrostu młodych roślin, obejmujące pielęgnację koron starych drzew i grup krzewów oraz podlewanie w okresie suszy. Na całym terenie zarządzanym przez NID w trybie ciągłym wykonywano koszenia, zajmowano się utrzymaniem porządku, usuwaniem szkód w zadrzewieniach oraz szkód wyrządzonych przez dziki. Zapewniano również utrzymanie właściwego stanu dróg i ścieżek.

W bieżącym roku NID współorganizował wraz z zarządcą niemieckiej części parku, miastem Łęknica i stowarzyszeniem Lokalna Grupa Łużycka coroczne Święto Parku, w ramach którego odbyło się Święto Produktu Regionalnego. W 2019 roku odbyły się edycje wiosenna i jesienna kiermaszu pn. „Jabłoniowy zawrót głowy – kiermasz roślin i owoców”. W programie znalazły się pokaz „Pogawędki kulinarne w Parku Mużakowskim”, warsztaty florystyczne, spacer tematyczny oraz koncert plenerowy i pokaz iluminacji. Przygotowano i zaprezentowano wystawę o historii i przemianach Szkółki i zrealizowanych w ramach projektu INTERREG pracach konserwatorskich i badawczych dotyczących Szkółki i Wiaduktu.

W ramach programu edukacyjnego przeprowadzono łącznie 10 spacerów: 5 spacerów edukacyjnych dla najmłodszych dzieci połączonych ze zwiedzaniem obiektów architektonicznych mieszczących się w zachodniej części parku, 1 spacer polsko-niemiecki zorganizowany w formie podchodów, 4 spacer dla młodzieży połączone z pracą w terenie z wykorzystaniem zeszytów edukacyjnych. W spacerach dla dzieci i młodzieży wzięło udział 405 uczestników oraz ich opiekunowie, każdorazowo były one połączone z piknikiem i zabawami. Ponadto w ramach EDD zorganizowano polsko-niemiecką grę terenową dla ponad 100 uczestników oraz warsztaty artystyczne dla około 200 osób. 7 uczniów szkoły średniej o kierunku technik architektury krajobrazu odbyło praktyki na terenie parku.

NID uczestniczył również w realizacji programu aktywizacji bezrobotnych, którzy znaleźli zatrudnienie na terenie parku przy jego bieżącej konserwacji.

16.E. Prowadzenie w porozumieniu z Ministrem współpracy międzynarodowej w zakresie ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym

EAC (Europeae Archaeologiae Consilium)

28 lutego – 2 marca 2019 roku w Dublinie odbyło się **walne zgromadzenie EAC**, poświęcone kwestiom organizacyjno-administracyjnych Rady, oraz 20th Heritage Management Symposium „Archaeological sites and monuments in the care of the state”, na którym zaprezentowano 21 wystąpień dotyczących wymiany praktyk i doświadczeń, napięć i równoważenia potrzeb grup w różny sposób korzystających z zasobów dziedzictwa kulturowego, korzyści społecznych płynących z dziedzictwa

kulturowego, praktycznych zagadnień konserwacji i zarządzania, różnych modeli własności oraz sposobów udostępniania stanowisk archeologicznych zwiedzającym.

W ramach działalności Zarządu EAC odbyły się 3 spotkania z udziałem przedstawicielki NID:

- 27 lutego 2019 roku w Dublinie omówiono kwestie organizacyjne i wybrano nowe władze EAC. Dyskutowano nad organizacją symposium w 2020 roku. Wysłuchano raportów z działań grup roboczych zajmujących się różnymi aspektami selekcji w archeologii, omawiano kwestie koordynacji ich działań;
- 7 czerwca 2019 roku w Brukseli ustalono harmonogram wprowadzania zmian statutowych. Zaproponowano kilka tematów Heritage Management Symposium w 2021 roku. Przedstawiono do akceptacji wyniki prac grupy roboczej Archaeological Archives;
- 18-19 października 2019 roku w Reykjavíku przedyskutowano brzmienie zmienionego statutu, zaproponowano 2 tematy Heritage Management Symposium w 2021 – do wyboru przez organizatora. Zapoznano się z bieżącymi działaniami grup roboczych.

Grupa robocza EAC „Archaeological Archives” kierowana przez przedstawicielkę NID zajmowała się opracowaniem wytycznych dotyczących selekcji dokumentacji i źródeł archeologicznych oraz zagadnieniem zarządzania danymi cyfrowymi w archeologii. W 2019 roku, oprócz zdalnej współpracy, odbyły się 2 spotkania robocze (27 lutego w Dublinie, 8-9 października w Dreźnie).

EUSBSR (EU Strategy for the Baltic Sea Region)

26-27 marca 2019 roku w Helsinkach odbyło się spotkanie konsultacyjne dla państw makroregionu Morza Bałtyckiego. Miało ono na celu rozpoznanie możliwości rozwoju szlaków kulturowych Rady Europy na terenie tego makroregionu. Na spotkaniu omówiono tematy związane ze wzmocnieniem zarządzania, rozpoznawalności i współpracy na istniejących szlakach Rady Europy i z tworzeniem przyszłych, które promowałyby region Bałtyku i niwelowały jego peryferyjne znaczenie, zwłaszcza w kontekście kulturowym.

EHLF (European Heritage Legal Forum)

24-25 kwietnia 2019 roku w Berlinie odbyło się spotkanie grupy EHLF, na którym omówiono zagadnienia związane z bieżącą działalnością Forum, a także aktualne kwestie problemowe dotyczące wpływu przepisów UE na ochronę dziedzictwa (zakaz stosowania nitroglukozu azotu zawarty w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 528/2012 z dnia 22 maja 2012 r. w sprawie udostępniania na rynku i stosowania produktów biobójczych z punktu widzenia metod konserwacji obiektów muzealnych, problem ponownego wykorzystania materiałów budowlanych w kontekście Construction Products Directive). Na spotkaniu dokonano wyboru nowego składu Sekretariatu EHLF na okres 2019-2023, do którego ponownie wszedł przedstawiciel NID. Ponadto dokonano zmiany Operational Guidelines EHLF rozszerzającej zakres działania Forum również na kwestie dotyczące legislacji i zasad zarządzania dziedzictwem na płaszczyźnie krajowej. Ustalono, że Forum podejmie działania służące

uzupełnieniu jego składu o przedstawicieli 12 państw EOG, które nie są członkami Forum lub zawiesiły w nim uczestnictwo.

EHHF (European Heritage Heads Forum)

22-24 maja 2019 roku w Sztokholmie odbyło się 14. doroczne spotkanie European Heritage Heads Forum. Uczestnicy debatowali na temat roli i polityki zarządzania dziedzictwem kulturowym w dzisiejszym społeczeństwie.

HEREIN (Council of Europe Working group on HEREIN national reports)

10 maja 2019 roku w Paryżu odbyło się spotkanie grupy, na którym pracowano nad nowym formularzem raportu krajowego w bazie wiedzy HEREIN. Prace zostały zakończone podczas spotkania w dniach 27-28 sierpnia w Paryżu; wtedy także zaplanowano kolejne ankiety tematyczne. Formularz, po wprowadzeniu proponowanych zmian, zostanie przesłany koordynatorom krajowym do zaakceptowania oraz wprowadzony do systemu bazodanowego. W obydwu spotkaniach grupy wzięła udział koordynator krajowa HEREIN z ramienia NID.

Ponadto:

- 10-12 kwietnia 2019 roku w Luoyang odbyło się II Forum Dziedzictwa Kulturowego Chin i Państw Europy Środkowej i Wschodniej, w którym wzięli udział liczni reprezentanci chińskich uczelni i instytucji zajmujących się dziedzictwem kulturowym, a także przedstawiciele 11 zaproszonych państw Europy Środkowej i Wschodniej. W wystąpieniach zaprezentowano: działanie systemów światowego dziedzictwa w Chinach oraz wybranych państwach europejskich, sposób implementacji Konwencji światowego dziedzictwa (1972), ochronę, sposób zarządzania i monitoringu miejsc światowego dziedzictwa. Przedstawiono szczegółowo wybrane miejsca i powiązane z nimi problemy konserwatorskie i projekty badawcze, omawiano też kwestie rozwiązań systemowych. Zorganizowano wystawę dziedzictwa kulturowego wszystkich krajów uczestniczących w spotkaniu. Polskę reprezentowały przedstawicielki NID z tematami wystąpienia: „Protection and Management of Cultural Heritage in Poland” oraz „Preventive Archaeology in Poland”.
- 8-9 sierpnia 2019 roku w Jaremczy (Ukraina) odbyło się posiedzenie Międzynarodowej Rady Dobra Światowego Dziedzictwa „Dawne cerkwie w polskim i ukraińskim regionie Karpat”, podczas którego obie strony zdały relacje z podejmowanych działań konserwatorskich we wszystkich 16 drewnianych świątyniach. Pracownicy NID zaprezentowali wyniki opracowań studialnych dla cerkwi w Brunarach, Kwiatoniu oraz Owczarach.
- 28-30 września 2019 roku odbyły się warsztaty dotyczące ochrony i konserwacji zabytków sztuki ogrodowej i krajobrazu kulturowego oraz spotkanie robocze w Parku Zofiówka w Humaniu na Ukrainie w ramach działań Międzynarodowego Centrum Ochrony Dziedzictwa Kulturowego w Żółkwi. W spotkaniu uczestniczyli specjaliści z NID oraz ukraińscy eksperci z Parku Zofiówka. Przedstawiciele NID zaprezentowali interdyscyplinarne prace wykonane w Dziale Ekspertyz

i Analiz Konserwatorskich ze szczególnym uwzględnieniem prac rewaloryzacyjnych Parku Mużakowskiego, problematykę krajobrazu kulturowego w Polsce oraz przedsięwzięcia realizowane w ramach Międzynarodowej Podyplomowej Letniej Szkoły „Akademia Nieświeska”.

- 23-25 października 2019 roku w Muzeum Narodowym Ziemi Przemyskiej w Przemyślu odbyło się międzynarodowe sympozjum „Drewniane cerkwie obszaru Karpat i wschodniego pogranicza” z udziałem merytorycznym Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Podczas konferencji odbył się przygotowany przez NID wernisaż wystawy poświęconej 16 drewnianym cerkwiom z obszaru polskich i ukraińskich Karpat.

16.F. Międzynarodowa Podyplomowa Letnia Szkoła „Akademia Nieświeska” – wspólny polsko-białoruski program współpracy w zakresie ochrony zabytków

„Akademia Nieświeska” jest polsko-białoruskim przedsięwzięciem skierowanym do specjalistów zajmujący się ochroną zabytków z krajów Europy Środkowo-Wschodniej. W 2019 roku miał miejsce jubileusz 25-lecia akademii.

Od 19 maja do 2 czerwca 2019 roku została przeprowadzona w Polsce, w formie

.....
*Inauguracja XXV Kursu
Międzynarodowej
Podyplomowej Letniej Szkoły
„Akademia Nieświeska”
odbyła się 7 października
2019 r. w zamku Radziwiłłów
w Nieświeżu. Fot. L. Klupsz*

objazdu studialnego, druga część XXIV Kursu „Akademii Nieświeskiej”, pt. „Ochrona i zagospodarowanie zabytków architektury obronnej”. Natomiast pierwsza część jubileuszowego, XXV Kursu, pt. „Ochrona i zagospodarowanie zabytkowych zespołów pałacowych i dworskich”, odbyła się w Mińsku (Białoruś) od 7 do 20 października 2019 roku.

Więcej na temat „Akademii Nieświeskiej” można przeczytać na str. 67-69.

Aneks 1

Wystąpienia specjalistów NID

KONFERENCJE KRAJOWE

Nazwisko i imię	Tytuł, termin i miejsce konferencji	Tytuł referatu
Błyskosz Tomasz	„Jakie Młode Miasto” w ramach europejskiego programu „Memory of Water”, 14 marca, Gdańsk	<i>Nie chcemy skansenu</i>
Błyskosz Tomasz	Polski Komitet Ochrony Dziedzictwa Przemysłowego TICCIH POLSKA, spotkanie IEH (Europa Nostra Industrial and Engineering Heritage Committee) na terenie Stoczni Gdańskiej, 15 marca	<i>The Gdańsk Shipyard – the birthplace of „Solidarity” and the symbol of the fall of Communism in East-Central Europe</i>
Błyskosz Tomasz	„Stocznia Gdańska – dla wszystkich i na zawsze”, 9 maja, Warszawa	<i>Uwarunkowania konserwatorskie dla zagospodarowania terenów dawnej Stoczni Gdańskiej w kontekście planowanego wpisu na listę UNESCO</i>
Błyskosz Tomasz	„Ratification and Implementation of the 1995 UNIDROIT Convention in Poland”, „Private Collections: Historical and Legal Perspective”, 6 czerwca, Gdańsk	<i>Wartości materialne i niematerialne Stoczni Gdańskiej</i>
Chabiera Aleksandra	Międzynarodowy Dzień Ochrony Zabytków, 24–25 kwietnia, Gdynia	<i>Warsztat: Dziedzictwo – pomysł na sukces</i>
Chabiera Aleksandra	IV ogólnopolska konferencja naukowa „Międzykulturowa turystyka kulinarna pokoleń”, 23–24 maja, Warszawa	<i>Referat: Dziedzictwo od kuchni – edukacyjne menu rozwoju turystyki kulinarnej; warsztat: Jak połączyć kulinaria z innymi zasobami lokalnymi i stworzyć złożony produkt turystyczny (współpraca wielu podmiotów)</i>
Chabiera Aleksandra	Brama Poznania ICHOT, konferencja „DZIEDZICTWO: interpretacja w działaniu”, 27 września, Poznań	<i>Ludzie i ich dziedzictwo. Co interesuje Polaków</i>
Chabiera Aleksandra	Targi Dziedzictwo, 11 października, Kraków	<i>Od wiedzy do zarządzania. Szacowanie zasobów lokalnego dziedzictwa a oddolne tworzenie baz danych i archiwów. Garść dobrych praktyk w Polsce</i>
Czartoryski Krzysztof	ICOMOS Polska – szkoła letnia, 28–31 sierpnia, Bydgoszcz	<i>Sobięciński szyb Glückauf – przyczynek do rozpoznania nieistniejącego obiektu</i>

Czuba Mariusz	Spotkanie dyrektorów muzeów kościelnych i diecezjalnych konserwatorów zabytków, 25 marca, Przemyśl	<i>Doświadczenia i perspektywy współpracy NID w ochronie zabytków sakralnych</i>
Czuba Mariusz	Europejski Kongres Informacji Renowacyjnej, 1-2 kwietnia, Kraków	<i>Odbudowa miast historycznych – bilans i nowe perspektywy</i>
Czuba Mariusz	9. Spotkanie Opiekunów Pomników Historii, 12-13 czerwca, Krasiczyn	<i>Retrospekcja – geneza, rozwój i potencjał obiektów wpisanych na Listę Pomników Historii</i>
Czuba Mariusz	„25 lat Pomników Historii – wczoraj, dziś, jutro”, 21-22 listopada, Frombork	<i>Pomniki Historii jako forma ochrony zabytków</i>
Dymek Anna	„Aspekty konserwatorskie i ekologiczne w ochronie krajobrazu”, 24-25 października, Kraków	<i>Zwierzyniec jako element wielkoprzestrzennego założenia krajobrazowego z XVIII w. podmiejskiej rezydencji Bielińskich w Otwocku Wielkim w aspekcie konserwatorskim</i>
Dyszkant Anna	„Powszechna Wystawa Krajowa 1929 roku – obszary znaczeń”, 6-7 czerwca, Poznań	<i>Dziedzictwo architektoniczne Powszechnej Wystawy Krajowej 1929 roku w świetle ustawowych form ochrony zabytków</i>
Eckert Wojciech	Wykład dla studentów Uniwersytetu Zielonogórskiego, 12 marca, Zielona Góra	<i>Zabytki z listy UNESCO w Polsce</i>
Eckert Wojciech	Wykład dla studentów Uniwersytetu Zielonogórskiego, 26 marca, Zielona Góra	<i>Drewniane kościoły województwa lubuskiego</i>
Eckert Wojciech	Wykład dla studentów Uniwersytetu Zielonogórskiego, 4 czerwca, Zielona Góra	<i>Architektura obronna województwa lubuskiego</i>
Eckert Wojciech	Wykład dla studentów Uniwersytetu Zielonogórskiego, 25 listopada, Zielona Góra	<i>Park Mużakowski – historia – teraźniejszość – przyszłość</i>
Fortuna-Marek Anna	„Opracowania planistyczne i konserwatorskie w procesie rewitalizacji”, 25-26 marca, Wałbrzych	<i>Wytyczne konserwatorskie do elewacji przyrynkowych Rozwadowa. Metoda – cele – zakres – wykorzystanie</i>
Fortuna-Marek Anna	Konferencja poświęcona parkom kulturowym w ramach kampanii „Krajobraz mojego miasta”, 8 maja, Przemyśl	<i>Park Kulturowy jako forma ochrony i zarządzania dziedzictwem</i>
Filipowicz Paweł	„Brzeziny i region – przeszłość w narracji interdyscyplinarnej. Archeologia – historia – architektura – sztuka”, 28-29 czerwca, Brzeziny	<i>Kościół pw. Podwyższenia Świętego Krzyża w Brzezinach. Wyniki badań architektonicznych realizowanych w latach 2014-2018</i>
Filipowicz Paweł	Wydział Nauk Geograficznych Uniwersytetu Łódzkiego, VI Ogólnopolska Konferencja Geografii Historycznej, 14-15 listopada	<i>Badania przestrzeni kulturowej w treści KPONZ na lata 2019-2022. Działania OTŁ w zakresie badań nad zabytkowymi obszarami woj. łódzkiego.</i>

Glińska Nina, Młynarski Łukasz	Posiedzenie naukowe kieleckiego oddziału Stowarzyszenia Historyków Sztuki, 27 lutego, Kielce	<i>Zarys historii cmentarzy żydowskich na terenie obecnego województwa świętokrzyskiego w latach 1939-2018 i ich stan obecny</i>
Glińska Nina	„Badania archeologiczne prowadzone na terenie południowo-wschodniej Polski, zachodniej Ukrainy i północnej Słowacji”, 2-3 kwietnia, Rzeszów	<i>Cmentarzyska na tzw. Regii na tle pozostałych wczesnośredniowiecznych nekropoli Wiślicy</i>
Glińska Nina	„Konferencja Sprawozdawcza Krakowskiego Ośrodka Archeologicznego”, 4-5 czerwca, Igołomia	<i>Stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków woj. świętokrzyskiego w świetle „Raportu o stanie zachowania zabytków nieruchomych w Polsce”</i>
Glińska Nina	Zakład Historii Kultury Materialnej Średniowiecza i Czasów Nowożytnych Instytutu Archeologii i Etnologii PAN, 22 października	<i>Wiślica-Regia i Wiślica-Grodzisko. Zagadka dwóch wczesnośredniowiecznych grodów w Wiślicy</i>
Grajewski Grzegorz	„Opracowania planistyczne i konserwatorskie w procesie rewitalizacji”, 25-26 marca, Wałbrzych	<i>Wytyczne konserwatorskie dla 6 podobszarów rewitalizacji Wałbrzycha – prezentacja metodologii</i>
Grajewski Grzegorz	XV esja Rady Miejskiej w Niemczy, 20 marca, Niemcza	<i>Konserwacja fortyfikacji miejskich Niemczy</i>
Grajewski Grzegorz	Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, „Inwentaryzacja zabytków w Polsce – dzieje, metody, osiągnięcia”, 23-25 października, Toruń	<i>Inwentaryzacja zabytków na pruskim Śląsku od poł. XIX wieku do 1945 roku</i>
Jagielska Elżbieta	Spotkanie Opiekunów Pomników Historii, 12-13 czerwca, Krasiczyn	<i>100 pomników historii</i>
Kola Robert	VI edycja Szkoły Letniej PKN ICOMOS, 28-31 sierpnia, Bydgoszcz	<i>Dziedzictwo techniki województwa kujawsko-pomorskiego. Jakie ono jest?</i>
Kola Robert	Technika i Nauka w Muzeum, V Konferencja Naukowa z cyklu MUZEUM – FORMY I ŚRODKI PREZENTACJI, 25-27 września, Bydgoszcz	<i>Wytyczne Generalnego Konserwatora Zabytków z 22 marca 2019 r. dotyczące ochrony zabytków techniki – wprowadzenie i komentarz do dokumentu</i>
Kotlewski Leszek	Kujawsko-Pomorski WKZ, IX Konferencja Sprawozdawcza, 23-24 maja, Biskupin	<i>Badania archeologiczne w woj. kujawsko-pomorskim w latach 2017-2018</i>
Łabuda-Iwaniak Wioletta	Miejski Dom Kultury w Niemodlinie, 11 marca, Niemodlin	<i>Krajobraz Mojego Miasta. „Dlaczego i dla kogo się zmieniamy?”</i>
Łabuda-Iwaniak Wioletta	Konferencja poświęcona parkom kulturowym w ramach kampanii „Krajobraz mojego miasta”, 8 maja, Przemyśl	<i>Założenia kampanii społecznej „Krajobraz Mojego Miasta”</i>
Łabuda-Iwaniak Wioletta	„Dziedzictwo kulturowe powiatu garwolińskiego – szanse i zagrożenia”, 4 czerwca, Garwolin	<i>Architektura drewniana w polskim krajobrazie na przykładzie kampanii społecznej „Krajobraz mojego miasta”</i>

Łabuda-Iwaniak Wioletta	„Moje miasto, a w nim...”, 19 września, Świecie	<i>Przestrzeń publiczna dobrem wspólnym. Kształtowanie krajobrazu kulturowego w ramach kampanii społecznej „Krajobraz mojego miasta”</i>
Łabuda-Iwaniak Wioletta	Fundacja na rzecz Zamku Książęcego Niemodlin pn. „#MójZabytek!Dbam!”, 2 grudnia, Zamek w Niemodlinie	<i>Zarządzanie przestrzenią wspólną – Krajobraz mojego miasta</i>
Łabuda-Iwaniak Wioletta	Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Opolu, „Turystyka dziedzictwa kulturowego”, 3 stycznia, Zamek w Mosznej	<i>Marka POMNIK HISTORII strategicznym narzędziem w promocji i turystyce kulturowej regionu</i>
Łuczak Tomasz	„Dziedzictwo rzemiosła artystycznego – tradycyjne techniki i nowoczesna konserwacja”, 29 listopada, Toruń	<i>Zabytkowe dzwony. Stan zachowania, praktyki konserwatorskie i perspektywy ochrony</i>
Młynarski Łukasz	Biuro Wystaw Artystycznych oraz Zarząd Oddziału Kieleckiego Stowarzyszenia Historyków Sztuki w Kielcach – spotkanie z Łukaszem Młynarskim i Niną Glińską, 27 lutego, Kielce	<i>Zarys historii cmentarzy żydowskich na terenie obecnego województwa świętokrzyskiego w latach 1939-2018 i ich stan obecny</i>
Młynarski Łukasz	„Skarby Archiwum Diecezjalnego w Kielcach”, 11 czerwca, Kielce	<i>Dzieje kultu Matki Bożej Bolesnej Młodzawskiej i jego artystycznej oprawy w 4. ćwierci XVII i XVIII w. w świetle źródeł z zasobu Archiwum Diecezjalnego w Kielcach</i>
Młynarski Łukasz	Biuro Wystaw Artystycznych w Kielcach, 25 września	<i>Wielka historia skromnego domu nadwiślańskiego założenia rezydencjonalnego w Winarach koło Nowego Korczyna. Przyczynek do współczesnej ochrony konserwatorskiej tego zabytku</i>
Mączyński Dominik	Forum Konserwatorskie, Politechnika Wrocławska, 22-23 marca, Wrocław	<i>Pokrycia dachowe w Warszawie w XVIII w. – badania i wnioski</i>
Mączyński Dominik	Europejski Kongres Informacji Renowacyjnej, 1-2 kwietnia, Kraków	<i>Standardy iluminacji zabytków – nowe tendencje</i>
Mączyński Dominik	Międzynarodowa Konferencja, „Ochrona dóbr kultury na wypadek szczególnych zagrożeń”, 18-21 września, Kraków	<i>Standardy ochrony przeciwpożarowej – pożar katedry Notre Dame w Paryżu – case study</i>
Olczyk Agnieszka (wraz z D. Kściuczyk, MKZ w Bytomiu)	„Opracowania planistyczne i konserwatorskie w procesie rewitalizacji”, 25-26 marca, Wałbrzych	<i>Aktualizacja części konserwatorskiej studium urbanistyczno-konserwatorskiego dla śródmieścia Bytomia</i>
Olczyk Agnieszka	II Raciborska konferencja poświęcona zabytkom „Zobacz, znaj, zachowaj”, 28 listopada, Racibórz	<i>Pomnik Historii jako szczególna forma nobilitacji zabytku</i>

Paczuski Adam	Muzeum Ziemiaństwa w Dobrzycy, „Na szlakach ziemiańskich podróży w XIX i XX w.”, 12 września, Dobrzyca	<i>Podróże pozasłużbowe i wycieczki oficerów polskich w okresie napoleońskim</i>
Piotrowska Joanna	„Sapientia aedificavit sibi domum... Mądrość zbudowała sobie dom... Państwo krzyżackie w Prusach”, 15-17 listopada, Malbork	<i>Nieznana rzeźba późnogotycka z Bisztyńska – przyczynek do rekonstrukcji form pobożności maryjnej na obszarze diecezji pruskiej</i>
Sabaciński Marcin	„Zagrożenia dla dziedzictwa kulturowego i podejmowanie działań przeciwko przestępczości archeologicznej i sakralnej”, 8 maja, Łądy	<i>Przestępczość przeciwko zabytkom archeologicznym</i>
Sapeta Adam	„Tryniecki weekend z historią. Walczymy do końca! Wrzesień 1939”, 6 września, Chodaczków	<i>Historia strażnicy kolejowej i mostu kolejowego w Chodaczkowie</i>
Sadowska-Mazur Katarzyna, Mucha Agata	Międzynarodowy Dzień Ochrony Zabytków, 24-25 kwietnia, Gdynia	<i>Warsztat: rozwój lokalny poprzez zabytki i dziedzictwo</i>
Siwek Andrzej	„Pomniki historii – Ochrona, Zarządzanie, Promocja”, 8-9 kwietnia, Warszawa	<i>Pomnik Historii a doświadczenia Światowego Dziedzictwa. Rozważania na przykładzie drewnianej architektury sakralnej</i>
Siwek Andrzej	V Babiogórska Konferencja Naukowa „Górale Babiogórscy w badaniach XX-wiecznych naukowców”, 27 września	<i>Hanna Pieńkowska – konserwator zabytków na drogach „Skalnej Ziemi”</i>
Skaldawski Bartosz	VI Międzynarodowa Konferencja Naukowa, „Turystyka na obszarach przyrodniczo cennych”, 17-18 października, Białowieża	<i>Cyfryzacja w procesach turystycznego udostępniania dziedzictwa kulturowego</i>
Skaldawski Bartosz	„European Shipbuilding Heritage”, 4-5 października, Politechnika Wrocławska	<i>Gdańsk Shipyard actual situation</i>
Skaldawski Bartosz	Szkolenie dla przedstawicieli Głównego Urzędu Statystycznego, 27 sierpnia, Warszawa	<i>Dziedzictwo kulturowe w samorządach – Badania Głównego Urzędu Statystycznego</i>
Skaldawski Bartosz	Spotkanie z przedstawicielami Urzędów Marszałkowskich dot. współpracy w zakresie wzmocnienia zdolności gmin do programowania i wdrażania działań rewitalizacyjnych, 4 lipca, Kraków	<i>Potencjał dziedzictwa kulturowego w rewitalizacji</i>
Skaldawski Bartosz	Spotkanie Opiekunów Pomników Historii, 12-13 czerwca, Krasiczyn	<i>Monitoring miejsc wpisanych na Listę Pomników Historii</i>
Skaldawski Bartosz	Spotkanie Dyrektorów Muzeów, 29-31 maja, Lublin	<i>Obszary współpracy muzeów z Narodowym Instytutem Dziedzictwa</i>
Skaldawski Bartosz	Wykłady dla słuchaczy studiów podyplomowych „Gospodarka Przestrzenna w Praktyce”, 18 maja, Politechnika Warszawska	<i>Ochrona dziedzictwa kulturowego</i>

Skaldawski Bartosz	Konwent Zrzeszenia Gmin Województwa Lubuskiego, 27-29 marca, Karpacz	<i>Działania Narodowego Instytutu Dziedzictwa wspierające administrację samorządową w ochronie zabytków i opiece nad zabytkami</i>
Skaldawski Bartosz	Seminarium „Opracowania planistyczne i konserwatorskie w procesie rewitalizacji”, 25-26 marca, Wałbrzych	<i>Plany dotyczące wsparcia gmin związane z rewitalizacją</i>
Słomiński Maciej	XVI Henrykowskie Dni w Siemczynie: konferencja „Koloryt barok”, 29 czerwca	<i>Barokowe wyposażenia kościołów zachodniopomorskich</i>
Spychała Krzysztof	Muzeum Ziemi Kozielskiej w Kędzierzynie-Koźlu, „Archeologia Ziemi Kozielskiej i Górnego Śląska”, 21 listopada	<i>Specyfika dziedzictwa kulturowego Podkarpacia. Poszukiwania przy użyciu detektora – współczesne zagrożenia dla stanowisk archeologicznych</i>
Spychała Krzysztof	Łambinowickie Spotkania Muzealne, 19 kwietnia, Łambinowice	<i>Detektoryści w świetle prawa</i>
Stachańczyk Renata	„Izabela Czartoryska – dux femina facti”, 29-30 czerwca, Puławy	<i>Romantyczny eksperyment. O formalnych aspektach kompozycji przestrzennej ogrodu puławskiego w czasach księżnej Izabeli Czartoryskiej</i>
Stachańczyk Renata	„Aspekty konserwatorskie i ekologiczne w ochronie krajobrazu”, konferencja ogrodowa, 24-25 października, PK Kraków	<i>Ochrona krajobrazu kulturowego Parku Mużakowskiego – praktyka konserwatorska w kontekście wpływów środowiska i ochrony wartości przyrodniczych</i>
Stęchły Jadwiga	„Wielokulturowe dziedzictwo euroregionu karpackiego na przestrzeni wieków”, 8-9 lipca, Szczawne	<i>Specyfika dziedzictwa kulturowego Podkarpacia</i>
Szałygin Jerzy	„Drewniane dziedzictwo Mazowsza – społeczne wytyczanie szlaków turystycznych”, 17 października, Warszawa	<i>Architektura i budownictwo drewniane na Mazowszu</i>
Wachoł Maciej Lipska Dąbrówka	„Architektura ryglowa – wspólne dziedzictwo ANTIKON 2019”, 16-18 września, Zgorzelec	<i>Studia konserwatorsko-krajobrazowe dla Drewnianych cerkwi w polskim i ukraińskim regionie Karpat, miejsca światowego dziedzictwa UNESCO</i>
Wildner-Nurek Iwona	„Parki-Ogrody-Cmentarze”, konferencja zorganizowana przez Regionalny Instytut Kultury w Katowicach wspólnie ze Śląskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, 12 grudnia	<i>Karta ewidencyjna ogrodu historycznego – nowa forma katalogowania zabytków ogrodowych</i>
Witek Waldemar	Fundacja Wirtualizacji Narodowego Dziedzictwa Kulturowego oraz Biuro Dokumentacji Zabytków w Szczecinie, 9-10 października, Szczecin	<i>Kościół w Iwicznej w świetle wniosku o wpisanie zabytku na listę Pomników Historii</i>

Witek Waldemar	XVI Henrykowskie Dni w Siemczynie: konferencja „Koloryt baroku”, 29 czerwca	<i>Budownictwo ryglowe doby baroku na Pomorzu Zachodnim</i>
Witkowski Włodzimierz	„Architektura Sakralna w Karpatach”, Biblioteka Politechniki Lubelskiej, 23 listopada, Lublin	<i>Cerkiew huculska – wszystko, co chcielibyście wiedzieć, ale boicie się zapytać</i>
Zubkiewicz Anna	Politechnika Krakowska, „Aspekty konserwatorskie i ekologiczne w ochronie krajobrazu”, 24-25 października, Kraków	<i>Spuścizna G. Ciołka w zbiorach Narodowego Instytutu Dziedzictwa</i>

KONFERENCJE MIĘDZYNARODOWE

Nazwisko i imię	Tytuł, termin i miejsce konferencji	Tytuł referatu
Błyskosz Tomasz	Reconstruction and Recovery of Towns after war damage in the different part of the world. Theory, methodology, practice, 25 sierpnia	<i>Reconstruction and recovery the town after war damage. Case study Gdańsk</i>
Byszewska-Łasińska Agata	European Association of Archaeologists: 25th Annual Meeting of European Association of Archaeologists, 3-9 września, Berno (Szwajcaria)	<i>1. The management of inland waters archaeological heritage - the polish achievements, problems, challanges... 2. The archaeological tourism in Poland - threats and opportunities (case study)</i>
Chabiera Aleksandra	FINCH 5th Interregional Workshop Meeting , Łódź, Zgierz – wystąpienie i udział w peer review studiów przypadku	<i>Cultural Heritage protection in Poland Heritage in local development</i>
Chabiera Aleksandra	„Multicultural heritage and tourism in the city”, 17 stycznia, Kraków	<i>Mine/not mine. Unwanted heritage vs. desired development</i>
Czuba Mariusz	Międzynarodowa konferencja „Inženýrské problémy obnovy památek” (Inżynierskie problemy konserwacji zabytków), 20-23 czerwca, Teplá (Czechy)	<i>Odbudowa miast historycznych w Polsce w aspekcie przemian doktrynalnych i społecznych</i>
Czuba Mariusz	„Drewniane cerkwie obszaru Karpat i wschodniego pogranicza”, 24 października, Przemyśl	<i>Drewniane cerkwie w polskim i ukraińskim regionie Karpat na Liście UNESCO</i>
Fortuna-Marek Anna (B. Szmygin, A. Siwek)	15. Światowy Kongres Organizacji Miast Światowego Dziedzictwa, 2-3 czerwca, Kraków	<i>Management Plan as a tool for sustainable tourism development of WH City /Zamość case/</i>
Klupsz Lidia	Warsztaty dotyczące sztuki ogrodowej, spotkanie robocze dotyczące parku Zofiówka, 29 sierpnia, Humań (Ukraina)	<i>Międzynarodowa Podyplomowa Letnia Szkoła „Akademia Nieświeska”</i>
Klupsz Lidia	Warsztaty dotyczące sztuki ogrodowej, spotkanie robocze dotyczące parku „Zofiówka”, 29 sierpnia, Humań (Ukraina)	<i>Ochrona zabytkowego krajobrazu kulturowego w Polsce</i>

Piotrowska Katarzyna	Living Religious and Sacred World Heritage in a Historic Urban Context. International Expert Meeting on the Conservation and Sustainable Use of the Historical Monuments of Mtskheta World Heritage Property and its setting, 12-14 maja, Tbilisi (Gruzja)	<i>Kalwaria Zebrzydowska: the Mannerist Architectural and Park Landscape Complex and Pilgrimage Park</i>
Stachańczyk Renata	Warsztaty dotyczące sztuki ogrodowej, spotkanie robocze dotyczące parku „Zofiówka”, 29 sierpnia, Humań (Ukraina)	<i>Problematyka ochrony zabytkowych parków i ogrodów oraz krajobrazu kulturowego w pracach Zespołu EAKZ w Narodowym Instytucie Dziedzictwa</i>
Stachańczyk Renata	Warsztaty dotyczące sztuki ogrodowej, spotkanie robocze dotyczące parku „Zofiówka”, 29 sierpnia, Humań (Ukraina)	<i>Problematyka ochrony i rewitalizacji Parku Mużakowskiego – główne zagadnienia</i>
Stachańczyk Renata	„Kitchen and Market Gardens – Trends and Tradition”, 17-19 października, Wörlitz (Niemcy)	<i>The tree nursery at Muskau Park/Baumschule im Muskauer Park</i>
Szałygin Jerzy	Konferencja „The Jewish Inn: From Architecture to Phantasm”, 27 czerwca, Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN	<i>Architektura karczmy i jej znaczenie w krajobrazie kulturowym</i>
Szałygin Jerzy	XXV Kurs Międzynarodowej Letniej Szkoły „Akademia Nieświeska” pt. „Ochrona i zagospodarowanie zabytkowych zespołów pałacowych i dworskich”, 15 października, Mińsk (Białoruś)	<ol style="list-style-type: none"> <i>1. Zasady konserwacji drewnianej zabytkowej architektury rezydencjonalnej na przykładzie dworu Karniewskich w Warszawie</i> <i>2. Projektowa dokumentacja konserwatorska dworu Rejtanów w Hruszówce jako podstawa racjonalnej ochrony i konserwacji obiektu zabytkowego</i>
Wendlandt Juliusz	XXV kurs „Akademia Nieświeska”, 14-17 października, Mińsk (Białoruś)	<i>Opracowanie dokumentacji ewidencyjnej, z uwzględnieniem specyfiki zabytkowych zespołów pałacowych i dworskich, jako podstawy do obejmowania ochroną prawną</i>
Wendlandt Juliusz	XXV kurs „Akademia Nieświeska”, 14-17 października, Mińsk (Białoruś)	<i>Pałace i dwory – przechowanie dziedzictwa w nowych funkcjach muzealnych</i>
Witkowski Włodzimierz	„Drewniane cerkwie obszaru Karpat i wschodniego pogranicza”, 24 października, Przemyśl	<i>Cerkiew huculska w świetle najnowszych badań terenowych</i>

Aneks 2

Artykuły i opracowania pracowników NID

Nazwisko i imię	Tytuł i numer czasopisma lub tytuł publikacji	Tytuł referatu lub artykułu, opracowanie publikacji
Banik Joanna	<i>Informator EDD 2019, woj. opolskie</i>	Informator EDD 2019
Banik Joanna	<i>Zwyczaj wodzenia niedźwiedzia na Śląsku Opolskim</i>	Folder informacyjny
Banik Joanna / współautorstwo	<i>Plebiscytowe Opole</i>	Wystawa multimedialna
Chabiera Aleksandra	„ARCHAEOLOGICA HEREDITAS” 2019, nr 16	<i>Niechciane dziedzictwo – pożądany rozwój. Przewyciężanie paradoksów</i>
Chabiera Aleksandra	„Zarządzanie Publiczne” 2019, nr 1 (45)	<i>People – heritage – space: Heritage potential in the eyes of towns residents</i>
Czuba Mariusz	<i>Muzea kościelne wobec nowych wyzwań, Warszawa 2019</i>	<i>Zabytki sakralne na liście Pomników Historii</i>
Czuba Mariusz	„Renowacje i zabytki” 2019, nr 2	<i>Odbudowa zespołów staromiejskich w Polsce po II wojnie światowej w aspekcie przemian doktrynalnych i społecznych</i>
Dyba Olga	„Ochrona Zabytków” 2019, nr 1 i 2	Wprowadzenie do bazy Polindex rocznika 2018 „Ochrony Zabytków”
Dyba Olga, Woźniak Tomasz, Siwek Andrzej	„Ochrona Zabytków” 2019, nr 1 i 2	Prace redakcyjne
Eckert Wojciech, Kłaczowska Marta	„Kurier Konserwatorski” nr 16	<i>Tajemniczy dom na winnicy w Gurzykowie koło Sulechowa. Nieznane miejsce spotkań pastora Wilhelma Gabriela Wegenera z Aleksandrem Humboldtem</i>
Filipowicz Paweł, Filipowicz Maciej	<i>Brzeziny i region. Przeszość w narracji interdyscyplinarnej. Archeologia – architektura – sztuka – historia, pod redakcją Lubomiry Tyszler, Brzeziny-Łódź 2019</i>	<i>Wyniki badań architektonicznych kościoła pw. Podwyższenia Świętego Krzyża w Brzezinach, realizowanych w latach 2014 -2018, s. 71-88.</i>
Hanaka Anna, Wawrzyńczuk Anna	„Ochrona Zabytków” 2019, nr 1	<i>100 pomników historii</i>
Klupsz Lidia	CONGRESO INTERNACIONAL ICOFORT 2018, Ministerio de Defensa. Secretaría General Técnica, 2019	<i>Conservation and re-use of the 1st half 19th century fortress in Poland</i>

Lechowicz Zbigniew	„Rocznik Wieluński”	Kościół św. Trójcy w miejscowości Grębień, pow. Wieluń. Archeologia i architektura
Lipska Dąbrówka	<i>The Challenges of World Heritage Recovery</i> , Warszawa 2019	<i>Before the Old Town in Warsaw Was Rebuilt</i>
Lipska Dąbrówka	<i>The Challenges of World Heritage Recovery</i> , Warszawa 2019	Redakcja materiałów pokonferencyjnych
Liżewska Iwona, Piotrowska Joanna	<i>Zabytek Zadbany AD 2019</i>	Broszura
Liżewska Iwona, Piotrowska Joanna	<i>Zabytek Zadbany</i>	Kalendarz ścienny
Łabuda-Iwaniak Wioletta / opracowanie zbiorowe	<i>Raport roczny NID 2018</i> , Warszawa 2019	Zebranie i opracowanie materiałów do Raportu Roczego 2018
Marcinek Roman	<i>Pomniki Historii – informator</i>	52 noty do kolejnej edycji informatora <i>Pomniki Historii</i>
Marcinek Roman	„Ochrona Zabytków” 2019, nr 1	<i>Barbarzyńcy w ogrodzie pamięci. Cmentarz rodziny von Lüttwitzów w Sobótce-Górcze</i>
Mucha Agata	Informator EDD 2019 dla woj. śląskiego	<i>Polski Splot</i>
Olczyk Agnieszka	„Wiadomości Konserwatorskie Województwa Śląskiego”, t. 11	<i>Ogród Kurii Metropolitarnej w Katowicach. Pomnik historii okresu dwudziestolecia międzywojennego na Górnym Śląsku</i>
Olczyk Agnieszka	<i>Zobacz, znaj, zachowaj – katalog z materiałami z II raciborskiej konferencji poświęconej zabytkom</i>	<i>Pomnik Historii jako szczególna forma nobilitacji zabytku</i>
Oniszczyk Agnieszka	<i>Archeologia – trudny temat. Dziedzictwo archeologiczne i jego potencjał ekonomiczno-społeczny w badaniach opinii</i>	Seria wydawnicza NID i UJ „Dziedzictwo kulturowe w badaniach”
Rymkiewicz Maciej	<i>Oznakowanie cmentarzy żydowskich w Rzeczypospolitej Polskiej</i>	Folder poświęcony cmentarzom żydowskim w ramach projektu oznakowania cmentarzy żydowskich na terenie Rzeczypospolitej Polskiej
Sabaciński Marcin	<i>Dziedzictwo Obok Mnie</i>	Aktualizacja rozdziału poradnika dotyczącego zagrożeń, uzupełnienie o przepisy dot. rzeczy znalezionych
Sabaciński Marcin	<i>Meandry ochrony dziedzictwa kultury. Aspekty prawnokarne i kryminalistyczne</i> , Warszawa 2019	<i>Znaleziska jako punkt wyjścia do dyskusji o przestrzeganiu prawa i zasadach własności – publikacja po konferencji „Zwalczanie przestępczości przeciwko dziedzictwu kulturowemu”</i>
Sabaciński Marcin / praca zbiorowa	<i>Meandry ochrony dziedzictwa kultury. Aspekty prawnokarne i kryminalistyczne</i> , Warszawa 2019	Opracowanie i przygotowanie publikacji

Sadowska-Mazur Katarzyna, Amudena Rutkowska	<i>Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego – folder</i>	Opracowanie tekstów
Sadowska-Mazur Katarzyna, Amudena Rutkowska	<i>Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego – wydanie rozszerzone, folder</i>	Opracowanie tekstów
Sadowska-Mazur Katarzyna, Rutkowska Amudena	Wystawa prezentująca niematerialne dziedzictwo kulturowe krajów bałkańskich i Polski	Opracowanie tekstów
Spychała Krzysztof	<i>Kirkuty na Śląsku Opolskim – folder</i>	<i>Kirkuty na Śląsku Opolskim</i>
Stachańczyk Renata	„Kurier Konserwatorski”, nr 16	<i>Aleja lipowa w ul. Powstańców Warszawy w Sopocie – możliwości zachowania i rekonstrukcji</i>
Stęchły Jadwiga	„Ochrona Zabytków” 2019, nr 2	<i>Opactwo benedyktyńskie w Jarosławiu. Ochrona, konserwacja i zarządzanie po II wojnie światowej</i>
Warnel Ewelina	Informatory Europejskich Dni Dziedzictwa	Redakcja informatorów EDD
Wildner-Nurek Iwona	„Wiadomości konserwatorskie województwa śląskiego” 2019, t. 11, „Parki-Ogrody-Cmentarze”	<i>Karta ewidencyjna ogrodu historycznego – nowa forma katalogowania zabytków ogrodowych</i>
Wrzosek Jakub, Oniszczyk Agnieszka	„Raport” 2019, nr 14	Opracowanie i przygotowanie publikacji
wydawnictwo zbiorowe (Oddział Terenowy NID w Toruniu)	<i>Archeologia obwodnicy Inowrocławia. Badania archeologiczne w pasie budowy obwodnicy Inowrocławia. Katalog zabytków</i>	Książka, katalog (w ramach współpracy z GDDKiA)

Wpis Stoczni Gdańskiej na Listę światowego dziedzictwa UNESCO: przygotowanie planu zarządzania. Partycypacja i promocja

Konferencja pn. „Dziedzictwo kulturowe Stoczni Gdańskiej – dla wszystkich i na zawsze” odbyła się 16 maja 2018 roku z inicjatywy Generalnego Konserwatora Zabytków w Sali BHP w Gdańsku i była kluczowa dla podjęcia decyzji o potrzebie szeroko zakrojonych prac nad przygotowaniem tzw. planu zarządzania – załącznika do wniosku o wpisanie Stoczni Gdańskiej na Listę światowego dziedzictwa UNESCO. Konferencja ta, połączona z warsztatami, dała jasny obraz wielu zbiegających się w tym miejscu interesów i potrzeb, które nie zawsze idą ze sobą w parze.

Oficjalne prace nad przygotowaniem planu zarządzania rozpoczęły dwudniowe warsztaty z udziałem naukowców i ekspertów w maju 2019 roku. W wyniku dyskusji uczestników potwierdzono przekonanie o wyjątkowej, uniwersalnej wartości Stoczni Gdańskiej – kolebki „Solidarności” i świadectwa dziedzictwa przemysłowego, miejsca, w którym ludzie zmienili losy Europy i świata. Ustalono, że nadrzędnym celem porozumienia z interesariuszami (inwestorami, instytucjami kultury, organizacjami pozarządowymi i organami ochrony zabytków) jest ochrona wyjątkowej uniwersalnej wartości miejsca oraz ożywienie i zrównoważony rozwój terenów postoczniowych. Na podstawie warsztatów pod kierunkiem dr Anny Orchowskiej przygotowano Wytyczne konserwatorskie dla terenów Stoczni Gdańskiej w Gdańsku oraz dokument pn. *Ekspertyza określająca dopuszczalny zakres ingerencji inwestycyjnej na terenie zespołu zabytkowego dawnej Stoczni Gdańskiej w Gdańsku w kontekście zachowania krajobrazu kulturowego oraz ochrony wartości dziedzictwa materialnego i niematerialnego tego obszaru, miejsca proponowanego do wpisu na Listę Światowego Dziedzictwa*. Równolegle departament prawny NID przygotował opinię prawną dotyczącą aktualnego zakresu ochrony konserwatorskiej Stoczni Gdańskiej.

Od maja 2019 roku trwały warsztaty partycypacyjne i negocjacje z interesariuszami, których celem było wypracowanie wspólnego stanowiska na temat optymalnego zakresu i charakteru możliwych do przyjęcia inwestycji, utrzymania

Stocznia Gdańska, brama
nr 2. Fot. T. Błyskosz

produkcji i usług okołostoczniowych obecnie funkcjonujących na obszarze Stoczni Gdańskiej, zachowania wyjątkowej uniwersalnej wartości oraz sposobu zachowania dziedzictwa i ochrony zabytków znajdujących się na tym terenie. Kluczowymi interesariuszami projektu są Gmina Miasta Gdańska oraz Biuro Rozwoju Gdańska. Jako pierwsze przyłączyły się do wspólnych prac, udostępniając między innymi wirtualną, trójwymiarową mapę cyfrową obszaru Stoczni Gdańskiej, którą wykorzystywano podczas dalszych rozmów i warsztatów. W wyniku rozmów udało się uzgodnić plan zagospodarowania i podpisać listy intencyjne z inwestorami (Echo Investment S.A., Cavatina S.A., Euro Styl S.A.) oraz interesariuszami (Biznes Park Stocznia Sp. z o.o., Spółka Synergia 99 Sp. z o.o., Fundacja Promocji Solidarności, NSZZ Solidarność, Europejskie Centrum Solidarności, Instytut Dziedzictwa Solidarności, PKP Szybka Kolej Miejska w Trójmieście Sp. z o.o.). Powstał także rozległy projekt planu zarządzania, który został złożony w siedzibie UNESCO w Paryżu wraz z wnioskiem o wpisanie Stoczni Gdańskiej na Listę światowego dziedzictwa pt. *Stocznia Gdańska – miejsce narodzin Solidarności i symbol upadku żelaznej kurtyny w Europie*.

W maju 2019 roku rozpoczęły się również działania promocyjne wspierające przygotowywanie planu zarządzania oraz ideę wpisu Stoczni Gdańskiej na Listę UNESCO, w tym takie, które będą kontynuowane jako stały element promocji miejsca. Stworzono strategię promocji oraz logo i hasło akcji: „Stocznia Gdańska. Na Listę UNESCO”, przygotowano i wyprodukowano gadżety w postaci torby i notatnika, założono dedykowane profile w mediach społecznościowych.

Autorzy kampanii chcieli dotrzeć przede wszystkim do przedstawicieli młodszego pokolenia. Wyzwanie to zdeterminowało wybór narzędzi promocyjnych. Kampanię podzielono na dwa etapy.

Etap pierwszy miał na celu popularyzację wiedzy wśród odbiorców, czym była i jest Stocznia Gdańska i dlaczego jest warta wpisania na listę UNESCO. Przygotowano nietypową wystawę, film dokumentalny oraz szereg działań z zakresu PR. Zaangażowano też popularnych youtuberów prowadzących dwa znane i popularne wśród młodego pokolenia, a jednocześnie odmienne w charakterze, kanały. Radek Kotarski, znany z produkcji, które w merytoryczny sposób podejmują ważne zagadnienia, w filmie pt. *Co s krywa Stocznia Gdańska – kolebka „Solidarności?”* zaprosił widzów na spacer po gdańskim kompleksie, podczas którego opowiedział między innymi o codziennym życiu robotników oraz związanych z nim ciekawostkach, takich jak uprawianie przez robotników w wolnym czasie warzyw i kwiatów w rodzinnych ogródkach działkowych czy popularne stołówki, gdzie można było zjeść najlepsze flaki. Kolejny film, pt. *Hanza, statki, Solidarność – polski przemysł stoczniowy*, przygotowali w typowej dla siebie lekkiej, zabawnej formie autorzy kanału „Historia Bez Cenzury”. Łącznie filmy przygotowane przez Youtuberów obejrzało blisko pół miliona widzów.

Kolejną inicjatywą o charakterze popularyzatorskim, skierowaną do mieszkańców Warszawy, była „Stocznia w witrynie” – wystawa fotografii cenionego

.....
*Konferencja prasowa
 związana ze złożeniem
 wniosku o wpis Stoczni
 Gdańskiej na Listę
 światowego dziedzictwa
 UNESCO. Fot. P. Kobek*

i zakochanego w trójmiejskim zakładzie produkcyjnym artysty, Michała Szlagi. Ekspozycja znalazła się w oknie budynku siedziby NID przy ul. Kopernika 36/40; witryna, będąca elementem ulicznego krajobrazu, jest doskonałym narzędziem komunikacji.

We współpracy z agencją 38PR & Content Communication przygotowano szereg komunikatów prasowych, które poruszały nieoczywiste wątki związane ze stoczną. Znalazł się wśród nich między innymi tekst opowiadający o stoczni z perspektywy kobiet czy materiał mówiący o niezwyklej strukturze stoczni, która pozwalała postrzegać ją jako „miasto w mieście”. Wśród materiałów ważne miejsce zajęła informacja prasowa pt. *Stocznia Gdańska – przewodnik po historii mniej znanej*. Materiały ukazały się zarówno na portalach informacyjnych, marketingowych, jak i kulturalnych.

Ostatnim elementem tego etapu prac był przygotowany we współpracy z AIA ASÉ Pictures film dokumentalny na temat Stoczni Gdańskiej z udziałem Andrzeja Nowickiego i Andrzeja Trzeciaka.

Drugi etap kampanii promocyjnej miał za zadanie pokazać poparcie dla wpisu Stoczni Gdańskiej na listę UNESCO ze strony popularnych postaci ze świata współczesnej kultury i mediów. Do współpracy zaprosiliśmy Instagramerów i młodych projektantów mody oraz znane osobowości światowego kina.

Projektantów zaproszono do udziału w konkursie na stworzenie symbolu, który w nowoczesny sposób będzie nawiązywał do stoczni. Zadaniem uczestników było zaprojektowanie bluzy i czapki zainspirowanych gdańskim kompleksem. W zmaganiach wzięło udział wielu projektantów z całego kraju. Wygrały projekty Pani Katarzyny Pałcik – żółta czapka nawiązująca do żółtych kasków robotników stoczniowych, czyli najpopularniejszego nakrycia głowy w stoczni, oraz bluza TRASER – inspirowana pracą traserów, stoczniowego specjalisty od kreślenia linii na prefabrykacjach służących do budowy statków.

Działania promocyjne wsparli też Instagramerzy (22 influencerów z różnych kategorii: moda, lifestyle, parenting), którzy przy swoich wpisach korzystali z unikalnych hashtagów opracowanych na potrzebę projektu, między innymi #stoczniagdanskanaunesco czy #stoczniawartaunesco. Działania przeprowadzono wspólnie z agencją BrandLift. Zasięg wszystkich postów na Instagramie poświęconych Stoczni Gdańskiej wyniósł 1 015 110 użytkowników i 16 661 interakcji.

W ramach kampanii powstał także spot promujący ideę wpisania Stoczni Gdańskiej na Listę światowego dziedzictwa UNESCO oraz cykl filmów – wywiadów z międzynarodowymi autorytetami świata filmu na temat pojęć solidarności i wolności w kontekście Stoczni Gdańskiej. Materiały te można obejrzeć na kanałach NID.

Krzemionki światowym dziedzictwem

6 lipca 2019 roku międzyrządowy Komitet Światowego Dziedzictwa obradujący w Baku (Azerbejdżan) zdecydował o umieszczeniu Krzemionkowskiego regionu prehistorycznego górnictwa krzemienia pasiastego na Liście światowego dziedzictwa UNESCO. Zabiegi o potwierdzenie wartości i uznanie Krzemionek za światowe dziedzictwo trwały ponad 20 lat. Ostatecznie wniosek został opracowany przez Muzeum Archeologiczne i Rezerwat Krzemionki, oddział Muzeum Historyczno-Archeologicznego w Ostrowcu Świętokrzyskim w ścisłej współpracy z Narodowym Instytutem Dziedzictwa.

Region neolitycznego górnictwa krzemienia pasiastego zajmuje powierzchnię około 350 hektarów i obejmuje cztery stanowiska archeologiczne: pola górnicze Krzemionki Opatowskie, Borownia i Korycizna oraz osadę górniczą Gawroniec, wszystkie zlokalizowane w dolinie rzeki Kamiennej, po jej obu stronach. Pola górnicze są położone na odcinku 11 kilometrów, wzdłuż zachodniej i południowej krawędzi synkliny Magonie-Folwarczysko. Wybrano je w taki sposób, aby reprezentowały całe złoża krzemienia pasiastego eksploatowane w czasach prehistorycznych i obejmowały jednostki górnicze (kopalnie), jednostki

43. sesja Komitetu Światowego Dziedzictwa. Fot. K. Piotrowska, 2019

Krzemionki, fragment neolitycznej kopalni filarowo-komorowej. Fot. P. Kobek

produkcyjne (warsztaty obróbki krzemienia) i osady lub obozowiska tymczasowe. W skład zespołu włączono także pozostałości stałej osady neolitycznej, które znajdują się na południu w odległości około 5 km od linii tworzonej przez pola górnicze. Podziemne wyrobiska ukazujące pradawne metody wydobycia (szyby, galerie, komory, odpady itd.), jak również powierzchnia z czytelnymi śladami organizacji i prowadzenia obróbki krzemienia oraz gospodarki odpadami, obrazują ciąg technologiczny prehistorycznego górnictwa. Ostatnim ogniwem tego procesu jest osada górnicza, gdzie miały miejsce końcowa obróbka, wykorzystanie i dystrybucja narzędzi.

Pierwotnie planowano zgłoszenie tylko Krzemionek Opatowskich, najlepiej rozpoznanej i znanej części zespołu. Jednak w trakcie pracy nad wnioskiem pojawiły się wątpliwości, czy Komitet Światowego Dziedzictwa zdecyduje o ich wpisie, skoro podobne miejsce – Spiennes w Mons (Belgia), neolityczne kopalnie krzemienia – jest na Liście od 2000 roku. Porównanie ze Spiennes spowodowało poszukiwanie w terenie dodatkowych argumentów. Próba zrozumienia Krzemionek i przełożenia języka naukowego na potoczny z odniesieniami do współczesnego życia uświadomiły autorom, że Krzemionki to wyjątkowo bogaty prehistoryczny region wydobywczy, kompletny dokument składający się z dobrze zachowanych pozostałości jednego z największych znanych kompleksów przemysłowo-osadniczych z okresu neolitu i wczesnego brązu, gdzie przez blisko 2,5 tysiąca lat, począwszy od IV tysiąclecia p.n.e., społeczeństwa

Krzemionki. Wizyta w terenie eksperta ICOMOS w ramach oceny technicznej kandydatury. Fot. P. Kobek, 2018

kultur pucharów lejkowatych, amfor kulistych i mierzanowickiej wydobywały, obrabiały i handlowały krzemieniem na nieznaną gdzie indziej skalę. To szersze spojrzenie pozwoliło zbudować uzasadnienie wskazujące na organizację społeczeństwa na ziemiach polskich w epoce neolitu i wczesnego brązu oraz na znaczenie tego zjawiska w historii cywilizacji europejskiej.

Pomimo przyjęcia argumentów strony polskiej i uznania, że Krzemionkowski region prehistorycznego górnictwa krzemienia pasiastego spełnia kryteria 3 i 4 oraz warunek autentyzmu i jego wpis na Listę światowego dziedzictwa jest w pełni zasadny, ICOMOS rekomendowała Komitetowi Światowego Dziedzictwa odroczenie decyzji do momentu usprawnienia przez Polskę ochrony i zarządzania tym obszarem. Uwagi ICOMOS, a w ślad za nimi również członków Komitetu Światowego Dziedzictwa, dotyczyły ochrony, zarządzania i potencjalnych zagrożeń – takich jak brak wystarczającej ochrony prawnej, działalność rolnicza i aktywność kamieniołomu zlokalizowanego w strefie buforowej jednej z części składowych. Opracowanie planu zarządzania, który odnosił się do tych negatywnych zjawisk, objęcie ochroną prawną stanowisk archeologicznych, podpisanie porozumienia z deklaracją współpracy na rzecz ochrony regionu krzemionkowskiego, a następnie listu intencyjnego, w którym gminy Bodzechów, Ćmielów i Ożarów (wsparte przez urzędy powiatowe w Ostrowcu Świętokrzyskim i Opatowie oraz Regionalną Dyрекcję Lasów Państwowych, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków i Regionalną Dyрекcję Ochrony Środowiska) potwierdziły plan utworzenia parku kulturowego obejmującego wszystkie części wpisu wraz ze strefami buforowymi, formy ochrony poświęconej ochronie krajobrazu kulturowego, pozwoliło przekonać członków Komitetu Światowego Dziedzictwa do decyzji o wpisie.

Niematerialne dziedzictwo kulturowe w regionie – edukacja w terenie

Do czasu ratyfikowania przez Polskę Konwencji UNESCO z 2003 roku w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego pojęcie to rzadko pojawiało się w publicznym dyskursie; odmiennie niż słowo tradycja, które niosło ze sobą szereg powszechnie akceptowanych znaczeń. Dlatego twórcy konwencji z 2003 roku, chcąc uniknąć zbytniego nakierowania na przeszłość w przypadku użycia terminu tradycja oraz w wyniku obaw, że może on sugerować statyczny charakter kultury, zdecydowali się wprowadzić nowe pojęcie – niematerialne dziedzictwo kulturowe.

.....
Pochód Lajkonika.

Fot. K. Sadowska-Mazur

Niematerialne dziedzictwo kulturowe według konwencji UNESCO z 2003 roku

Konwencja w art. 2 formułuje następującą definicję: dziedzictwo niematerialne to „praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedza i umiejętności (...) które wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego”.

Oryginalność tej definicji leży w kluczowej roli wspólnot w uznawaniu, czym dla nich jest ich własne niematerialne dziedzictwo. Żaden zewnętrzny ekspert, polityczni decydenci ani międzynarodowe jury nie mogą za nie o tym decydować. Decyzja należy do osób praktykujących i kultywujących określone dziedzictwo, realizujących je i uznających za własne. Ta podstawowa zasada stanowi sedno konwencji i niesie ze sobą ogromne konsekwencje w zakresie jej realizacji.

Definicja mówi dalej: niematerialne dziedzictwo kulturowe jest „przekazywane z pokolenia na pokolenie, stale odtwarzane przez wspólnoty i grupy w relacji z ich otoczeniem, oddziaływaniem przyrody i ich historią oraz zapewnia im poczucie tożsamości i ciągłości”. Niematerialne dziedzictwo kulturowe nie musi więc być piękne, oryginalne czy wyjątkowe. Odrzucono pojęcie „wyjątkowej uniwersalnej wartości” implikujące hierarchię pomiędzy różnymi wyrazami dziedzictwa; każdy wyraz niematerialnego dziedzictwa jest cenny dla tych, którzy go praktykują i może stanowić o przynależności do wspólnoty. Ze względu na to podejście konwencja promuje autentyczne poszanowanie dla różnorodności kulturowej i ludzkiej kreatywności.

Ochrona dziedzictwa niematerialnego wymaga środków różniących się od tych wykorzystywanych do ochrony zabytków, miejsc i obiektów przyrody. Dziedzictwo niematerialne jest stale odtwarzane, więc koncepcja autentyczności – kluczowa dla Konwencji UNESCO w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego z 1972 roku – nie ma tu zastosowania. Aby dziedzictwo niematerialne było wciąż żywe, musi stanowić część życia uczestników danej kultury, być regularnie praktykowane i przekazywane następnym pokoleniom. Inicjatywy mające na celu ochronę tego dziedzictwa mogą obejmować identyfikowanie i dokumentowanie go, badania, kultywowanie, promowanie, uwydatnianie i przekazywanie go, zwłaszcza w ramach formalnej i nieformalnej edukacji.

Stając się stroną konwencji, państwo bierze na siebie obowiązek opracowania i wdrożenia ogólnokrajowego i wielopoziomowego systemu stałej i konsekwentnej ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, między innymi przez dokumentację zjawisk z zakresu objętego zapisami konwencji. Decyzją ministra kultury i dziedzictwa narodowego zadania te zostały powierzone Narodowemu Instytutowi Dziedzictwa – zgodnie z zapisem konwencji (art. 13, pkt d) mówiącym o powołaniu instytucji dokumentujących niematerialne dziedzictwo kulturowe i umożliwiających dostęp do tego dziedzictwa.

Jednym z działań wynikających bezpośrednio z zapisów konwencji jest stworzenie na terytorium państwa rejestru bądź rejestrów przejawów niematerialnego

dziejstwa. 15 stycznia 2013 roku w Olsztynie został otwarty nabór wniosków na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Listę prowadzi minister kultury i dziedzictwa narodowego, natomiast nadzór nad formalnym przebiegiem procedur sprawuje Narodowy Instytut Dziedzictwa. Celem listy jest zgromadzenie aktualnych informacji o zjawiskach należących do sfery dziedzictwa niematerialnego w ich obecnym kształcie i postaci. Lista ma charakter wyłącznie informacyjny; za jej pomocą pragniemy rozbudzić i wzmocnić zainteresowanie społeczności i pojedynczych osób własnym dziedzictwem, tak aby mogło ono rozwijać się i być przekazywane kolejnym pokoleniom. Kluczową rolę w identyfikowaniu i zgłaszaniu propozycji wpisu na tę listę mają właśnie społeczności i w niektórych przypadkach pojedyncze osoby będące depozytariuszami tego dziedzictwa. Tylko one są uprawnione do uznania danych zjawisk za elementy własnego dziedzictwa i to na podstawie ich oceny i zgody zjawiska te mogą zostać wpisane na listę.

Rola wspólnoty – rola instytucji

Społeczność lokalna, by włączyć się w ochronę niematerialnego dziedzictwa kulturowego, musi być świadoma jego wartości oraz zagrożeń, jakie mogą płynąć z zaniechania jego ochrony. Dlatego tak ważne jest prowadzenie działań edukacyjnych i popularyzatorskich w zakresie tej tematyki skierowanych zarówno do młodego, jak i starszego pokolenia.

Od 2014 roku NID jest organizatorem konferencji, szkoleń i warsztatów, na których są prezentowane założenia konwencji UNESCO z 2003 roku, a uczestnicy zapoznają się z formą wniosków, jakie należy składać w celu wpisania danego zjawiska na Krajową listę. Pierwsze takie spotkanie miało miejsce w dniach 27-29 października 2014 roku w Sandomierzu i miało głównie na celu:

- przedstawienie bieżących działań prowadzonych przez MKiDN, Polski Komitet ds. UNESCO i NID;
- przybliżenie informacji i zagadnień dotyczących tematyki niematerialnego dziedzictwa kulturowego, konwencji UNESCO z 2003 roku oraz sposobów ochrony tego dziedzictwa;
- próbę wypracowania metod i zakresu współpracy pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego, publicznymi instytucjami kultury oraz organizacjami pozarządowymi w celu lepszej ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego na poziomie regionalnym.

Drugie spotkanie odbyło się w Zakopanem 15-16 października 2015 roku. Jego celem była prezentacja wartościowych działań zmierzających do ochrony niematerialnych dóbr kultury, które jednocześnie wpisują się w standardy ochrony dziedzictwa niematerialnego propagowane przez UNESCO w ramach konwencji z 2003 roku. Praktyczna część spotkania posłużyła wypracowaniu własnych rozwiązań dotyczących ochrony dziedzictwa niematerialnego.

.....
*Warsztaty z dziedzictwa
niematerialnego
w Zakopanem.
Fot. K. Sadowska-Mazur*

Trzecim spotkaniem były regionalne warsztaty tematyczne, które odbyły się w Muzeum Wsi Opolskiej we wrześniu 2019 roku. Dotyczyły one istoty niematerialnego dziedzictwa kulturowego i jego ochrony zgodnie z metodyką i metodologią opracowaną na forum UNESCO na potrzeby konwencji z 2003 roku.

Konsultacje społeczne

Integralną częścią wniosku o wpis na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego są organizowane przez depozytariuszy konsultacje społeczne. Często uczestniczą w nich pracownicy Zespołu ds. dziedzictwa niematerialnego; biorą oni udział również w spotkaniach konsultacyjnych, na których są podejmowane pierwsze rozmowy dotyczące potencjalnego wpisu. NID monitoruje także żywotność elementów wpisanych na Krajową listę. Wnioskodawcy lub przedstawiciele wspólnot, grup, organizacji, które chronią dany element, są zobowiązani do składania okresowych sprawozdań z realizacji planu działań podtrzymujących żywotność i służących ochronie, stanowiącego załącznik do wniosku.

Monitorowanie Krajowej listy polega na weryfikacji realizacji planu działań podtrzymujących żywotność i służących ochronie oraz sprawdzaniu, czy wpisane na nią elementy niematerialnego dziedzictwa kulturowego pozostają żywe i są aktywnie przekazywane z pokolenia na pokolenie. Monitoring jest prowadzony w terenie na podstawie sprawozdań okresowych.

W 2014 roku powołano 16 regionalnych koordynatorów w Oddziałach Terenowych NID oraz przeprowadzono z nimi szkolenie dotyczące konwencji z 2003 roku oraz działań, jakie mogą podejmować w zakresie współpracy i kontaktów z depozytariuszami dziedzictwa niematerialnego, jednostkami samorządu terytorialnego, organizacjami pozarządowymi i środowiskiem naukowym w celu ochrony i inwentaryzacji zasobów tego dziedzictwa.

25. edycja Międzynarodowej Podyplomowej Letniej Szkoły „Akademia Nieświeska” – retrospekcja

W dniu 7 października 2019 roku odbyła się inauguracja XXV Kursu Międzynarodowej Podyplomowej Letniej Szkoły „Akademia Nieświeska”. Uroczystość miała miejsce na Białorusi w – nawiązującym do nazwy akademii – zamku Radziwiłłów w Nieświeżu, zabytku wpisanym na Listę światowego dziedzictwa UNESCO. W ceremonii wzięli udział przedstawiciele Ministerstwa Kultury Republiki Białoruś, Narodowego Instytutu Dziedzictwa, Państwowego Białoruskiego Uniwersytetu Kultury i Sztuki, Instytutu Polskiego w Mińsku, Narodowego Muzeum-Rezerwatu Historyczno-Kulturalnego Nieśwież oraz Rejonowego Komitetu Wykonawczego w Nieświeżu.

Międzynarodowa Podyplomowa Letnia Szkoła „Akademia Nieświeska” jest wieloletnim polsko-białoruskim projektem, którego misją jest szkolenie kadr konserwatorskich Europy Środkowo-Wschodniej. W 1995 roku odbył się pierwszy kurs poświęcony teorii i praktyce ochrony krajobrazu kulturowego oraz pielęgnacji historycznych ogrodów i parków. Duże znaczenie dla utworzenia „Akademii Nieświeskiej” miał patronat ministerstw obydwu państw, reprezentowanych przez nieżyjącego już śp. Tadeusza Polaka, podsekretarza stanu w Ministerstwie Kultury i Sztuki oraz Włodzimierza Gilepa, wiceministra w Ministerstwie Kultury Republiki Białoruś.

Międzynarodowa Podyplomowa Letnia Szkoła „Akademia Nieświeska” powstała na mocy porozumienia o współpracy w zakresie szkolenia kadr specjalistów z krajów środkowoeuropejskich, podpisanego 15 listopada 1994 roku pomiędzy Ośrodkiem Ochrony Zabytkowego Krajobrazu z siedzibą w Warszawie, reprezentowanym przez dyrektora Andrzeja Michałowskiego a Instytutem Problemów Kultury z siedzibą w Mińsku, reprezentowanym przez rektora Uladzimira Skarachodaua. W związku ze zmianami organizacyjnymi zarówno po stronie polskiej, jak i białoruskiej podpisywane były kolejne porozumienia o współpracy: w 2003 roku pomiędzy Krajowym Ośrodkiem Badań i Dokumentacji Zabytków, reprezentowanym przez nieżyjącego już dyrektora śp. prof. Tomasza Mikockiego a Instytutem Problemów Kultury, reprezentowanym przez rektora prof. Uladzimira Skarachodaua; w 2005 roku pomiędzy Krajowym Ośrodkiem Badań i Dokumentacji Zabytków, reprezentowanym przez dyrektora Jacka Rulewicza

a Białoruskim Instytutem Problemów Kultury, reprezentowanym przez rektora Irinę Bogaczową; w 2008 roku pomiędzy Krajowym Ośrodkiem Badań i Dokumentacji Zabytków, reprezentowanym przez dyrektora dr hab. Marcina Gawlickiego a Państwowym Białoruskim Uniwersytetem Kultury i Sztuki, reprezentowanym przez rektora dr Borysa Swiatłowa; w 2011 roku pomiędzy Narodowym Instytutem Dziedzictwa, reprezentowanym przez dyrektora Paulinę Florianowicz a Białoruskim Państwowym Uniwersytetem Kultury i Sztuki, reprezentowanym przez rektora dr Borysa Swiatłowa; w 2014 roku pomiędzy Narodowym Instytutem Dziedzictwa, reprezentowanym przez dyrektora prof. nzw. dr hab. inż. arch. Małgorzatę Rozbicką a Instytutem Kultury Białorusi, reprezentowanym przez dr Konstantina Remishevskyego i ostatnio w 2018 roku pomiędzy Narodowym Instytutem Dziedzictwa, reprezentowanym przez dyrektora Bartosza Skaldawskiego a Państwowym Białoruskim Uniwersytetem Kultury i Sztuki, reprezentowanym przez rektora dr Alinę Korbut.

.....
*Pałac Sapiehów w Różanej –
temat dyskusji dotyczącej
kierunków postępowania
konserwatorskiego.
Fot. L. Klupsz*

Kursy „Akademii Nieświeskiej” odbywają się w cyklach dwuletnich. Każda z edycji poświęcona jest innej tematyce związanej z ochroną, konserwacją i zagospodarowaniem zabytków. Zajęcia rozpoczynają się na Białorusi wykładami teoretycznymi prowadzonymi przez specjalistów polskich i białoruskich, zgodnymi z tematem wiodącym kursu. Wykładom towarzyszą objazdy studialne poświęcone praktycznym aspektom ochrony i konserwacji zabytków. Zakończenie każdej edycji ma miejsce latem następnego roku w Polsce. Celem drugiej części kursu jest przede wszystkim zapoznanie słuchaczy z praktycznymi aspektami ochrony i konserwacji zabytków, pracą służb ochrony zabytków oraz realizowanymi aktualnie w Polsce pracami konserwatorskimi. Służy temu dwutygodniowy objazd naukowy. Na zakończenie kursu, po prezentacji prac dyplomowych związanych z tematem wiodącym danej edycji, słuchacze otrzymują dyplomy ukończenia Międzynarodowej Podyplomowej Letniej Szkoły „Akademia Nieświeska”. Dotychczas dyplomy takie otrzymało 292 słuchaczy pochodzących

W uroczystości zakończenia XXIII Kursu Międzynarodowej Podyplomowej Letniej Szkoły „Akademia Nieświeska”, która miała miejsce w Łazienkach Królewskich w Warszawie 31 sierpnia 2018 r., udział wzięli Bartosz Skaldawski, dyrektor Narodowego Instytutu Dziedzictwa, Alina Korbut, rektor Państwowego Białoruskiego Uniwersytetu Kultury i Sztuki w Mińsku, Iryna Laptsonak, dyrektor Instytutu Doskonalenia Umiejętności Zawodowych i Przekwalifikowania Kadr Białoruskiego Państwowego Uniwersytetu Kultury i Sztuki w Mińsku oraz Cezary Karpiński reprezentujący Departament Dziedzictwa Kulturowego za Granicą i Strat Wojennych Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Fot. L. Klupsz

z Białorusi, Ukrainy, Litwy, Rosji i Mołdawii – specjalistów związanych z instytucjami ochrony zabytków oraz architektów opracowujących projekty zagospodarowania obiektów zabytkowych.

Tematyka przeprowadzonych do tej pory kursów „Akademii Nieświeskiej” była bardzo rozległa. Dotyczyła między innymi teorii oraz praktyki ochrony i kształtowania krajobrazu kulturowego, pielęgnacji i rewaloryzacji historycznych parków i ogrodów, ochrony i konserwacji zabytkowych cmentarzy, ochrony i kształtowania krajobrazu miast i miasteczek oraz miast historycznych, ochrony, kształtowania i zagospodarowania turystycznego Kanału Augustowskiego i przyległego dorzecza, ochrony i możliwości zagospodarowania turystycznego zabytkowych fortyfikacji i budowli obronnych, badań interdyscyplinarnych w zespołach pałacowo-ogrodowych, ochrony i możliwości zagospodarowania zabytkowych budowli przemysłowych, możliwości wykorzystania oraz zasad zagospodarowania obiektów i zespołów zabytkowych dla celów turystycznych, ochrony i konserwacji zabytkowych budowli sakralnych, ochrony i zagospodarowania zabytków architektury obronnej, ochrony i zagospodarowania zabytkowych zespołów pałacowych i dworskich, zasad określania wartości zabytkowych i formułowania wytycznych konserwatorskich, zasad kształtowania otoczenia zabytku, wyznaczania stref ochrony konserwatorskiej i zagadnień dotyczących autentyczności oraz integralności jako wartości zabytku.

Nawiązując do jubileuszu 25-lecia funkcjonowania „Akademii Nieświeskiej”, należy podkreślić wieloletni charakter projektu, a także fakt, że pomimo różnych zawirowań nie został on nigdy zarzucony ani zawieszony, a kursy – bez względu na okoliczności – były organizowane cyklicznie każdego roku od momentu powstania „Akademii Nieświeskiej”, to znaczy od 1995 roku.

Międzynarodowa Podyplomowa Letnia Szkoła „Akademia Nieświeska” odgrywa ważną rolę w międzynarodowej polityce kulturalnej Polski skierowanej do krajów byłego Związku Radzieckiego, z którymi łączy nas historia i dziedzictwo kulturowe. Należy do przedsięwzięć wchodzących w skład Programu współpracy między Ministerstwem Kultury i Dziedzictwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej a Ministerstwem Kultury Republiki Białoruś i od wielu lat cieszy się dobrą opinią w środowisku konserwatorskim Europy Środkowo-Wschodniej.

Realizacja projektu Interreg w Parku Mużakowskim

Z końcem 2019 roku Narodowy Instytut Dziedzictwa zakończył realizację trzyletniego projektu pn. „Park Mużakowski – ochrona, rozwój i promocja europejskiego dziedzictwa kulturowego”, dofinansowanego z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Współpracy INTERREG Polska-Saksonia 2014–2020. To już trzeci, w ciągu ostatnich dziesięciu lat, projekt ze wsparciem unijnym, prowadzony przez NID w zarządzanej przez siebie polskiej części Parku Mużakowskiego. W projekcie realizowanym we współpracy z zarządcą części niemieckiej – „Stiftung Fürst-Pückler-Park Bad Muskau”, NID pełnił rolę partnera wiodącego.

Park Mużakowski jest największym w Europie parkiem zabytkowym, położonym obecnie na terenie Polski i Niemiec, uznanym za pomnik historii i dobro światowego dziedzictwa UNESCO. Jego rewaloryzacja rozpoczęta w końcu lat 80. XX wieku, ze względu na olbrzymią skalę i zakres prac oraz ich symboliczny wymiar ma charakter bezprecedensowy.

Zakończony projekt łączył wiele aspektów działalności konserwatorskiej. Obejmował zarówno inwestycje, jak i badania interdyscyplinarne i szeroko zakrojoną popularyzację obiektu. Tematycznie odnosił się do dziedzictwa Fryderyka Niderlandzkiego – kolejnego, po Hermannie von Pücklerze-Muskau, założyciela parku, właściciela majątku w latach 1847–1881, a zarazem jego znakomitego mecenasa. Stąd też podjęte działania koncentrowały się na świadectwach jego zaangażowania. Należą do nich Wiadukt przy Górze Pana – jedna z trzech budowli zachowanych w polskiej części parku, stanowiąca architektoniczne podkreślenie wejścia do parku, oraz zlokalizowana za nim szkółka – dawne zaplecze ogrodnicze parku. Oba obiekty stały się po połowie XIX wieku ważnym ogniwem w nowych planach rozwoju południowej części parku.

Jednym z ważniejszych zadań projektowych było przeprowadzenie badań archiwalnych, które umożliwiły rozpoznanie historii i przemian tych obiektów, ustalenie autorstwa projektów architektonicznych oraz ich znaczenia w kompozycji parku. Rezultaty badań wsparły realizowane równocześnie pozostałe zadania. Szczególnie ważne były dla przebiegu archeologicznych badań rozpoznawczych przeprowadzonych w historycznej szkółce. Zadanie realizowane na powierzchni ponad 9 arów w pierwszym etapie było prowadzone w formie badań nieinwazyjnych, a w kolejnym w formie sondażu. W 77 wykopach sondażowych zidentyfikowano 16 konstrukcji i dróg. Natrafiono na 283 zabytki ruchome, między innymi na gliniane etykiety z nazwami roślin, które zostały zinwentaryzowane i poddane konserwacji. Odsłonięcie fundamentów budowli gospodarczych

i mieszkalnych w trakcie badań archeologicznych stworzyło ponadto okazję do wykonania ekspertyzy określającej ich stan techniczny.

Badania, których wyniki zostały zebrane w całościowej dokumentacji, mają przełomowe znaczenie dla poznania przemian zagospodarowania tego fragmentu parku i oceny roli szkółki jako zaplecza ogrodniczego wieloprzestrzennego parku, ważnego niegdyś ośrodka uprawy rzadkich roślin ozdobnych i produkcji ogrodniczej na skalę towarową.

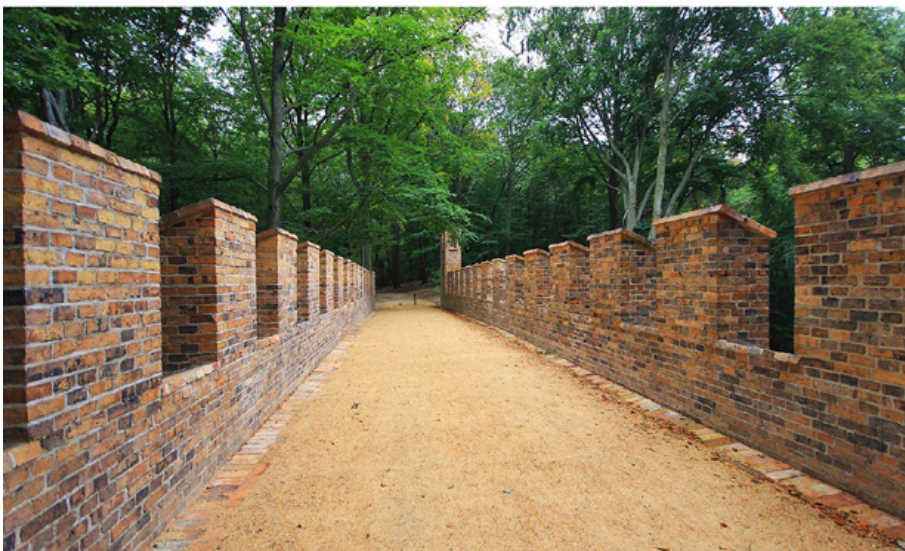
Na terenie szkółki wykonano także prace dokumentacyjne polegające na aktualizacji mapy zasadniczej tego fragmentu parku, co z kolei umożliwiło wykonanie specjalistycznych badań dendrologicznych. Ich wynikiem jest inwentaryzacja zasobu roślinnego, będącego w części świadectwem historycznej kolekcji.

Prace dokumentacyjne stworzyły z kolei podstawę do podjęcia działań praktycznych poprawiających dostępność terenu oraz zapewniających bezpieczeństwo użytkowników i infrastruktury parku. W tym celu wykonano prace konserwatorskie w drzewostanie – wycinkę drzew zagrażających, cięcia pielęgnacyjno-sanitarne i redukcyjne oraz wzmocnienia w obrębie koron. Łącznie zabiegami objęto 144 drzewa. Prace pielęgnacyjne oraz wycinka drzew zostały przeprowadzone metodą alpinistyczną. Na najcenniejszych drzewach wykonano cięcia weteranizujące, sprzyjające zachowaniu bioróżnorodności.

Najważniejszym zadaniem projektu był remont konserwatorski Wiaduktu. Budowla była zaplanowana już w pierwotnej koncepcji parku, ale została wzniesiona dopiero w latach 1862–1863, prawdopodobnie według projektu Maximiliana Franza Strassera. Jej masywna, neogotycka forma stanowi ciekawe i unikatowe w założeniach ogrodowych połączenie architektury obronnej i mostowej. Obiekt jest nie tylko charakterystycznym elementem sztafazu, ale też zapewnia ciągłość dróg parkowych.

Jednoprzęsłowa budowla została wzniesiona z kilku gatunków cegły oraz kamienia polnego granitowego z uzupełnieniami z bloków szlaki szklanej oraz płyt granitowych i piaskowca. Przeprowadzony remont miał charakter konserwacji zachowawczej, mającej na celu zatrzymanie procesu destrukcji obiektu i zabezpieczenie substancji zabytkowej. Zakres prac obejmował wykonanie izolacji fundamentów, wzmocnienie całej konstrukcji budowli – zarówno posadowienia, jak i murów i sklepień – oraz konserwację lica murów i wątków ze szlaki szklanej wraz z odtworzeniem brakujących drobnych elementów wystroju. W wyniku badań uzupełniających prowadzonych w trakcie remontu pojawiły się nowe ustalenia dotyczące między innymi konstrukcji budowli i systemu kanałów wentylacyjnych w obrębie murów, co poskutkowało zmianą dokumentacji projektowej. Wyremontowany obiekt udostępniono do użytkowania.

W związku z realizowanymi zadaniami podjęto szeroko zakrojone działania promocyjne. Zorganizowano dwa duże wydarzenia plenerowe, które bazowały na koncepcie organizowanego w szkółce już od kilku lat kiermaszu roślin i owoców „Jabłoniowy zawrót głowy”. Imprezę popularyzującą z dużym powodzeniem historyczne wartości parku rozbudowano o nowe elementy edukacyjne – zabawę

.....
*Wiadukt przed i po remoncie
Fot. B. Iwlew i K. Jagiełło*

kreatywną w budowanie z klocków pn. „Zbuduj z nami Wiadukt z klocków”, pokaz kulinarny na żywo pn. „Pogawędki kulinarne w Parku Mużakowskim” oraz warsztaty (m.in. florystyczne) i spacerów tematyczne. Na potrzeby organizacji imprez zakupiono meble ogrodowe.

W trakcie imprezy, w ramach Dnia Otwartego Projektu, przedstawiono zagadnienia konserwatorskie związane z pracami archeologicznymi i remontem Wiaduktu. Wyniki prac konserwatorskich przeprowadzonych do tej pory zebrano i zaprezentowano w formie plenerowej wystawy planszowej na imprezie kończącej projekt, uświetnionej także plenerowym koncertem muzyki klasycznej i iluminacją elementów otoczenia.

Uruchomiono również nową stronę internetową Parku Mużakowskiego – www.park-muzakowski.pl – która po modernizacji jest dostępna także w niemieckiej wersji językowej i na urządzeniach mobilnych.

Realizacja projektu pozwoliła osiągnąć wszystkie założone cele w postaci zwiększenia dostępności i atrakcyjności obiektu, a także zabezpieczenia substancji zabytkowej rejonu objętego pracami.

Konferencja „Wolontariat dla dziedzictwa. Działajmy razem w Europie”

„Wolontariat dla dziedzictwa. Działajmy razem w Europie” to międzynarodowa konferencja zorganizowana w ramach programu „Wspólnie dla dziedzictwa” 28 listopada 2019 roku w Krakowie. Program zakłada wsparcie dla organizacji pozarządowych działających w obszarze dziedzictwa i organizujących oraz rozwijających wolontariat. Głównym obszarem wsparcia jest dofinansowanie projektów realizowanych w trybie rocznym przez NGO, w których obowiązkowy jest udział wolontariuszy. Konferencja, podczas której beneficjenci prezentują zrealizowane projekty, jest z jednej strony okazją do podsumowania danej edycji programu, a z drugiej – do wsparcia organizacji poprzez spotkania, warsztaty i prelekcje mające zwiększać kompetencje w zakresie prowadzonej działalności.

Tegoroczna konferencja była przełomowa w obydwu aspektach. Zastosowaliśmy metodę krótkich, 5-7 minutowych prezentacji, co pozwoliło na przedstawienie aż 10 projektów zrealizowanych w 2019 roku w ramach programu dofinansowania. Swoje działania zaprezentowały następujące organizacje:

1. Fundacja „Oikonomos” – projekt „Lato z wielokulturowym dziedzictwem – IV edycja”,
2. Mazowieckie Stowarzyszenie Pracy dla Niepełnosprawnych „De Facto” – projekt „Dotknąć dziedzictwa”,
3. Stowarzyszenie Fabryka Inicjatyw Lokalnych – projekt „Janów wczoraj i dziś”,
4. Stowarzyszenie Działań Lokalnych Spichlerz – projekt „W poszukiwaniu zaginionej wioski”,
5. Fundacja na Rzecz Kultury „Walizka” – projekt „Zadomowieni w dziedzictwie – zabytkowe domy i wille Krosna”,
6. Fundacja Ośrodka KARTA – projekt „Otwarty System Archiwizacji jako sposób na zabezpieczenie lokalnego dziedzictwa (etap II)”,
7. Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Wsi Bełk – projekt „Cmentarz przy zabytkowym kościele z XVIII w. – nasze wspólne dziedzictwo”,
8. Fundacja We Dworze – projekt „Wspólnie dla Dworu w Rzucowie”,
9. Fundacja Inicjatywa B – projekt „Biblioteka Dziedzictwa Kulturowego i Historycznego Gminy Żarów”,
10. Fundacja Ósmy Dzień Tygodnia – projekt „Godka w gminie Krzeszowice”.

Niezależnie od prezentacji, podczas kolacji poprzedzającej konferencję odbyła się sesja posterowa, podczas której także inne organizacje przedstawiły swoje projekty. Była to jedna z okazji do nawiązania kontaktów i wymiany doświadczeń pomiędzy uczestnikami. W trakcie trwania konferencji uczestnikom udostępniono plakaty.

Drugim ważnym wyróżnikiem konferencji był temat przewodni – możliwość rozwijania działań międzynarodowych organizacji pozarządowych i wolontariuszy. Ten aspekt został wzmocniony dzięki zaproszeniu do zaplanowania i organizacji konferencji partnerów: Międzynarodowego Centrum Kultury w Krakowie <https://mck.krakow.pl/> (gdzie odbyło się wydarzenie), Fundacji „Chronić Dobro” w opactwie benedyktynów w Tyńcu <http://kultura.benedyktyni.com/> oraz Fundacji European Heritage Volunteers <https://www.heritagevolunteers.eu/>, która od lat organizuje międzynarodowe projekty (badawcze i konserwatorskie) łączące NGO i wolontariuszy z całej Europy.

Uczestnictwo partnerów w planowaniu i organizacji konferencji pozwoliło na udział w niej organizacji pozarządowych i wolontariuszy z Niemiec, Irlandii, Słowacji, Kosowa, Rosji, Gruzji, Rumunii, Hiszpanii, Portugalii, Serbii, Ukrainy, Bułgarii, Syrii, Chorwacji i Finlandii. Podczas sesji posterowej także uczestnicy zagraniczni prezentowali zrealizowane przez siebie projekty, a jeden z modułów konferencji był poświęcony przedstawieniu dobrych praktyk zrealizowanych w ramach programów Fundacji European Heritage Volunteers (metodą kilkuminutowych prezentacji). Jej prezes, dr Bert Ludwig, przedstawił założenia programowe i możliwości współpracy oraz włączenia się w projekty realizowane w programie fundacji. W trakcie tego modułu Paweł Baranowski, przedstawiciel Stowarzyszenia Absolwentów Akademii Dziedzictwa (prowadzonej przez MCK w Krakowie, gospodarza konferencji), zaprezentował jego międzynarodową działalność.

Moduł poświęcony zwiększaniu kompetencji obejmował prelekcje dotyczące możliwości i sposobów rozwijania działalności międzynarodowej:

- Joanna Jastrzębska z Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji przedstawiła możliwości oferowane przez Europejski Korpus Solidarności i Erasmus+,

1. Realizowane projekty podczas sesji posterowej. Fot. T. Ciesielska

2. Wspólne zdjęcie uczestników konferencji. Fot. Ł. Kozak

- Marta Sztwiertnia z Fundacji „Chronic Dobro” opowiedziała o możliwościach *Job shadowing*, który odbyła dzięki uczestnictwu w programie Erasmus+ w Church Conservation Trust,
- Dr Przemysław Nocuń z Uniwersytetu Jagiellońskiego opowiedział o działalności francuskiego stowarzyszenia REMPART, w ramach której prowadzona przez niego wieża Książęca w Siedlęcinie wzięła udział w roboczej wymianie wolontariuszy podczas obozów dziedzictwa.

Podsumowaniem tego modułu był panel dyskusyjny moderowany przez dyrektora NID Bartosza Skaldawskiego, podczas którego wolontariusze opowiedzieli o tym, jak wolontariat dla dziedzictwa wpłynął na ich życie.

Konferencja była okazją do poznania wielu ciekawych i inspirujących inicjatyw zarówno dla wolontariuszy, jak i organizacji pozarządowych, pozwoliła na skuteczną wymianę doświadczeń i zapoznanie się z różnymi możliwościami i sposobami na rozwijanie działalności oraz współpracy międzynarodowej w zakresie ochrony i edukowania o dziedzictwie.

Dodatkowo NID przygotował i rozdał podczas wydarzenia planery promocyjne w formacie książkowym. Przedstawiono w nich ciekawostki związane z dziedzictwem będącym przedmiotem działań w projektach realizowanych przez NGO w ramach programu „Wspólnie dla dziedzictwa”. Planery zostały także wysłane nieobecny beneficjentom i będą rozdawane jako materiały promocyjne w trakcie różnych wydarzeń organizowanych przez NID.

Standardy badań i ochrony zabytków archeologicznych

W 2019 roku na prośbę Departamentu Ochrony Zabytków MKiDN przygotowano dwa standardy dotyczące postępowania konserwatorskiego odnoszącego się do zabytków archeologicznych oraz standardy badań archeologicznych.

Na terenie Polski rozpoczęła działalność amerykańska agencja rządowa Defense POW/MIA Accounting Agency (dalej DPAA) zajmująca się poszukiwaniem szczątków żołnierzy amerykańskich poległych podczas konfliktów zbrojnych. Jej obecność związana jest przede wszystkim z poszukiwaniami miejsc katastrof samolotów Sił Powietrznych Stanów Zjednoczonych zestrzelonych na terenie dzisiejszej Polski w trakcie II wojny światowej. Działania te wiążą się z dużo szerszą problematyką prawno-konserwatorską dotyczącą trybu postępowania z materialnymi pozostałościami konfliktów zbrojnych XX wieku. Ostatnie lata dowodzą, że współczesna archeologia, w tym również polska, wkracza w obszary czasów najnowszych (XIX–XX w.). Archeologia współczesności i archeologia konfliktów zbrojnych to specjalizacje, które zaczynają się dynamicznie rozwijać. Nie ulega wątpliwości, że wkroczenie archeologii w czasy współczesne stwarza nowe, nieznane dotąd problemy, z którymi muszą zmierzyć się nie tylko archeolodzy, ale przede wszystkim urzędy konserwatorskie.

Wydaje się, że najistotniejsze problemy dotyczą odpowiednich procedur, w ramach których będą wykonywane poszczególne prace – badania archeologiczne czy poszukiwania zabytków, a także tego, czy wydobyte przedmioty są zabytkami, a jeśli tak – czy są to zabytki archeologiczne. Mając powyższe na uwadze, opracowano odpowiednie standardy postępowania, które zostały przyjęte i ogłoszone jako wytyczne Generalnego Konserwatora Zabytków.

Kolejne opracowanie dotyczyło wytycznych w sprawie zachowania dziedzictwa archeologicznego oraz badań archeologicznych prowadzonych w miastach historycznych. Miasta o metryce średniowiecznej i wczesnonowożytnej należą często do najcenniejszych zabytków w naszym kraju. Z tego powodu ich obszary podlegają różnym formom ochrony konserwatorskiej, obejmującym swym zasięgiem rozmaite typy obiektów lub ich zespoły. Część z nich znajduje się na Liście światowego dziedzictwa UNESCO lub ma status pomnika historii. Należy pamiętać, że ich wartości zabytkowe odnoszą się nie tylko do widocznych na powierzchni zabytków architektury czy zachowanych układów urbanistycznych, lecz w znacznej mierze także do ukrytych pod ziemią pozostałości historycznego rozwoju tych ośrodków, będących domeną archeologii. W wielu przypadkach – wobec braku archiwaliów – archeologia pozostaje jedynym źródłem informacji do odtwarzania dziejów ośrodków miejskich. W związku z tym szczególnie istotne jest stosowanie wysokich

standardów badań archeologicznych prowadzonych na tego typu obszarach, a także zasad zachowania nieruchomości zabytków archeologicznych.

W zaproponowanych standardach poruszono problematykę zasad zachowania zabytków archeologicznych, uwarunkowań i zakresu badań wykopaliskowych, ich charakteru i programu, eksploracji nawarstwień, a także postępowania z relikwiami architektury i cmentarzyskami. Omówiono też zakres niezbędnej dokumentacji – również tej wykonanej metodami naziemnej rejestracji cyfrowej.

Zdecydowanie najobszerniejszym z przygotowanych opracowań są standardy prowadzenia badań archeologicznych. Składają się one z dwóch części. Część pierwsza dotyczy archeologicznych badań nieinwazyjnych, druga – archeologicznych badań inwazyjnych.

W części pierwszej przedstawiono rodzaje badań nieinwazyjnych, które pozwalają odkryć, rozpoznać lub zadokumentować zabytek archeologiczny bez ingerencji w grunt powodującej zakłócenie albo zniszczenie układu stratygraficznego. W największym stopniu odpowiadają one obowiązującej doktrynie konserwatorskiej, nakazującej ograniczenie badań niszczących i zachowanie stanowisk archeologicznych dla przyszłych pokoleń w stanie jak najmniej przekształconym.

W opracowaniu opisano metody stosowane najczęściej i w największym stopniu podlegające standaryzacji. Nie omówiono natomiast metodyki archeologii lotniczej i teledetekcji satelitarnej (analizy zdjęć satelitarnych w barwach rzeczywistych i w podczerwieni), ponieważ wyniki tych badań są najbardziej subiektywne, tj. w największym stopniu zależą od indywidualnego doświadczenia badacza.

W części pierwszej omówiono badania powierzchniowe, badania geofizyczne oraz analizę danych lotniczego skaningu laserowego. W przypadku badań powierzchniowych szczegółowo opisano metodykę oraz powstałą w wyniku badań dokumentację, w tym instrukcję wypełniania Karty Ewidencyjnej Zabytku Archeologicznego Lądowego. Rozdział dotyczący badań geofizycznych odnosi się do ich planowania, rodzajów oraz dokumentacji i opracowania wyników. Część pierwszą kończą standardy dotyczące analizy danych lotniczego skaningu laserowego.

Część druga jest poświęcona badaniom inwazyjnym. Standardy omawiają ogólne zasady prowadzenia archeologicznych badań inwazyjnych na lądzie i sporządzenia związanej z nimi dokumentacji. Określają one minimalne wymagania przy realizacji tego typu prac, a tym samym – podstawowe warunki metodyczne i dokumentacyjne stawiane archeologom przez służby konserwatorskie w momencie wydawania pozwolenia na badania archeologiczne oraz w czasie odbioru prac. Mogą one służyć również podmiotom publicznym i prywatnym zlecającym badania do wyjaśnienia kwestii dotyczących charakteru i składowych prac archeologicznych (włącznie z dokumentacją i opracowaniem wyników) oraz oceny ich kompletności i poprawności.

W części tej omówiono badania wykopaliskowe, badania powierzchniowe z użyciem wykrywaczy metali oraz badania prowadzone w trybie nadzoru.

Obie części standardów prowadzenia badań archeologicznych zostały wprowadzone jako wytyczne Generalnego Konserwatora Zabytków w styczniu 2020 roku.

Nowa strona internetowa „Ochrony Zabytków”

„Ochrona Zabytków” to czasopismo o długiej historii – ukazuje się nieprzerwanie, pod niezmiennym tytułem, od 1948 roku, a jego nazwa i idea nawiązują do wydawanego przez Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w latach 30. XX wieku periodyku „Ochrona Zabytków Sztuki”. W ciągu tak długiego okresu funkcjonowania pisma zmieniły się oczekiwania czytelników i sposoby udostępniania treści. Dla wielu odbiorców podstawowym, najłatwiej dostępnym źródłem informacji o wydawnictwach – również tych tradycyjnych, papierowych – oraz punktem dostępu do treści stał się Internet.

Do tej pory „Ochrona Zabytków” nie była w sieci nieobecna. Prezentowano ją w odpowiedniej zakładce na witrynie Narodowego Instytutu Dziedzictwa, była indeksowana w bazie POL-index, a archiwalne artykuły można było znaleźć w bazach CEJSH oraz BazHum. W gronie osób zaangażowanych w tworzenie „Ochrony Zabytków” rosło jednak przekonanie, że taka forma obecności czasopisma w sieci jest niewystarczająca, a sposobem na zwiększenie jego widoczności, rozpoznawalności i dostępności jest odrębna strona internetowa. Dlatego w 2019 roku „Ochrona Zabytków” zyskała w Internecie nową reprezentację.

Strona skierowana jest i do czytelników, i do autorów „Ochrony Zabytków”. Ci pierwsi mogą zapoznać się z historią, założeniami czasopisma, a przede wszystkim – treścią poszczególnych numerów. Ci drudzy zyskali łatwy dostęp do informacji na temat zasad publikowania czy procedury recenzowania artykułów.

Stronę otwiera okładka aktualnego numeru i prezentacja najważniejszych informacji na temat czasopisma. Na podstronach znajdują się: podstawowe

informacje o „Ochronie Zabytków” i jej historii, prezentacja rady redakcyjnej i zespołu redakcyjnego, informacje dla autorów, opis procedury recenzji, informacje kontaktowe. Osobne miejsce poświęcono etyce wydawniczej – zbiorowi zasad zapewniających wysoki poziom merytoryczny czasopisma i zapobiegających naruszeniom praw własności intelektualnej. Zasady takie, wypracowane przez lata praktyki i przestrzegane w „Ochronie Zabytków”, zostały zrewidowane, uszczegółowione i na nowo spisane z uwzględnieniem współczesnych realiów funkcjonowania czasopism naukowych; przyjęte zasady etyki wydawniczej są zgodne ze standardami Komitetu ds. Etyki Wydawniczej (Committee on Publication Ethics – COPE).

W dalszej części strony znajduje się archiwum czasopisma. Czytelnicy mogą zapoznać się ze spisami treści poszczególnych numerów oraz pobrać pełnotekstowe wersje, a w przypadku numerów z ostatniego roku – abstrakty artykułów. Archiwum ma formę galerii złożonej z kolejnych okładek czasopisma, dzięki czemu stanowi barwną wizualną reprezentację zakresu i różnorodności przedstawianych w „Ochronie Zabytków” treści. Numery wydane przed rokiem 2003 dostępne są poprzez bazę BazHum, do której odsyła strona.

Szybki dostęp do wszystkich elementów strony jest możliwy dzięki rozwijanemu menu w prawym górnym rogu ekranu. Obok menu znajduje się zintegrowana ze stroną wyszukiwarka, która dodatkowo ułatwia przeszukiwanie treści i znalezienie potrzebnych artykułów.

Strona powstała w dwóch wersjach językowych – polskiej i angielskiej. Może więc stać się narzędziem do promowania dorobku polskich konserwatorów, historyków sztuki i archeologów za granicą oraz do upowszechniania informacji dotyczących konserwacji zabytków i ochrony dziedzictwa kulturowego na gruncie polskim. Wysiłek prowadzenia anglojęzycznej strony jest wart podjęcia, szczególnie że od 2016 roku wszystkie recenzowane teksty ukazują się w dwóch wersjach językowych, a przetłumaczone (na język angielski lub francuski) streszczenia towarzyszyły artykułom już w latach 60. XX wieku.

Strona internetowa „Ochrony Zabytków” została zaprojektowana przez firmę Prototypownia we współpracy z pracownikami Działu Kształcenia i Wydawnictw. Znajduje się ona na domenie NID-u, pod adresem <https://ochronazabytkow.nid.pl/>.

Oddziały Terenowe NID

Oddział Terenowy NID w Białymstoku

ul. Dojlidy Fabryczne 23,
15-565 Białystok
tel. 85 748 22 20, 85 748 22 22
fax 85 748 22 21
e-mail: ot.bialystok@nid.pl

Oddział Terenowy NID w Gdańsku

ul. Św. Trójcy 5, 80-822 Gdańsk
tel./fax 58 301 77 12, 58 301 47 86,
58 301 75 22
e-mail: ot.gdansk@nid.pl

Oddział Terenowy NID w Katowicach

ul. Mickiewicza 29, 40-085 Katowice
tel. 32 207 24 00, 32 207 24 01,
32 207 24 02
e-mail: ot.katowice@nid.pl

Oddział Terenowy NID w Kielcach

Al. IX Wieków Kielc 16/13,
25-516 Kielce
tel. 41 343 02 72, 301 14 31
e-mail: ot.kielce@nid.pl

Oddział Terenowy NID w Krakowie

ul. Św. Tomasza 8/7, 31-014 Kraków
tel./fax 12 429 10 11
e-mail: ot.krakow@nid.pl

Oddział Terenowy NID w Lublinie

ul. Krakowskie Przedmieście 10/
Przechodnia 2/4, 20-002 Lublin
tel./fax 81 743 62 24, 81 743 70 88
e-mail: ot.lublin@nid.pl

Pracownia Terenowa w Zamościu

ul. Partyzantów 11, 22-400 Zamość
tel. 84 638 62 04
e-mail: pracownia.zamosc@nid.pl

Oddział Terenowy NID w Łodzi

ul. Rewolucji 1905 r. 9 lok. 4U,
90-273 Łódź
tel./fax 42 682 62 44
e-mail: ot.lodz@nid.pl

Oddział Terenowy NID w Olsztynie

ul. 11-Listopada 4, 10-104 Olsztyn
tel. 89 521 26 89, 89 527 37 54
fax 89 521 26 88
e-mail: ot.olsztyn@nid.pl

Oddział Terenowy NID w Opolu

ul. Krawiecka 13, 45-023 Opole
tel. 77 423 01 74, 77 423 01 84
fax 77 453 65 30
e-mail: ot.opole@nid.pl

Oddział Terenowy NID w Poznaniu

ul. Mielżyńskiego 27/29,
61-725 Poznań
tel./fax 61 851 73 64
e-mail: ot.poznan@nid.pl

Pracownia Terenowa w Trzebinach

Trzebiny - Pałac 30A, 64-100 Leszno
tel. 65 533 03 47
e-mail: pracownia.trzebiny@nid.pl

Oddział Terenowy NID w Rzeszowie

ul. Hetmańska 15, 35-045 Rzeszów
tel. 17 853 67 76
tel./fax 17 853 29 43
e-mail: ot.rzeszow@nid.pl

Oddział Terenowy NID w Szczecinie

Plac Orła Białego 1, 70-562 Szczecin
tel./fax 91 433 61 67
fax 91 488 79 10
e-mail: ot.szczecin@nid.pl

Oddział Terenowy NID w Toruniu

ul. Rabiańska 21, 87-100 Toruń
tel./fax 56 663 55 88
e-mail: ot.torun@nid.pl

Oddział Terenowy NID w Warszawie

Kopernika 36/40
00-924 Warszawa
tel. 22 635 98 74
fax 22 831 16 13
e-mail: ot.warszawa@nid.pl

**Oddział Terenowy NID
we Wrocławiu**

ul. Władysława Łokietka 11,
50-243 Wrocław
tel. 71 322 16 40
e-mail: ot.wroclaw@nid.pl

**Oddział Terenowy NID
w Zielonej Górze**

ul. Bolesława Chrobrego 16 (3/4),
65-052 Zielona Góra
tel. 68 329 14 90
fax 68 324 10 34
e-mail: ot.zgora@nid.pl

Pracownia Terenowa

„Park Mużakowski” w Łęknicy
ul. Wybrzeżna 25, 68-208 Łęknica
tel./ fax 68 362 41 82
e-mail: pracownia.leknica@nid.pl

Kontakt

Narodowy Instytut Dziedzictwa

ul. Kopernika 36/40, 00-924 Warszawa
centrala: 22 826 02 39, 22 826 92 47
sekretariat: 22 826 93 52
fax: 22 826 17 14
e-mail: info@nid.pl

Zapraszamy do odwiedzenia naszych stron:

Narodowy Instytut Dziedzictwa:

www.nid.pl

oraz

www.zabytek.pl

www.KrajobrazMojegoMiasta.pl

<http://samorzad.nid.pl>

<http://niematerialne.nid.pl>

<http://edd.nid.pl>

www.park-muzakowski.pl

<http://wolontariat.nid.pl>

<http://mapy.zabytek.gov.pl>

<https://cumulus.zabytek.gov.pl>

<http://swiatowedziedzictwo.nid.pl>

Jesteśmy na Facebooku: **www.facebook.com/zabytek**

oraz na YouTube: **www.youtube.com/TVNID**

Biblioteka Narodowego Instytutu Dziedzictwa

ul. Kopernika 36/40, 00-924 Warszawa
tel. 22 826 02 39 wew. 116, 119, 118 (czytelnia)
fax: 22 826 02 39 wew. 121
e-mail: biblioteka@nid.pl
Katalog on-line:
www.nid.pl/pl/Biblioteka_NID/

Raport roczny Narodowego Instytutu Dziedzictwa

2019

Opracowanie

Wioletta Łabuda-Iwaniak

Redakcja

Laura Bakalarska, Marta Elas

Korekta

Laura Bakalarska, Marta Elas

Opracowanie graficzne

Piotr Berezowski

Fotografie: Archiwum Narodowego Instytutu Dziedzictwa

Na okładce: Stocznia Gdańska, fot. T. Błyskosz

ISBN 978-83-66160-42-2

© Narodowy Instytut Dziedzictwa
Warszawa 2020

Druk

KOLUMB Krzysztof Jański

Notatki

A large grid of small dots, intended for taking notes. The grid consists of 20 columns and 30 rows of dots, providing a structured space for writing.

Notatki

